

ΕΚΠΑ

Θεολογική Σχολή

ΠΜΣ Κοινωνικής Θεολογίας

Τομέας Χριστιανικής Λατρείας

Αγωγής και Διαποιμάνσεως

Ο Όσιος Μάρκος ο Αθηναίος:

Η επικοινωνία του Οσίου Μάρκου του Αθηναίου ως κοινωνία Χριστού και ως υπέρβαση του τρόπου αλλοτριωτικής επικοινωνίας των μέσων μαζικής ενημέρωσης.

Επιβλέπων Καθηγητής:

Βασίλειος Γαϊτάνης

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ

Πέτρος Νίνος

Ο Όσιος Μάρκος ο Αθηναίος:

Η επικοινωνία του Οσίου Μάρκου του Αθηναίου ως κοινωνία Χριστού και ως υπέρβαση του τρόπου αλλοτριωτικής επικοινωνίας των μέσων μαζικής ενημέρωσης.

Αθήνα Μάρτιος 2024.

Αλληλοσυγκερασμός

“Επιδίωξη της Χριστιανικής ανθρωπολογίας και ασκητικής η ανάδειξη του Θεϊκού πυρήνα του ανθρώπινου προσώπου, «οντολογική γνώση του εαυτού» της συγγένειας του ανθρώπου με το Θεό. Η ψυχολογία καταγίνεται με το πώς αυτός ο προσωπικός πυρήνας του εγώ ή του εαυτού λειτουργεί σε ψυχολογικό επίπεδο σωματικό, διαπροσωπικών σχέσεων και συμπεριφοράς. Αυτή η αναγκαία και απαραίτητη συνύπαρξη, καθορίζει και δρομολογεί σε αλληλοσυγκερασμό την πνευματική και ψυχολογική διάσταση του ατόμου”.

“Ποιμένοντες μετ’ επιστήμης.....Μέγας Βασίλειος” .

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Από την θέση αυτή οφείλω να ευχαριστήσω την άοκνο και αειθαλή πνευματική βοήθεια, όσο και αΐδιο Αβραμιαία συμπαράσταση, με την οποία με περιέβαλε ο καθηγητής της καρδιάς μου, κύριος Βασίλειος Γαϊτάνης. Εύχομαι το θεάρεστο έργο που ακάματα προσφέρει στον συνάνθρωπο, να του αποδοθεί από την Παναγία, διά των πρεσβειών της στον Υιό της τον μονογενή αιωνίως !

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος 6-9

Εισαγωγή..... 10-13

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α :

1 . 1 .....Κοινωνία Θεού.. 14-18

1 . 2 .....Επικοινωνιακή θεολογία.. 19-25

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β :

1 . 1 . .....Οδοιπορικό αβά Σεραπίωνα.. 26-29

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ :

1 . 1 .....Συνάντηση..30-30

1 . 2 .....Ουράνιος Πνευματικός καμβάς..31-32

1 . 3 .....Επικοινωνία..32-35

1 . 4.....Ένωση του Θεού με τον άνθρωπο..35-36

1 . 5.....Κρίση ταυτότητας..37-38

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ :

1 . 1 .....Κοινωνία του Θεού με τον όσιο Μάρκο..39-40

1 . 2 .....Κοινωνία των προσώπων..41-42

1 . 3.....Ιδανική ζωή δύναμη πίστης..42-43

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε :

1 . 1 ..... Λυτρωτική οδός σωτηρίας..44-46

1 . 2 .....Εικόνα-Ομοίωση-Ελεύθερη βούληση.....46-47

1 . 3.....Αθέατη πραγματικότητα..48-50

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ :

1 . 1	Η διαδρομή..	51-52
1 . 2.....	Τέλεια αγάπη..	53-55
1 . 3	Επικοινωνία του οσίου Μάρκου ως κοινωνία Χριστού..	55-57
1 . 4	Επιστήμη επιστημών..	58-63

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ :

1 . 1	Ποιμαντική θεολογία – Ψυχολογία..	64-66
1 . 2.....	Θρησκευτική παιδεία..	67-68
1 . 3	Πνευματική γεωγραφία..	68-70
1 . 4	Ποιμαντική ψυχολογία..	70-73
1 . 5	Διάλογος θεολογίας – Ψυχολογίας..	73-76
1 . 6	Προσωπικότητα – Πρόσωπο στην ψυχολογία..	76-80
1 . 7	Ψυχική υγεία (θεολογίας – Ψυχολογίας)..	80-88
1 . 8	Φόβος και αγάπη..	88-97
1 . 9.....	Μυστηριολογία των εκκλησιών..	97-99
Επίλογος		100-102
Κώδικες		103-105
Βιβλιογραφία		106-108

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η ανώτερη θεολογία της επικοινωνίας από μία άποψη, δεν είναι τίποτα άλλο παρά η αγιότητα που καταδεικνύει από ένα ανώτερο μεγαλείο στα ΜΜΕ, το ίδιο το ψέμα τους. Η άρνηση της αλήθειας στο μεταμοντέρνο κόσμο είναι άρνηση της αλήθειας, με τη μορφή της χυδαίας ζωής χωρίς καν τον ιδεαλισμό της άρνησης.¹

Πολιτισμός: Ο πολιτισμός γενικά αποτελεί μία νίκη του ανθρώπου επάνω στις σκοτεινές πλευρές του εαυτού του και της κοινωνίας, μία υπέρβαση της απλής βιολογικής υποστάσεως του. Πρόκειται για ενσυνείδητη ενέργεια του ανθρώπου, να προσδιορίσει και να ρυθμίσει την ζωή του και τον φυσικό της περίγυρο, ή σύμφωνα με μία άλλη πιο πυκνή διατύπωση, πρόκειται για διάφορες κατά βαθμό και τρόπο πραγματώσεις των ανθρωπίνων δυνατοτήτων.²

Η αναγνώριση της ιδέας της προσωπικότητας του ανθρώπου ως θεμελιακής αρχής (M.Weber) για την οικοδόμηση των πολιτικών και κοινωνικών εκδηλώσεων της ζωής του ατόμου, χρειάστηκε μακροχρόνια και πολλαπλή διεργασία για να διαμορφωθεί στη συνείδηση του κόσμου.

Εξέλιξη στη συνέχεια αυτής της θεμελιακής αρχής ήταν ο ριζοσπαστικός ατομισμός της αστικής τάξης, όπου έθεσε ως στόχο τη διαμόρφωση όλων των τομέων της κοινωνικής δομής, με αποτέλεσμα την απελευθέρωση του ατόμου γενικότερα. Η σημασία των εννοιών « πρόσωπο», «ανθρώπινη προσωπικότητα» στην έκταση που αυτά συνδέονται, συντέλεσε σε παράγοντες επικοινωνιακής πολυπλοκότητας.

1 . Τσάρεβιτς Βασίλιος. (Prof. Dr. Dr. Gaitanis Vasilios), Παρτ. 96.

2 . Αναστασίου , Αρχιεπισκόπου Τιράνων και πάσης Αλβανίας, Παγκοσμιότητα και Ορθοδοξία. σ. 94, 95, 110.

Χαρακτηριστικά στοιχεία, **φιλοσοφικός φιλελευθερισμός, άκρατος φορμαλισμός**, με επακόλουθο τον χωρισμό του δικαίου από την ηθική και την κοινωνία γενικότερα από το κράτος, **«και ούκ έστι πρόσωπον προς πρόσωπον θεάσασθαι τινά αλλά το πρόσωπον εκάστου προς τον ετέρου νώτον κεκόλληται»**,³ στο κέντρο του οπίου υπάρχει η συνάντηση του Θεού της συγκαταβάσεως με τον αμαρτωλό άνθρωπο που ανοίγει την καρδιά του προς υποδοχή, κάθαρση, αγιασμό. Η διήγηση είναι ένα απόφθεγμα, που αποδίδεται στο μεγάλο ποιητή. Το απόφθεγμα προσεγγίζει από την αρνητική του πλευρά το μέγα θέμα της **(επικοινωνίας – κοινωνίας)** των προσώπων. Το τελευταίο μέρος της διήγησης του Αγίου αναφέρεται σε όσους γνώρισαν και αρνήθηκαν τον Θεό. **«ο γνούς και μη ποιήσας δαρήσεται πολλάς, ο δε μη γνούς δαρήσεται ολίγας.**(Λουκ.12,47-48). Η αρνητική πλευρά ολόκληρου του αποφθέγματος του Μακαρίου αναδεικνύει το μέγα θέμα της κοινωνίας των ανθρώπων διαχρονικά. Χαρακτηριστικό δυστυχώς γνώρισμα της εποχής μας, η άρνηση ουσιαστικά των ΜΜΕ στην αντικειμενική και απρόσκοπτη θέση των γεγονότων στην καθημερινότητα, αποπροσανατολίζοντας την αλήθεια προς όφελος σκοτεινών συμφερόντων. **Η άρνηση** του Θεού στην κοινωνία των ανθρωπίνων μαζών, οδηγεί σε απρόβλεπτες διαστάσεις και σε συνδυασμό με το πολυπολιτισμικό φαινόμενο που βιώνουμε σε διαχρονική πορεία, ο πυρήνας της ακοινωνησίας των ανθρώπων επιβαρύνεται, από δυσμενείς και δυσοίωνες εξελίξεις, με αποτέλεσμα **ο κοινωνικός ακοινωνήτος** άνθρωπος γίνεται αιχμάλωτος των παθών, κολασμένος, αλλοτριωμένος και διαιρούμενος.

3 . Dr. Αλεξ. Κ. Παπαδερού . "Πρόσωπον προς Πρόσωπον", (ετερότητα και κοινωνία). PG34,257C- 260A. Όπως είναι γνωστό, ο Άγιος Μακάριος ο Αιγύπτιος (330-390) μ.χ. υπέδειξε εκείνο τον τρόπο του μυστικισμού.

Η ορθοδοξία μέσα στον ορυμαγδό των πράξεων και γεγονότων, προβάλλει το «**Τριαδολογικό δόγμα**» που είναι η μόνη πηγή της αλήθειας, της ενότητας και της ελευθερίας και είναι το πρότυπο της κοινωνίας της ανθρωπίνης οντότητας. **Ο Χριστός μελημένος και ου διαιρούμενος**, στη Θεία Ευχαριστία κηρύττει «**κοινωνία**» με τον άνθρωπο, όπως και του ανθρώπου με τον συνάνθρωπο. Σύμφωνα με την πίστη και τη ζωή της Εκκλησίας, ο άνθρωπος καλείται μέσω της φύσεως να οδηγηθεί στη δοξολογία του δημιουργού Θεού. **Ως εμεγαλύνθη τα έργα σου Κύριε, πάντα εν σοφία εποίησας** (ψλμ.103,104). Ο κόσμος ολόκληρος πλασμένος από τον Θεό, αντικατοπτρίζει την Θεϊκή σοφία το άπειρο κάλος της Θείας δημιουργίας προβάλλοντας την πραγματική όψη και αλήθεια, όπως και την άκτιστη ενέργεια του Θεού.⁴ Η αμαρτία του ανθρώπου ως συνέπεια της ρήξης της σχέσης του ανθρώπου με τον Θεό και η αστοχία του ως προς τον προορισμό του, ανέδειξαν δυστυχώς την αλαζονεία και την απληστία του υποβαθμίζοντας και καταστρέφοντας την φύση. Ο Απόστολος Παύλος λέγει ότι «**τη ματαιότητι η κτίσις υπετάγη, ουχ εκούσα αλλά διά τον υποτάξαντα**, (Ρωμ.8,22) **η κτίσις συστενάζει και συνωδίνει άχρι του νύν** (Ρωμ. 8,22), παραμορφώνεται και τέλος βρίσκει και η ίδια τον θάνατο.

4 . Ο Ωρεών Φιλόθεος, επίσκοπος, αρχιγραμματεύς, της Ι.Σ. της Εκκλησίας της Ελλάδος.

Ο άνθρωπος επιβαρυνμένος από τις αμαρτίες του, ορθώνει ανάστημα αφάνειας και καταστροφής σε ολόκληρο το γίνεσθαι δια τούτο η κτήση μέχρι σήμερα πάσχει και πνίγεται. Όμως η κτήση ελπίζει και σώζεται (πρβλ. Ρωμ.8,24), με την χάρη και τελικώς την νίκη του Κυρίου συνθλίβοντας το θάνατο με τη σταυρική του θυσία και την Ανάσταση . Το νέκταρ της αγίας προστασίας του, μεριμνά αδιαλείπτως για την αναδημιουργία της, μέχρι την **Καινή Παρουσία** του Κυρίου και Θεού στην γή (Ης.65,17). Ο Άγιος Θεός προστατεύει ευχαριστιακά και διά των μυστηρίων του συναντιέται σε «**κοινή τράπεζα**» με τα δημιουργήματα του, και στο πνεύμα της **Αγάπης** ενεργεί και πληρώνει όλη του την δημιουργία.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στην σύγχρονη κοινωνία του σήμερα ο άνθρωπος γενικότερα βιώνει τη μοναχικότητα μέσα στη μάζα, δηλαδή ζει μία εγωιστική μοναχικότητα. Απομονωμένος από τον συνάνθρωπο βιώνει και διατηρεί την μοναχικότητα αποξενωμένος από την κοινωνία της «**ορθόδοξης αγάπης**», που διαχρονικά προσφέρει ο Χριστός και πελαγοδρομεί σε ατέρμονες υλικές χρησιμοθηρικές απολαύσεις κάθε μορφής. Ουσιαστική σημασία αυτής της απομόνωσης αποτελεί η παρεμβολή των μέσων μαζικής επικοινωνίας, καθορίζοντας και επιβάλλοντας ποικίλα μοντέλα εξουσίας και προσανατολισμού. Στην φιλοσοφία των μοντέλων δημιουργείται μία κουλτούρα μάζας με σκοπό και στόχο την αφαιρετική δυνατότητα υγείας συνείδησης. Η κουλτούρα της μάζας είναι σχετική με την **μετανεοτερνικότητα**. Η υλιστική εποχή που πορευόμαστε έχει ή επιδιώκει τον παραγκωνισμό του διαφωτισμού επιβάλλοντας μία σύγχρονη κοινωνία υλιστικού καταναλωτισμού, με στόχο την ανάπτυξη καθ' ολοκληρίαν μίας οικονομικής λογικής σε όλους τους χώρους του πολιτιστικού γίνεσθαι. Σ' αυτόν τον επιβεβλημένο προσανατολισμό παράγονται βιομηχανίες καταναλωτικών προϊόντων διαφόρων διαστρωμάτων, εκμηδενίζοντας το πνευματικό στοιχείο στοχεύοντας το παραγωγικό κέρδος. Η **“Μαζοποίηση”** αυτή της κουλτούρας επιχειρεί την **ψευδαίσθηση** της πολιτιστικής ισότητας, αφαίρεση της πνευματικής δομής και αξίας της πνευματικής παρουσίας. Τελικώς ο χαρακτηρισμός της επιβεβλημένης παρουσίας των βιομηχανικών προϊόντων στον ευρύτερο χώρο του καταναλωτή, εκφράζεται ως υποκουλτούρα βιτρίνας. Το συμπέρασμα είναι ότι τα μοντέλα αυτά της επικοινωνίας εκβιάζουν την ανθρώπινη σκέψη, αλλοτριώνοντας και σπιλώνοντας κάθε ιδανικό εμπορευματοποιώντας και υποτάσσοντας την ανθρώπινη συνείδηση. Ένα σημαντικό στοιχείο το οποίο συμμετέχει πλέον με

την εξέλιξη μίας εφ-ορμώμενης κοινωνικής παρακμής, είναι και το μεταναστευτικό κίνημα το οποίο διεισδύει με απρόβλεπτες προεκτάσεις στην κοινωνία του παρόντος οπότε η εργαλειοποίηση του ανθρώπινου παράγοντα υπερβαίνει τα σύνορα της δύσης. Λαοί διαφόρων εθνικοτήτων και θρησκευτικών κατευθύνσεων με διαφορετικές κουλτούρες εμπλέκουν πολύ περισσότερο το πρόβλημα. **Η παγκοσμιοποίηση** εξελίσσεται συνεπιφέροντας αλυσιδωτές αναταραχές με ανακατατάξεις. Η βιομηχανική επανάσταση είναι πλέον αναπόσπαστη από την έννοια της επικοινωνίας. Ο ορθόδοξος λόγος απομακρύνεται ο αλληλοσυσχετισμός της ηθικής αποχρωματίζεται στο όνομα της πλουτοκρατίας και του ελέγχου των πάντων. Όμως η νέα αυτή τάξη πραγμάτων που διευθύνεται από πολυεθνικούς τεχνολογικούς οργανισμούς, δεν είναι δυνατόν να αιφνιδιάσει το βασικό στοιχείο της πίστεως, που είναι η **Αγάπη Θεού** στον άνθρωπο. Η **Οικουμενικότητα** είναι μέσα στο αίμα των ορθοδόξων το οποίο αδιάκοπα καθαίρεται με το αίμα του Χριστού, του Λυτρωτή του κόσμου. Στη θέση κάθε μορφής αλλοτριωτικής επικοινωνίας των μέσων η οποία πολτοποιεί το ύψιστο δημιούργημα του Αγίου Θεού τον άνθρωπο, στηρίζει κατ' απόλυτον τρόπο **μόνο Εκείνος** που ρυθμίζει την εξέλιξη του σύμπαντος.⁵

5 . +Αναστασίου Αρχιεπισκόπου Τιράνων και πάσης Αλβανίας, «ο ών και ο ήν και ο ερχόμενος», «ο Ο Παντοκράτωρ» (Αποκ.1:8),σ.266,267).

Στην σημερινή εξέλιξη όλων αυτών των καταστάσεων δημιουργήθηκε ένας «ρόλος» των πολυεθνικών αυτών εταιρειών όπου σκοπό είναι το κέρδος, η προβολή και το οικονομικό αποτέλεσμα. Η δομή και ο ρόλος προβολής προϊόντων κάθε είδους από τα ΜΜΕ, είναι κατ' ουσία ενσωματωμένη στην παγκόσμια συνομωσία, κεφαλαιοκρατικού καταναλωτισμού και πνευματικής αλλοτρίωσης.⁶

Ευφράνθητι έρημος διψώσα», Έρημος διψώσα, έλα να ευφρανθείς διότι θα αποκτήσεις το νερό, ώστε θα γίνεις πηγή, κατακλυσμός. Έρημος διψώσα είναι η **στεγνή** γη η κατάξερη, η γη που της λείπει παντελώς η ικμάδα και η δύναμη, της λείπει ο Θεός. Αυτή η έρημος η διψώσα που μπορεί να γεμίσει από τον Κύριο, είναι η δική μας ύπαρξη, η δική μας ψυχή, τα δικά μας φτωχά λόγια και όνειρα οι δικοί μας μηδαμινοί αγώνες, τα ψεύτικα επιτεύγματα μας τα οποία δεν είναι τίποτε άλλο παρά ελάχιστες εκδηλώσεις της παρουσίας του Θεού. Ο πλούτος της παράδοσης των βιωμάτων και οι αρχές της ορθοδοξίας, συμμετέχουν στην οικουμενική αυτή προσπάθεια αναζήτησης, είναι ο αδιάλειπτος αγώνας πνευματικής υδροδότησης του ορθοδόξου χριστιανού σ' αυτή την κατάξερη διψώσα γη!

6 . Βασιλείου Γαϊτάνη , *Επικοινωνιακή θεολογία , «η υπέρβαση της κοσμικής επικοινωνίας της μάζας και η επικοινωνία της κοινωνίας εν Χριστώ»*, σ. 55- 57.

Η Ορθοδοξία, προσφέρει διηλεκώς την πνευματική σταθερότητα και νοσηματοδότηση της ζωής, στηρίζοντας τον άνθρωπο αντιμετωπίζοντας τη φθορά και τον θάνατο. Η θέση της ορθοδοξίας δεν βρίσκεται στο περιθώριο της ιστορίας, αλλά στο κέντρο των κοινωνικών ζυμώσεων, διασφαλίζοντας την ελευθερία και **την μοναδικότητα του ανθρώπινου προσώπου**, του δημιουργήματος του Θεού. Η οικουμενικότητα της Εκκλησίας μας, αποτελεί τη διαχρονική απάντηση στις παγκόσμιες συνθήκες όπως αυτές διαμορφώνονται.⁷

Η κοινωνία της κοινωνίας εν Χριστώ εκφράζοντας την **ενδοτριαδικότητα** αποτυπώνει την **«κοινωνία»** της τέλει αγάπης, της **«Ουσίας»** του Θεού.

Οι συνέπειες των μέσων επικοινωνίας στην κοινωνία δεν αίρει τις υποστάσεις των προσώπων, δεν αίρει την πνευματική οντότητα διότι **δεν αίρει το υποστατικό της ιδίωμα** δεν επιτυγχάνει την **κοινωνία** διότι ενέχει **αγελοποίηση**, και τέλος ούτε την πνευματική οντότητα του προσώπου διασώζει, **διότι ενέχει την μαζοποίηση**, τέλος η επικοινωνιακή θεολογία επιτυγχάνει την κοινωνία και πνευματική ξεχωριστή ιδιότητα, **σέβεται** διατηρώντας κοινωνία αγάπης (εν σώματι Ιησού), και υποστατική διαφορετικότητα των προσώπων.⁸ Η επικοινωνία του Θεού με τον κόσμο επιτελείται μέσω ενανθρώπισης του Σωτήρα.

7 .+Αναστασίου Αρχιεπισκόπου Τιράνων και πάσης Αλβανίας. Παγκοσμιότητα και Ορθοδοξία, (κίνδυνοι και εκτρώματα του σύγχρονου πολιτισμού), σ. 29-31.

8. Ν. Ματσούκα. Κόσμος, Άνθρωπος, Κοινωνία κατά Μάξιμο Ομολογητή,σ.257 Η συναγωγή των όντων σε μία ενοποιημένη κοινωνικότητα αποτελεί το χαρακτήρα της θείας αγαθότητας. Τα τέκνα του Θεού διασκορπίζονται και χάνονται, ακόμα και αν διατηρούν συμβατικές κοινωνίες, όπου και εκεί ακόμα πάλι υπάρχει, έστω και η ελάχιστη αγάπη ως μίμηση της θείας ζωής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α

1.1. Κοινωνία Θεού:

Στην Ορθοδοξία η επικοινωνία μεταβάλλεται, μεταπλάθεται σε κοινωνία ανθρώπου με τον συνάνθρωπο του γιατί αποτελεί πνευματική παραβολή του αρχέγονου, «Ενός», της, ενότητας.⁹ Κανόνας απαράβατος της έμπρακτης αγάπης, **ο Θεός αγάπη εστί**ν και αυτό γιατί μόνο η ενσαρκώσιμη μορφή επικοινωνίας απογυμνώνει την αλλοτριωμένη μορφή των σύγχρονων ΜΜΕ, και την αδυναμία στην μεταβολή και εν συνεχεία στην μετάπλαση στους όρους της κοινωνίας. Η Ορθοδοξία γνωρίζει ότι η ψευδεπίγραφη κουλτούρα των μέσων μαζικής ενημέρωσης μας καταπνίγει, καθοδηγώντας την προσωπική θέληση και αποπροσανατολίζοντας με στόχο την απνευμάτιστη φυσιολογία μας. Οι άνθρωποι έχουν φτιάξει νόμους που καταλήγουν στο άλλο άκρο, ενοχοποιούν την φιλανθρωπία. Σήμερα, η προσέγγιση των λαών της οικουμένης με τα μέσα ενημέρωσης, την τέχνη, το εμπόριο, τους παγκόσμιους οργανισμούς και η επιταχυνόμενη αλληλεξάρτηση τους δημιουργούν ένα γενικότερο ενδιαφέρον για τον τρόπο ζωής και τις φιλοσοφικές και θρησκευτικές ιδέες που άνθησαν σε άλλους πολιτισμούς.

9. Βασιλείου Γαϊτάνη. *Homo Mediator, end Homo Theologicus. Κοινωνιολογία των ΜΜΕ, αλλοτριωτικές διαστάσεις και επιπτώσεις. (Εάν τις είπη ότι αγαπώ τον Θεόν, και τον αδελφόν αυτού μισή, ψεύτης εστί, ο γαρ αγαπών τον αδελφόν όν ενώρακε τον Θεόν όν ούχ εώρακε πώς δύναται αγαπάν), (Ιωάννου Α΄), σ. 105-106.*

Όσο κι αν προχωρούμε κυρίως με την επιστήμη και την τεχνολογία σε μία παγκόσμια κοινότητα με κοινά χαρακτηριστικά η θρησκευτική και πολιτισμική πολυμορφία της ανθρωπότητας, δεν παύει να επιζεί και να μεταπλάθεται.¹⁰ Η Δογματική λέει ότι με τη θέληση και την ανοχή του Θεού, ο διάβολος πραγματοποιεί αυτό που θέλει, χωρίς όμως να εκπληρώσει αυτό που θέλει, γιατί μέσα στη θυσία, είναι ό τι το παράδοξο παίρνοντας μέσα στον εσωτερικό του κόσμο την αμαρτία, νικάει την αμαρτία. Η συνειδητοποιημένη αμαρτία, είναι έστω και αρνητικά συναίσθηση του Θεού, είναι μία παράδοξη συνείδηση της κατανόησης αυτού του Θεού απ' το μηδέν, γιατί το μηδέν δεν είναι μηδέν , παρά θυσία που δεν πραγματώθηκε. Μπορεί κανείς να χλευάσει τον Θεό του, αλλά αν χλευάσει το Άγιο Πνεύμα, έχει ήδη αυτοχλευάσει την ίδια την πνευματική συγκρότηση του εαυτού του, που αυτό το Άγιο Πνεύμα έπλασε ως αναπαράσταση της πνευματικότητας μέσα στη συνείδηση.¹¹

κάνουμε ένα άλμα, είμαστε αναγκασμένοι να φύγουμε από το έδαφος.....ο Ιησούς είναι σαν υαλοπίνακας του Θεού, υάλινο διαχωριστικό που πυρπολεί ο ήλιος της Αγάπης....! Ο πολιτισμός είναι ένας από τους δρόμους που οδηγούν από τη συμβολική κουλτούρα στην πραγματική ζωή, στην τεχνική μεταμόρφωση της ζωής. Αλλά δεν είναι αυτός ο δρόμος που οδηγεί στην αληθινή ζωή, γιατί η εικόνα του ανθρώπου χάνεται μέσα σ' αυτόν το δρόμο.

10. +Αναστασίου Γιαννουλάτου, Αρχιεπισκόπου Τιράνων και πάσης Αλβανίας. *ΙΧΝΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΤΟΥ ΥΠΕΡΒΑΤΙΚΟΥ*, σ.29.

11 . Β. Γαϊτάνη, (βλ.οπ. σ.28), *Η έννοια της απελπισίας στον Κίρκεγκωρ και στον Ντοστογιέφσκι και (σ., 120-126).*

Ελευθερία: Στην ορθοδοξία, η «δουλειά» στον Χριστό είναι η ύψιστη ελευθερία ενώ σε αντίθεση στα μέσα μαζικής ενημέρωσης η ελευθερία της διαδικτυακής και τεχνοκρατικής σκέψης και ενημέρωσης είναι ύψιστη δουλειά διότι αυτοαναιρεί την πνευματική υπόσταση της θέσης της. Ο άνθρωπος στα σύγχρονα μέσα που έχει επινοήσει, κατασκευάσει και διαχειρίζεται, οδηγείται εκτός «σώματος Χριστού», η φράση **ουκ επ' ἄρτω μόνο ζήσεται ἄνθρωπος**, έχει αντιστραφεί. Ένας Θεός χρησιμοθηρικός και αναγκαίος για την ανάπτυξη του πολιτισμού και του κεφαλαιοκρατικού συστήματος, δεν μπορεί να είναι Θεός αληθινός, ο πολιτισμός αυτός, απέχει από κάθε τι το οντολογικό. Είναι αντιοντολογικός και μηχανικός, αντίθετος σε κάθε τι οργανικό και κοσμικό, αντίθετος στην πνευματικότητα κάθε ύπαρξης.

Η ορμή που μας ωθεί προς τον άλλο, τον γιατρό ή **τον Ιησού**, κάνει το σώμα μας να «σηκώνεται» ολόκληρο προς ένα σκοπό άλλο, έξω από τον εαυτό μας. Αυτός είναι ο **μηχανισμός** της ίασης.

Ο σύγχρονος πολιτισμός καταπνίγει το πνεύμα, η σήψη της δύσης οδεύει προς ένα πολιτισμό μηχανικό και άθρησκο. Ο αστικός αντιθρησκευτικός πολιτισμός, κατανίκησε την παλαιά ιερή κουλτούρα. Ο αγώνας ανάμεσα σε Ρωσία και Ευρώπη, ανάμεσα σε ανατολή και δύση, είναι ένας αγώνας πνεύματος, ενάντια στην εξάντληση του πνεύματος της θρησκευτικής κουλτούρας, εναντίον του άθρησκου πολιτισμού. Η βούληση να πετύχει κανείς την εξουσία με κάθε τρόπο, είναι μία τάση «γνώρισμα» του πολιτισμού. Όταν η βούληση και ο αναρριχητισμός επιβάλλονται με σκοπό την υλική επικράτηση μοιραία επέρχεται το τέλος της κουλτούρας και η απαρχή του πολιτισμού. Ο πολιτισμός δεν είναι συμβολικός, ούτε ιεραρχικός, ούτε οργανικός, είναι ρεαλιστικός δημοκρατικός και μηχανικός. Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και επικοινωνίας, μετέχουν μονίμως στις διεθνείς εξελίξεις βαλλόμενα από ποικίλες επιδράσεις κοινωνικού και πολιτιστικού γίνεσθαι, όπως επίσης και επιδράσεων

διαφόρων μορφών θρησκευτικών αποχρώσεων. Η παρουσία της Εκκλησίας επιβάλλεται στον 21^ο αιώνα της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης και του (Internet), προσφέροντας καθοριστικής σημασίας προβολή στους θεσμούς και τις δομές της. Η αστικοποίηση είναι πλέον κοινωνικοπολιτιστικό φαινόμενο παγκοσμίων διαστάσεων, χρέος λοιπόν της Εκκλησίας και της θεολογίας, είναι η προβολή των θέσεων μέσω των οποίων **«ομιλεί»** ο Θεός. **«τι το πνεύμα λέγει τας Εκκλησίας», (Αποκ. β' 7)**. Αναζητώντας τη ζωή και όχι τις εικόνες της μέσα στον πολιτισμό και στην κεφαλαιοκρατία, όπως ευρύτερα στο σοσιαλισμό η συλλογική εργασία καταλαμβάνει θέση ατομικής δημιουργίας καταστρέφοντας το προσωπικό στοιχείο. Άλλα χαρακτηριστικά στοιχεία του πολιτισμού είναι η γνωσεολογία, η μεθοδολογία, ο πραγματισμός και η εξειδίκευση. Ανατρεπτικός αντίποδας όλων αυτών, (κουλτούρας και πολιτισμού) με μόνη δυνατότητα υπέρβασης είναι ο δρόμος της θρησκευτικής μεταμόρφωσης, είναι δρόμος **μονόδρομος** στο οντολογικό γίνεσθαι.¹²

Αστισμός, συχνά γίνεται χρήση της λέξης, είναι ο όρος που περιβάλλεται από μία μυστική δύναμη. Κοινό στοιχείο του αστού σε όλους τους χώρους του ευρύτερου κοινωνικού γίνεσθαι, χωρίς καμία εξαίρεση, είναι να φαίνεται, χωρίς τη δύναμη ή την αξία να είναι. Αστός μπορεί να γίνει κανείς στη θρησκεία, την επιστήμη, την ηθική, την τέχνη. Αυτοσκοπός η αξιοποίηση προσόντων με στόχο την προνομακική αναρρίχηση. (βλ.οπ. μφ. Κ.Τσιρόπουλου).

12.Ν.Μπερντιάεβ,μετάφραση,ΤάσουΠανταζή).Κουλτούρα και Πολιτισμός.

Τέλος η επικοινωνιακή θεολογία καταδεικνύει τη Θέωση που παρέχει η χάρη του Αγίου Πνεύματος, με την άκτιστη Βασιλεία του Θεού, σε αντίθεση με την κοσμική επικοινωνία η οποία δεν δύναται και δεν τολμά ποτέ αλληλοπεριχώριση του πομπού με το δέκτη.

Επικοινωνιακή θεολογία σημαίνει αδιάλειπτη συμπόρευση στην ελευθερία που μας δώρισε ο Κύριος, όπως και πιστή ακολουθία στο Άγιο θέλημα Του. Η οδός είναι σωτηριολογική υπό την έννοια της ένταξης του δέκτη στο «**σώμα Χριστού**». Η συμπόρευση, η ύψιστη ελευθερία και η υπέρβαση στην αμαρτωλή ενοχή του ανθρώπου έναντι του Θεού, είναι στοιχεία επικοινωνιακής θεολογικής διαχείρισης. Η οντολογική παρουσία στο «**χώρο-χρόνο**», είναι θεία επιλογή και πνευματική διαθήκη στην επίγεια διαδρομή ενλόγου και αλόγου. Συμπερασματικά στα ΜΜΕ, η ελευθερία που εμπεριέχει θέαμα και ενημέρωση, διακατέχεται και κατευθύνεται από την επίπλαστη ελευθερία της τεχνοκρατικής μηχανής, η οποία διαδικτυακά επιβάλλει και οδηγεί σε ατέρμονες περιοχές την ανθρώπινη οντότητα με αποτέλεσμα την οντολογική ανελευθερία.¹³ Τέλος η κόλαση της εγωιστικής αποξένωσης που δείχνουν τα μέσα μαζικής επικοινωνίας, μπορεί να γίνει αρχή της συνειδητοποίησης της απώλειας και αποπροσανατολισμός της ανθρώπινης οντότητας.

13. (βλπ.οπ.,*Homo Madiator end Homo Theologicus*,σ. 113-114.

1.2. Επικοινωνιακή Θεολογία:

Επανασύνδεση της κοινωνίας με τον Θεό, (μέσω ενανθρώπισης του) είναι η υπέρβαση της εκπεσμένης αποξενωτικής κοσμικής επικοινωνίας και η επανίδρυση της τέλει κοινωνίας της αρχέγονης ενότητας της αγάπης. Κατά τον Άγιο Γρηγόριο θεολόγο, θεολογική επικοινωνία σημαίνει **«ενδο-τριαδικότητα»** δηλαδή **«κοινωνία»** μεταξύ τους, έτσι υποδηλώνεται η ενοποιητική δύναμη της απορρέουσας Θεϊκής αγάπης. Αποτέλεσμα η επικοινωνία του Θεού με τον κόσμο μέσω της σάρκωσης του Υιού και Λόγου του Θεού. Ο Θεός επικοινωνεί με τον κόσμο, έτσι ώστε ως μέτοχος **«χάριτι»** της θεότητας να μπορεί και ο εκπεσμένος άνθρωπος να επικοινωνεί με τον Θεό. **Επικοινωνία του Θεού με τον κόσμο:** Η Εκκλησία δεν είναι ένα τμήμα του κράτους, αλλά ο χώρος στον οποίο προσφέρεται η Μυστική Θυσία! Ο καθοριστικός της χαρακτήρας δεν είναι εθνικός ή εθνοτικός. Είναι Μυστηριακός! Η Ευχαριστία συνιστά σε έναν πεπτωκώτα και αμαρτωλό κόσμο, την πηγή ζωής όλου του κοινωνικού πολιτισμού όπως και του εκπαιδευτικού έργου της εκκλησίας, **«οσάκις γάρ αν εσθίητε τον άρτον τούτον και το ποτήριον τούτο πίνητε, τον θάνατον του Κυρίου καταγγέλλετε, άχρις ου αν έλθη» (Α΄ Κορ. 11,26)**. Συμβολική αναπαράσταση της αγάπης του Θεού Πατέρα, επιτελεί και ο άνθρωπος προς το διπλανό του, μέσω της μετοχής στην κληρονομιά της αγάπης της Υιότητας. Αγαπόντας το διπλανό του αναπαριστά κατ' αναλογία, την αγάπη του Θεού προς τον κόσμο.¹⁴

14. (βλπ.Ν.Ματσούκα),*Δογματική και Συμβολική Θεολογία*,τομ.Α΄σ.192.

Πάντα όταν ερχόμαστε σε επαφή με τον άλλο, συναντάμε τον εαυτό μας γιατί ο άλλος γίνεται ο καθρέφτης μας. Προβάλλουμε με ναρκισσιστική διάθεση τον εαυτό μας και του προσφέρουμε τη βοήθεια μας, αυτό είναι ανιδιοτέλεια. Το σχέδιο του Θεού είναι άγνωστο στις καρδιές ακόμη και των Αγίων του. Οι ενέργειες Του φανερές, όχι επιβλητικές υπό την έννοια της δοκιμασίας, γνωρίζουν όμως οι Άγιοι υπηρετώντας το Άγιο θέλημα του. Στρατιώτης πιστός ο όσιος Σεραπίων στην κλήση του Αγίου Θεού με συνοδοιπόρους τους αγγέλους, επιτελούν το έργο του Κυρίου.

Μάρκος Αθηναίος (ο φιλόσοφος):

Εικόνα ζωντανή εντός του σπηλαίου του Αγίου, με τον όσιο να περιγράφει με αφοπλιστική ταπεινότητα στον όσιο Σεραπίωνα, τη μυστηριακή ζωή του στα ενενήντα χρόνια της μαρτυρίας του. Χαρακτηριστικό γνώρισμα η οντολογική ποιότητα, από περίσσευμα ευδαιμονίας και χάρης όπως και χαρά !

Στρατιώτες πιστοί στην κλήση του Αγίου Θεού, εικονίζουν την **«κοινωνία»** που συνδέει αιωνίως **τα πρόσωπα με τα πρόσωπα**, έχοντας ως έργο τη φανέρωση και μαρτυρία του Θεού, στον όσιο Μάρκο...! Κοινωνία Αγίων, αλλά και επικοινωνία Αγίων με διαχρονική σημασία και αξία μέλλοντος ! Δοκιμασία στην **«κλήση και κλήση στον έτερο»** , της θείας αποκάλυψης για τον όσιο Μάρκο. Υπακοή και ταπείνωση οι αρετές, του οδοιπόρου οσίου Σεραπίωνα, προς άγνωστη πορεία για τον ίδιο, όχι όμως και τον Θεό.

Απόλυτα εκπαιδευτικό, αγιαστικό, συμβολικό και μυστηριακό όλο αυτό το γεγονός, έχει την ουσιαστική του κατάληξη που είναι **το Μυστήριο της Θείας Ευχαριστίας!** Το σχέδιο του Θεού απόλυτα συνδεδεμένο, φανερώνει **«κοινωνία»** των οσίων (γέροντα Ιωάννη, υποτακτικού Σεραπίωνα και άυλων στρατευμένων αγγέλων), όλων πειθαρχημένων στο άγιο πρόσταγμα με προορισμό την συνάντηση του οσίου Μάρκου !

Στρατευμένοι Άγγελοι: Το έργο των αγγέλων έχει δύο σημεία αναφοράς, το ένα απαντά στον Θεό και το άλλο στον άνθρωπο. Κύριος στόχος τους είναι η δοξολογία του ονόματος του Θεού και η εκτέλεση των διαταγών Του. Οι Άγγελοι βοηθούν τον Κύριο στο

απολυτρωτικό του έργο μεταφέροντας κάθε φορά τις εντολές του Θεού στους ανθρώπους και βοηθώντας τους Αποστόλους και τους Προφήτες στο έργο τους. Αναφορικά με τους ανθρώπους, οι Άγγελοι τους προστατεύουν από τους κινδύνους και τους πειρασμούς. Με εντολή του Θεού τιμωρούν τους ασεβείς και απίστους, βοηθούν τους ευσεβείς και πιστούς. Είναι δίπλα στους ανθρώπους σε όλη τη διάρκεια της ζωής τους, μέχρι την ύστατη ώρα καθώς οδηγούν τις ψυχές των δικαίων και πιστών στον Θεό. Το έργο των αγγέλων χαρακτηρίζεται από την επιθυμία του Θεού. Κύριος στόχος του είναι η εκτέλεση των διαταγών του. Είναι προορισμένοι να είναι κήρυκες αγγελιοφόροι του Υψίστου.

Στην Αγία Γραφή βλέπουμε τους αγγέλους να γίνονται οδηγοί των ανθρώπων, σύμβουλοι, προστάτες και παρηγορητές. Από την πρώτη στιγμή που γεννιόμα – στε ως την ύστατη πνοή μας είναι πλάι μας. Οι άγιοι άγγελοι δεν είναι απλά φορείς του Θείου μηνύματος, αλλά φορείς της δύναμης Του. Η δοξολογία και η πίστη των αγγέλων προς τον Θεό είναι κάτι που προκύπτει φυσικά και αβίαστα, και προέρχεται από την προσήλωση τους στον Μεγαλοδύναμο. Το κύριο μέλη μα τους είναι η διακονία προς τον Θεό. Κάθε φορά που οι άγγελοι παρεμβαίνουν στην ανθρώπινη πραγματικότητα, γίνεται εκ θελήματος του Θεού. Στο βιβλίο του Ιώβ γνωρίζουμε ότι οι άγγελοι δημιουργήθηκαν πριν από τον ορατό κόσμο, **«Ότε εγεννήθησαν άστρα, ήνεσαν με φωνή μεγάλη πάντες Άγγελοι μου»**. Στην προς εβραίους επιστολή του ο απόστολος Παύλος μας ενημερώνει ότι οι άγγελοι είναι λειτουργικά πνεύματα **εις διακονίαν αποστελλόμενα διά τους μέλλοντας κληρονομείν σωτηρίαν**». Η φροντίδα για τον άνθρωπο δεν πρέπει να συγχύζεται με την συμμετοχή των αγγέλων στη δημιουργία του ανθρώπου. Επίσης ο Γρηγόριος Νύσσης υποστηρίζει την ύπαρξη μίας ομαλής σχέσης αγγέλων και ανθρώπων. Η μεταξύ τους απόσταση μπορεί να μειωθεί μέχρι και να εξαλειφθεί τελείως με την πνευματική άνοδο του ανθρώπου, φωτιζόμενος πάντοτε από την αγιαστική χάρη του Πανάγαθου. Αυτή η ομοτιμία των δύο κτισμάτων ουσιαστικά ταυτίζεται με τη πορεία εξέλιξης και ομοίωσης του ανθρώπου με τον Θεό ! Ο Μέγας Βασίλειος τονίζει ότι

οι άγγελοι δεν έχουν ως έργο τους να επεμβαίνουν στη φύση και ούτε να ελέγχουν τις φυσικές δυνάμεις. Οι άγγελοι έχουν τη δυνατότητα να παρευρεθούν όπου τους καλείται και να υπηρετήσουν το σχέδιο της Θείας οικονομίας για τη σωτηρία του ανθρώπου. Οι άγγελοι ουσιαστικά διακονούν τον μεταπτωτικό άνθρωπο. Από το βίο του καθενός εξαρτάται η διατήρηση της επικοινωνίας του ανθρώπου με τους αγγέλους. Κάθε βαπτισμένος Χριστιανός έχει τον φύλακα άγγελο του, τον οποίο κρατάει έξω από τη ζωή του ή όχι, ανάλογα με την βιοποριστική του πορεία. Η σχέση αγγέλου και ανθρώπου αναπτύσσεται και διατηρείται ή όχι αναλόγως με την πορεία του ανθρώπου και το επιθυμητικό στο μέγεθος της ωφέλειας της ψυχής του.

Το μεγαλείο του Κτήτορα και η αγάπη Του γενικά στον άνθρωπο η μακροθυμία και το έλεος έχουν συμπαντική έννοια, διότι συμπεριλαμβάνουν και την **ετερότητα**. Τα αισθητήρια του οσίου Μάρκου ευαισθητοποιημένα και οδηγούμενα από τη δύναμη της Θείας αγάπης και της **κοινωνίας** του οσίου με το Θεό, φανερώνονται με το θαύμα εντός του σπηλαίου.

Η ύψιστη και απόλυτη αυτή εικόνα επικοινωνιακής θεολογίας, φανερώνει άμεσα τη μεταβολή και μεταρσίωση του κοσμικού επικοινωνιακού μέσου, σε **κοινωνία**» απόλυτης μυστηριακής δημιουργίας η οποία **«βλέπει»** τους αδιόρατους νόμους της υπερκόσμιας δύναμης του Πλάστη!

Χαρακτηριστικό στοιχείο της Παντοδυναμίας του Αγίου Θεού το θαύμα στο πρόσταγμα με τη χάρη του αγίου Μάρκου, της μετακίνησης του όρους ! Η επιβράβευση της χάρης ως δωρεά στο μαρτυρικό πέρασμα της ζωής του αγίου, έλαμψε στα έκπληκτα μάτια του Σεραπίωνα επισφραγίζοντας το μεγαλείο της παντοδυναμίας. Το πρόσταγμα του Θεού διά του στόματος του Μάρκου, **εάν έχητε πίστιν ως κόκον συνάπεως ερείτε το όρει τούτο, μετάβηθι εντεύθεν εκεί και μεταθήσεται (Ματθ.ιζ΄20), και «Άρθητι βήθητι εις την θάλασσαν και γεννήσεται» , (Ματθ.κα΄21) ,** επισφραγίζει το εν δυνάμει Θεός, της χάριτος του Θεού γενικότερα στην ανθρωπότητα.

Δεν υπάρχει στον Θεό διάκριση του ανθρώπου από τον άνθρωπο. Επικοινωνία Θεού και κόσμος ανοίγουν μία απέραντη αγκαλιά στον εκπεσμένο αδιαλείπτως !

Κενός χρόνος:

Το Πανάγιο σχέδιο του Παντοκράτορος ανεξάντλητο αιωνίως, η κοινωνία προσώπων στην ορθοδοξία **εδραιώνει** μία κοινωνία προσώπων, (στο πρόσωπο του οσίου Μάρκου) όπου στις δύσκολες εποχές που βρισκόμαστε, η μοναδικότητα κάθε ανθρώπου είναι απόλυτα καταστροφική, όταν είναι **υπαρξιακή** . Μοναδικό είναι το κάθε πρόσωπο στο Θεό Πατέρα¹⁵ η φύση του όμως μένει αναλλοίωτη. Το μήνυμα και ο ρόλος της θεολογικής επικοινωνίας στη ζωή του οσίου Μάρκου, φανερώνει θαυμάσια την αντιπαράθεση στον αλλοτριωτικό χαρακτήρα των μέσων μαζικής επικοινωνίας. Η ορθολογική θεωρία αδυνατεί απέναντι στη διαχρονική παρουσία των Αγίων της εκκλησίας, η μαζοποιημένη εικόνα του απολυταρχισμού και της επιβολής εκμηδενίζονται, κοινωνικά, πολιτιστικά, οικονομικά και σε κάθε άλλης μορφής προβαλλόμενα τα οποία προσπαθούν να αποπροσανατολίσουν, χάνονται μπροστά στο μεγαλείο το μυστηριακού, σωτηριολογικού και οντολογικού χαρακτήρα της ορθόδοξης εκκλησίας.¹⁶ Ασκητική η μορφή του οσίου Μάρκου περιγράφει με απόλυτη ταπεινότητα τη μυστηριακή ζωή του στα ενενήντα χρόνια της μαρτυρίας του.

15. Σ. Κ. Τσιτσιγκου, (Φόβος και τρόμος κατά τους Τρεις Ιεράρχες). Θεία κίνητρα αφύπνισης και διέγερσης του Θείου φόβου. Ο Χριστιανισμός που γεύεται τη μέθη της θείας αγάπης, έχει φτάσει στο τέλος της περιβόητης πορείας. Στο στάδιο αυτό έφτασαν οι Απόστολοι, οι μάρτυρες, οι όσιοι και γενικώς όλοι οι Άγιοι της εκκλησίας.

16. Α. Κ. Παπαδερού, (Πρόσωπον προς Πρόσωπον, Ετερότητα και κοινωνία), βλπ.οπ.σ. 459. Η αποδοχή της ετερότητας ως ακόλουθο αίτημα του 21^{ου} αιώνα που ζούμε, μας προσγειώστην οικοδόμηση μίας βιώσιμης διανθρώπινης κοινωνίας σε παγκόσμια κλίμακα με επακόλουθο την αναδιάταξη σχέσεων μεταξύ θρησκείας και κοινωνίας....!

Οι ενέργειες του Θεού φανερώνονται με τον όσιο να επιβεβαιώνει τη δύναμη της Θείας αγάπης και της κοινωνίας του με τον Άγιο Θεό, θαυματουργικά ! Η απόλυτη αυτή εικόνα μέσα στο σπήλαιο παρουσιάζει την μορφή της επικοινωνιακής θεολογίας όπως και ποιμαντικής ψυχολογίας διαχρονικά το αναγκαίο και επιθυμητό μέλλον της ανθρωπότητας. Η επιβράβευση της χάρης ως δωρεά στο μαρτυρικό πέρασμα της ζωής του αγίου Μάρκου έλαμψε στα εκστατικά μάτια του οσίου Σεραπίωνα επισφραγίζοντας το μεγαλείο της απεραντοσύνης του Θεού. Η επικοινωνία του Θεού στον κόσμο επιτελείται με την ενανθρώπιση του Σωτήρος ημών. Ο χριστιανός ορθόδοξος ότι και να κάνει είναι πάντα «εγκλωβισμένος» από τις θυσίες της μαρτυρίας των Αγίων.¹⁷ Η οντολογική και βιωματική αξία της ζωής του οσίου Μάρκου στην κοινωνία, είναι αποτέλεσμα της μυστηριακής σχέσης και αγάπης μεταξύ Θεού και ανθρώπων. Ο Θεός δικαίωσε τη μαρτυρική ζωή του οσίου αξιώνοντας την παρουσία του στους εκλεκτούς πονεμένους της **αγάπης**. Η θέση των πατέρων της εκκλησίας, οργανωτικά ως προς τη δομή του κοινωνικο – πολιτιστικού προβαλλόμενου μοντέλου, βασίζεται επί της ευαγγελικής αρχής διατυπωθείσης υπό του Κυρίου. **«Ού μη μείνη ώδε λίθος επί λίθου, ος ου μή καταλυθή»**, (Μαρκ. ιγ'1-2), (Μτθ. ια'20-24, ιβ'41, κγ'37-38). Η Φρανσουάζ Ντολτό αναφέρεται στη χαρά ανακαλύπτοντας τους λόγους των Ευαγγελίων διά των οποίων αναδύονται ασυνείδητα αστείρευτες θείες δυνάμεις. Υπ' αυτή την έννοια ο Ιησούς δεν επιβάλλει, αλλά μας οδηγεί στην κατανόηση του ασυνειδήτου. Ο Ιησούς στήνει ένα σκηνικό για όλη την ανθρωπότητα, σύμφωνα με τη δυναμική κάθε επιθυμίας.

17. Α. Κ. Παπαδερού. (Πρόσωπον προς Πρόσωπον). βλπ. σπ. 459.

Η Ορθοδοξία διαχρονικά καλείται να τονώσει την ελπίδα για ένα αδιαλείπτως ανακαινισμένο κόσμο, αναδεικνύοντας την εσχατολογική προοπτική της. Ο Άγιος Θεός τιθασειύει τον ατομισμό και την εγωκεντρικότητα, με προοπτική τη μετοχή του ανθρώπου στην κοινωνία, φωτίζοντας ανέσπερα αυτή την οδό της αγάπης και της δημιουργίας.

Συνθέτει μία τεράστια τοιχογραφία των αλλοτριώσεων, της λύτρωσης μας και ουσιαστικά της καθολικής Του αγάπης προς το δημιουργήμα του, τον κόσμο.

Το συμπέρασμα είναι ότι ο Χριστός διδάσκει στην ανίχνευση του επιθυμητού, στην έλλειψη του ουσιαστικού, που αληθινά μας λείπει.

Η θεία πρόνοια αποκαλύπτει σταδιακώς το μεγαλοπρεπές σχέδιο της με σκοπό την τελείωση της εκκλησίας. Η πορεία της εκκλησίας επί της γής θα είναι μακρά και επίπονος, **δέον να διέλθει διά των υπό της θείας πρόνοιας καθορισθέντων σταδίων, ίνα καταστεί ώριμος διά το μέγα μήνυμα των ουρανών** (Μουρατίδου,1958, 75).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β

1.1.Οδοιπορικό αβά Σεραπίωνα:

Ο David Brown, γράφει ότι το Internet συνενώνει αποστάσεις, ως υποτιθέμενη διαδικτυακή επαφή επιτελεί μία ψευδεπίγραφη συνένωση γεωγραφικού και χόρο-χρονικού τύπου, αλλά η φανταστική «επαφή του» είναι κατά βάθος άρση της διαπροσωπικής επαφής και της κοινωνίας των υπάρξεων, είναι αναίρεση της ίδιας της διανθρώπινης ψυχικής επαφής.¹⁸ Ο Postman διαβλέπει ότι η πληροφόρηση του Internet δεν μεταβάλλεται ποτέ σε μεταστροφή αγάπης, αλ' αντίθετα ευνοεί τον διασκορπισμό των υπάρξεων.

Η παρουσία της χάρητος του Θεού στον Σεραπίωνα διά μέσω των Αγγέλων, φανερώνει έμπρακτα την διαπροσωπική επαφή της κοινωνίας των Αγίων διαχρονικά, τον επιτελικό σκοπό και την διανθρώπινη ψυχοκοινωνική επαφή του Θεού και της μάζας.

Ο Θεός δεν κάνει διακρίσεις, εκπέμπει αδιάλειπτο φώς και αγάπη έναντι των δημιουργημάτων του, και το αποτέλεσμα των ενεργειών φαίνεται μόνο όταν η πίστη και η προσευχή υπάρχουν στις ψυχές .

Ο αβάς Σεραπίων και οι Άγγελοι πορεύονταν επιτελώντας την επιταγή μη γνωρίζοντας τίποτα περισσότερο από το πορεύεσθε εν ειρήνη. Εκπλήσσεται ο κόσμος και απορεί ποίο το όφελος; Αναρωτιέται η μάζα αν υπάρχει κέρδος ωφελμιστικού επικοινωνιακού χαρακτήρα προσφοράς; Η διαδρομή αυτή του αβά με τους αγγέλους, είναι η διαχρονική πορεία αιωνίως ολόκληρης της κτίσης και ο προορισμός είναι μοναδικός. Κέρδος η αγιαστική δικαίωση και η συν Θεό συνύπαρξη τώρα και πάντα έως της δευτέρας παρουσίας. Είναι θαυμάσια η αφήγηση της αγίας αυτής διαδρομής, όπου τόσο ανάγλυφη όσο και παραστατική εικόνα, δείχνει τη μοναδική αλλά και ομαδική συνύπαρξη και συμπόρευση στον ένα και μοναδικό δρόμο που οδηγεί στον Κύριο ημών Ιησού Χριστό !

18. Β. Γαϊτάνη, *H. Mediator end H. Theologicus*, (διαδίκτυο και αγιοπνευματική επικοινωνία), σ. 237-238 -240.

Το μήνυμα που φαίνεται έχει δύο κατευθύνσεις , ο σκοπός όμως είναι ένας κοινός και αταλάντευτος, αυτός είναι η ατομική πορεία εμμένοντας και υπηρετώντας στην υπακοή, που σκοπό είχε τη συνάντηση με τον όσιο Μάρκο ! Το συμπέρασμα είναι ότι όταν το άγιο θέλημα γίνεται με σύνεση, πίστη και προσευχή, ορθώνεται σε ένα αδιαπέραστο τείχος, και άπειρες επιβεβλημένες επιρροές κάθε μορφής και εξουσίας των διαφόρων μέσων.

Ο σκοπός των μέσων επικοινωνίας δεν επιτυγχάνεται, ο διασυρμός και η αλλοτριωτική πολιτική με κάθε είδους γνώσεις, (επιστημονικές, πρακτικές, πολιτιστικές, επεμβατικές) δεν είναι δυνατό να χρωματίσει. Αποτέλεσμα ο ομαδικός προσανατολισμός κοινής πνευματικής αφετηρίας και συμπόρευσης δημιουργεί άμυνες και ασπίδες πνευματικής θωράκισης ανέγγιχτης σε κάθε θεεξωγενή,κίνδυνο.

Δείγμα: Το θαυμαστό της εικόνας του αβά Σεραπίωνα μετά των αγγέλων είναι ο κοινός στόχος και σκοπός της ένδοξης παρουσίας, τώρα και πάντα στην κοινωνία μεταξύ Θεού και ανθρώπων, όχι μόνο σε ότι αφορά το βίο του οσίου της πραγματείας μας, αλλά όλων των αγίων της Αγίας μας εκκλησίας νύν και αεί ! Σηματοδότες της ζωής οι άγιοι στη ζωή του ορθόδοξου χριστιανού, αλλά και όλου του κόσμου. Ο οντολογικός χαρακτήρας και ο σκοπός μένει σταθερός, δυνατός και ανεπηρέαστος σε όποιας μορφής σκοπιμότητες, παραπλάνησης τεχνασμάτων και επηρεασμού της μάζας. Δεν υπάρχει κανένα μέσον μαζικής επαφής και επικοινωνίας ικανό να μεταστραφεί ώστε να θελήσει να ενσωματωθεί στο Τριαδολογικό Δόγμα λαμβάνοντας χαρακτήρα πνευματικού δεσμού. Καμία σύνδεση πνευματικού αγγέλματος και προσέγγισης στο μοναδικό προορισμό της Ευαγγελικής φανέρωσης.Το Internet έχει εγκαθιδρύσει συνδέσεις με την πολιτική της αυτόνομης εμπορικής και χρηματιστηριακής συναλλαγής, αυτό και μόνο έχει ως συνέπεια την ανυπαρξία του αγιοπνευματικού συνδέσμου στο χώρο του.Ο Dostojefski, με το παράδειγμα του Αστέρος Αψίνθου της Αποκάλυψης, μας περιγράφει πολύ παραστατικά !

Γράφει ο κύριος Β. Γαϊτάνης, ότι μέσω της κοινωνίας των αγίων εγκαινιάζεται το άυλο και άχρονο είδος της επικοινωνιακής κοινωνίας του Παρακλήτου !Η επικοινωνία αυτή της μεσιτείας των αγίων υπερβαίνει τον διαδικτυακό ξεπεσμό του κοσμικού Internet και εγκαινιάζει τη μετοχή στο Σώμα Χριστού, (σώμα της ίδιας της εκκλησίας) στο οποίο μετέχει λυτρωτικά το κάθε επί μέρους άτομο. Οι άγιοι μεταφέρουν μέσω του άυλου είδους επικοινωνίας του Παρακλήτου, τις μεσιτείες στο **ουράνιο ίντερνετ** της αγιοπνευματικότητας και προσλαμβάνουν μέσω της χάρης του Θεού τη μέθεξη των ίδιων και άκτιστων ενεργειών του. Παραστατική η εικόνα επικοινωνίας του αβά Σεραπίωνα μετά των άυλων πνευμάτων (αγγέλων) και του Παρακλήτου. Έχουμε σαφώς την εικόνα της πνευματικής κοινωνίας των αγίων η οποία ευεργετείται και πληρώνεται εκ του Αγίου Πνεύματος. Αυτό το μεγαλείο της κοινωνίας της χαρισματικής αγιότητας ενυπάρχει παράλληλα και στη χαρισματική συνείδηση όλου του κόσμου. Κάτω από την εγγύτητα του Αγίου Πνεύματος, που βιώνεται σύμφωνα με τους όρους της **θεοπτίας** η χαρισματική αγιότητα αποκτά, **«γνώση μετοχής»** των πνευματικών νόμων της ίδιας της πλάσης και της συνείδησης. Μέσω της προσευχής ενώνεται με την αγάπη του Θεού και συνειδητοποιεί τα απόκρυφα μυστήρια του όντος.¹⁹

19. Ιωαν. Δαμασκηνού: (Έκδοσις, ακριβής της Ορθοδόξου πίστεως),(P.G.94,869 A).

«Υπό του Αγίου πνεύματος διά του αγιασμού ετελειώθησαν κατ' αναλογίαν της αξίας και της τάξεως του φωτισμού και της χάριτος μετέχοντες».

Επομένως η αόρατη αυτή επικοινωνία της χαρισματικής διάστασης των αγίων δεν έχει έναν πάροχο, ούτε ο διαδικτυακός πάροχος αυτής γεννιέται από κάποιο παντοδύναμο εξωτερικό κέντρο, σε αντίθεση όλων αυτών, ο ουράνιος πάροχος της πνευματικότητας της ορθοδοξίας αντλεί την υπόστασή του, από τη χαρισματική μετοχή στην κοινωνία του Παρακλήτου.²⁰ επιβεβαιώνει το γεγονός, ότι (χώρος, χρόνος, διάστημα) δεν έχουν σημασία στο προσδοκώμενο που τελικά είναι η κοινωνία Θεού και Αγίων. Αυτή ουσιαστικά είναι η επιβεβαίωση του ουράνιου Ίντερνετ στην αιώνια διαχρονική αξία και σημασία αυτής της συνάντησης !

Η ενότητα χρόνου και χώρου κατά τον David Peat εκφράζεται με τη δημιουργία της αγιότητας στην πλάση, σε συμπόρευση με την ενοποιητική **συγχρονικότητα** κατά τον (K.Jang) και προσφέρεται σε κάθε χρονική στιγμή σε διάφορα γεγονότα ή ενέργειες της ζωής. Η φιλοσοφική αυτή θεώρηση μας δίνει παραστατική διάσταση της εικόνας του Σεραπίωνα, σε χώρο – χρόνο και απόσταση μέχρι τη συνάντηση στην είσοδο του σπηλαίου με τον όσιο Μάρκο. Το μυστήριο των ενεργειών του Θεού

20. Β. Γαϊτάνη, (H.med.,H.theol), σελ. 109-110.οπ.σ. 269-272.

(Διαστάσεις και δυνατότητες μίας ορθόδοξης επικοινωνιακής θεολογίας στο μεταμοντέρνο κόσμο). (Ο τρόπος της κοινωνίας του Θεού και του ανθρώπου ήταν και παραμένει άκτιστος, αφού άκτιστη είναι η θεία χάρη, με την οποία και μόνο μπορεί ο άνθρωπος να κοινωνεί άμεσα και πραγματικά με το Θεό. Η άμεση αυτή κοινωνία του ανθρώπου με το Θεό λέγεται κοινωνία του Αγίου Πνεύματος).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ

1.1. Συνάντηση: Γράφει ο κ. Β. Γαϊτάνης, ότι η κοινωνία της αγιότητας είναι θεμελιώδες χαρακτηριστικό της ανατολικής ορθόδοξης θεώρησης και αυτό είναι ακριβώς που αίρει την κοσμική αυτό-αλλοτρίωση του ανθρώπου, με αποτέλεσμα την αναγωγή του ανθρώπου στην οντολογική ποιότητα της «κοινωνίας» με τον ίδιο το Θεό. **Το πνεύμα άγει τους ανθρώπους εις την υιότητα.** Ο άνθρωπος γίνεται εν τη αγιότητα του «**οίκος Θεού**» δεχόμενος εν αυτώ το Άγιον Πνεύμα.²¹ Στην είσοδο του σπηλαίου έχουμε συνάντηση (**κοινωνία αγίων**) με τον Άγιο Θεό !

Όσιος Σεραπίων και όσιος Μάρκος ! Αγιαστικές δυνάμεις δύο Αγίων και έκφραση κοινωνίας αγάπης κατά Χριστόν, με διαχρονική σημασία και αξία. Χαρακτηριστικό στοιχείο το εξ Ουράνιου θείου ίντερνετ, όπου το οντολογικό δεδομένο εκφράζεται ως ένταξη κάθε μέλλους στην υιότητα του πνεύματος. Ο Πανάγιος Θεός παρέχει άπλετο φώς, ανέσπερο, αδιάλειπτο και αγάπη στο πρόσωπο αδιακρίτως χρώματος ή φυλής ! Το όφελος και το συμφέρον αφορούν τον άνθρωπο με την έννοια της αιώνιας ζωής μαζί με τον Χριστό.

Ο Μέγας Βασίλειος γράφει πως τα λαμπρότερα και ποιό διαφανή σώματα όταν μία ακτίνα φωτός πέσει επάνω τους, γίνονται περίλαμπρα και σαν μία ροδαυγή να ακτινοβολεί απ' αυτά, μ' όμοιο τρόπο και οι πνευματοφόρες ψυχές, όταν λάμπουν και λαμπρυνθούν από το πνεύμα διαρθρώνονται από πνευματικότητα, στέλνοντας και σε άλλους τη χαρισματική τους διάσταση. Απ' αυτό πηγάζει η προορατική πρόγνωση των μελλόντων, η κατανόηση των μυστηρίων, συνειδητοποίηση των κεκρυμμένων, οι διανομές των χαρισμάτων, η ουράνια πολιτεία, η χορεία με τις αγγελικές εκφάνσεις, η ατελείωτη χαρά, η διαμονή με το Θεό ,η ομοίωση μαζί του, το να γίνει κανείς κοντινός στα ακρότατα θελήματα, του Θεού.²²

21. Β. Γαϊτάνη, βλπ.οπ. σελ. 109- 110. (Η. Med.και Η. Med.)

22. Μεγάλου Βασιλείου (Περί του Αγίου Πνεύματος), Ρ. G. T. 32, 108

1.2 . Ουράνιος Πνευματικός καμβάς:

Η συνάντηση των αγίων του Θεού στον κόσμο του τότε και του τώρα, το πλυμήρισμα της χαράς του οσίου Μάρκου, **«χίλια έτη εν οφθαλμοίς σου Κύριε, ως η μέρα χθές»** (ψαλμ.Πθ'4) φανερώνει το καλώς ήλθες !Αγαλλίασε και ευφράνθηκε ψυχοπνευματικά ο όσιος, ο Θεός δεν λησμόνησε **«μη φοβού το μικρόν ποιόνον, ότι ηυδόκησεν ο Πατήρ ημών δούναι υμίν την Βασιλείαν»** (Λουκ.ιβ'32), **«Μακάριος ο δούλος εκείνος όν ελθών ο Κύριος αυτού ευρήσει ούτω ποιούντα»**, (Λουκ.ιβ'43) ο δε Δαυΐδ λέγει **«Παρεμβαλεί Άγγελος Κυρίου κύκλω των φοβουμένων αυτόν και ρύσεται αυτούς»**,(ψαλμ. Λγ'8).²³ Το μήνυμα της συνάντησης των αγίων στο σπήλαιο, δηλώνει την **κοινωνία** μεταξύ Υιού και Λόγου και των ανθρώπων. Η αγάπη του Υιού προς τον άνθρωπο μεταλαμπαδεύεται ως αγάπη του ανθρώπου προς τον άνθρωπο, δηλώνοντας την κοινωνία της αγάπης του Θεού μεταξύ των ανθρώπων. Η κοινωνία εν Χριστώ εδραιώνει την αγάπη προς το συνάνθρωπο, δεν επιτρέπει την αλλοτρίωση και τον επηρεασμό του από την αλλοτριωτική διάσταση της ψευδεπίγραφης κοσμικής επικοινωνίας. Ουσιαστικό όργανο προσαρμογής του ποιμαντικού έργου μέσα στην εκκλησία είναι η ποιμαντική θεολογία, η οποία **παρακολουθεί** εν τόπω και χρόνο τις κοινωνικές αλλαγές με κατεύθυνση το ανακαινιστικό και λυτρωτικό έργο. Η θέση της εκκλησίας, οφείλει **«τοίς πάσι τα πάντα»** και η ποιμαντική θεολογία υποχρεώνεται να παρέχει σε κάθε χρονική στιγμή, θεωρητική και πρακτική βοήθεια ανάλογης προσαρμογής.

23. Βασιλείου Γαϊτάνη, (*Επικοινωνιακή θεολογία*), διδακτικές σημειώσεις),σελ.68. Συμβολική αναπαράσταση της αγάπης του Θεού Πατέρα προς το κόσμο μέσω της σάρκωσης του Υιού, επιτελεί και ο άνθρωπος προς το διπλανό του μέσω της μετοχής στην κληρονομιά της αγάπης της υιότητας. Αγαπόντας το διπλανό του αναπαριστά κατ' αναλογία την αγάπη του Θεού προς το κόσμο.

Η συμβολή της ποιμαντικής θεολογίας στο έργο της προσαρμογής της ποιμαντικής διακονίας της εκκλησίας, συνίσταται στη διαμόρφωση της μεθόδου και του τρόπου προσαρμογής αυτής.²⁴

1.3. Επι – κοινωνία: Οι Άγιοι της παρούσης όπως και όλοι οι Άγιοι εκφραστές και ακόλουθοι του Υιού και Λόγου, συμμετέχουν πνευματικά στην αναμετάδοση της παρουσίας των ενεργειών της κοινωνίας του Αγίου Πνεύματος στο κόσμο. Η μεσιτεία τους είναι η ύψιστη επι- κοινωνία με το υπερβατικό για τη σωτηρία της ατομικής τους υπόστασης, όπως και για τη σωτηρία και λύτρωση των συνανθρώπων.²⁵ Η μεσιτεία τους είναι ο ύψιστος επικοινωνιακός δρόμος επαφής με το Θεό σωτήρα, διότι οι ίδιοι μεταφέρουν ως εντεταλμένοι θεμελιώδεις πομποί, το αόρατο πνευματικό διαδίκτυο επικοινωνίας, της πονεμένης έκκλησης των θλιμμένων πιστών σε υπερβατική κλίμακα.

Θρησκεία: Η θρησκεία αποτελεί ένα πολυσύνθετο και πολυδύναμο σύστημα δοξασιών πεποιθήσεων, βιωμάτων και αρχών συμπεριφοράς, που σχετίζονται με το υπερβατικό, το ιερό, το άγιο, την υπέρτατη πραγματικότητα και επηρεάζουν την ανθρώπινη ύπαρξη και κοινωνία. Η θρησκεία δεν είναι επιφανόμενο της ηθικής, της λογικής, του ψυχικού βίου κοινωνίας, αλλά αποτελεί αυτόνομο φαινόμενο με πρωτογενή κατηγορία αναφοράς κάτι αποκλειστικά ιδιαίτερο.²⁶

24. Ε. Κ. Στυλίου, *Επισκόπου Αχελώου, (Σύγχρονο αστικό περιβάλλον ως ποιμαντικό πρόβλημα)*. Βλπ. σ. 200.

25. Πρβλ. Κλ. Ιωαννίδη, *(Γεροντικόν του 20^{ου} αιώνας)*, σελ.105. *Αν θα λείψουν οι άγιοι θα λείψει και η σημασία του κόσμου. Οι άγιοι είναι που συντηρούν τον κόσμο και η μεγαλύτερη ανάγκη του κόσμου σήμερα είναι η αγιότητα. Από αγιότητα πάσχουμε, από αγίους πάσχουμε.....!*

26.+Αναστασίου Γιαννουλάτου. *Αρχιεπισκόπου Τιράνων και πάσης Αλβανίας. ΙΧΝΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΤΟΥ ΥΠΕΡΒΑΤΙΚΟΥ: (βλπ.σ.27-30), και (οπ. Π. σ. 36-37). Ορθόδοξη θεολογική προσέγγιση της θρησκευτικής εμπειρίας της ανθρωπότητας. (οπ.π. σ. 419 – 424)*.

Εντός του σπηλαίου:

Φανέρωση κατά θαυμαστό τρόπο το μεγαλείο των άκτιστων ενεργειών του Παντοκράτορος μέσα από την αφήγηση του οσίου Μάρκου στον αβά Σεραπίωνα, έτσι δωρίζεται ως κοινωνία του Κτήτορα, στα κτιστά δημιουργήματα του αδιακρίτως. **Η βιωματική αφήγηση του αγίου στο Σεραπίωνα εικονίζει την οδό της ελευθερίας του ανθρώπου, στην, αιωνιότητα.** Δείχνει, όμως και τις αντικρουόμενες θέσεις της εν Χριστώ ζωής, σχετικά με την αλλοτριωτική κατάρρευση της κοινωνίας του σήμερα. Ο διαχρονικός προσανατολισμός της ζωής του οσίου προσφέρει ανάγλυφα, αυτό που βιώνουμε ως έκφραση της αντιφατικής παρουσίας των διαφορετικών κόσμων στον αιώνα μας. Η μία όψη επιβάλλει τον αλλοτριωτικό μανδύα της καταναλωτικής λαίλαπας που πνίγει, η άλλη επιβεβαιώνει την πνευματική συνύπαρξη της κοινωνίας του ανθρώπου με το Χριστό! Προβάλλοντας την πραγματική διάσταση των εξελίξεων, διαπιστώνουμε δυστυχώς την εικόνα **αγελοποίησης** της κοσμικής επικοινωνίας του ανθρώπου, με συνέπεια τη μαζική ομοιομορφοποίηση σε μάζα με αποτέλεσμα την ουσιαστική της αλλοτρίωση. **Φανερή αντίθεση με το κοινό το οποίο ακολουθεί τον Λόγο, αυτό μεταπλάθεται σε σώμα Χριστού και γίνεται Εκκλησία Θεού!** Εκκλησία Θεού το σπήλαιο κατά χάρη Θεού, φωτίζεται με ανέσπερο φώς και πλουτίζεται από αγάπη Χριστού. Ουρανός και γη επικοινωνούν! **Κοινωνία του Θεού με τον όσιο Μάρκο:** Η αφήγηση του αβά Σεραπίωνα μας παρουσιάζει με παραστατικό τρόπο την πραγματική εικόνα της παντοδυναμίας του Κυρίου και Θεού μας. Ο χρόνος προσαρμογής του οσίου στον αγώνα της ελευθερίας και αναζήτησης, ήταν ασήμαντος προς τον επιδιωκόμενο σκοπό του.²⁷ Οι συνθήκες επιβίωσης επιτελούνταν μέσω της επικοινωνίας της προσευχής **του πομπού και του δέκτη.**

27. Ο Μέγας Συναξαριστής της Ορθοδόξου Εκκλησίας, (τόμος Γ', Μήνας Μάρτιος). Ο Βίος του Οσίου Μάρκου του Αθηναίου του φιλοσόφου, (Η επί τριάντα χρόνια δοκιμασίες στην έρημο του όρους Θράκη που υπέστη ο όσιος, αντιμετωπίζοντας με προσευχή τις ανθρώπινες αδυναμίες με σκοπό τη σύν Θεώ κοινωνία του.

Χαρακτηριστικό της Ορθοδοξίας για την αποκαλυπτική επικοινωνία του Θεού με τον όσιο (γενικώς με τον άνθρωπο), στο πρόσωπο του Υιού και Λόγου του Θεού.²⁸ Επομένως η επικοινωνία είναι «**οντολογικής υφής**», γιατί ο ίδιος ο Θεός επικοινωνεί δίχως αλλοτρίωση του αποδέκτη. Οι χαρισματικοί άνθρωποι και οι, Άγιοι δεν αλλοτριώνονται κατακτώντας το υπερβατικό, αλλά **μεταρσιώνονται** διά των ενεργειών του Αγίου Πνεύματος !

Υπάρχει ακόμη ειδωλολατρία ή διωγμοί στον 21^ο αιώνα;

Η απορία στην ερώτηση του οσίου Μάρκου εκφράζει την αγωνία του, δεδομένου ότι οι διωγμοί τον τέταρτο αιώνα ήταν μαζικοί και μαρτυρικοί. Διακρίνει κανείς την αγωνία εκφρασμένη στα δεινά των χριστιανών της περιόδου εκείνης. Οι πρώτοι αιώνες των πάνδεινων που υπέστησαν οι Χριστιανοί, φανερώνουν τους μαρτυρικούς αγώνες που έκαναν ως προς την αναγνώριση του Χριστιανισμού, τις αντιπαραθέσεις τις δολοφονίες και όλες τις μορφές βίας που αντιμετώπιζαν από τις **όποιες θρησκείες** υπήρχαν τότε. Ο αλλοτριωτικός εξαναγκασμός εκείνης της περιόδου επιβάλλονταν με άλλες μορφές, βασανιστήρια, φυλακίσεις, δολοφονίες, αλαγή θρησκείας, κ.α.), σε σχέση και σύγκριση του αιώνα που βρισκόμαστε. Η διαπίστωση όμως ταυτόσημη και προσανατολισμένη σε ένα εξαναγκασμένο αλλοτριωτικό σκοπό, επιβαλλόμενο με άλλες μεθόδους. Η εικόνα που βιώνουμε τηρουμένων των αναλογιών σε σχέση με τα μέσα μαζικής επικοινωνίας και ενημέρωσης, εφαρμόζει τεχνικές και μεθόδους εξελιγμένων επιστημονικών δεδομένων. Το αποτέλεσμα όμως οδηγεί σε ανάλογες εικόνες υποταγής, επιδιώκοντας και διαστρεβλώνοντας σε δρόμο σύγχρονου εκμοντερνισμένου γίνεσθαι. Τα μέσα αποπροσανατολισμού με σκοπό την αλλοτριωτική μορφή μίας άλλης κοινωνίας με εξοντωτικές προεκτάσεις, (εδώ και τώρα), το εφήμερο, το αβέβαιο, το αφαιρετικό σε έννοια και αξία, οδηγώντας σε ανυπαρξία παρόντος και μέλλοντος αιώνας.

28. (Βλπ. Μ. Ομολογητού, Μυσταγωγία), Ρ. Γ. 668, 55-60, και 80-85.
Ο Μάξιμος ο Ομολογητής στη "Μυσταγωγία" μας δίνει έξοχες σελίδες στο θέμα.

Η αγωνία του αγίου Μάρκου για την κοινωνία του κόσμου της περιόδου εκείνης, μας δίνει με πιστικό τρόπο την αγωνιώδη διαχρονική σημασία και αξία των Αγίων της Εκκλησίας, σε κάθε χρονική περίοδο την ανάγκη της επιβεβλημένης οδού συμπόρευσης με το Χριστό. Ο αγώνας στην πορεία και μετάδοση της Ορθόδοξης επικοινωνίας είναι μονόδρομος και άρρηκτα δεμένος οντολογικά, τοποθετώντας άοκνα στη σωστή θέση την κοινωνία με το υπερβατικό.²⁹

1.4. Ένωση Θεού με τον άνθρωπο:

Είναι γεγονός ότι η ύψιστη ένωση (πομπού Θεού και δέκτη ανθρώπου) στο πρόσωπο του χριστού, αποτελεί την ίδια την οντολογική υπόσταση του μηνύματος της σωτηρίας. Σαφώς φαίνεται η αντίθεση των διαφορετικών κόσμων, όπου ο κοσμικός επικοινωνιακός κόσμος αποστασιοποιείται από τη μετοχή στο πρόβλημα, ενώ ο Ορθόδοξος επικοινωνιακός Λόγος, συμμετέχει ως μαρτυρία (Μυστήριο της Θείας Ευχαριστίας). Το αποτέλεσμα μας βεβαιώνει οριστικά ότι το επικοινωνιακό μέσο στοχεύει να εδραιώσει την απομόνωση του αποδέκτη, σε αντίθεση με την Ορθόδοξη επικοινωνία η οποία επιδιώκει μία κοινωνία προσώπων, (κοινωνία προσώπου με πρόσωπο).³⁰

29. Β. Γαϊτάνη, (Μαζικές, επικοινωνίες και θόδοξη παράδοση), Αντιπαραθέσεις Ορθόδοξης Θεολογίας και μαζικές επικοινωνίες, (βλπ. σ. 28).

30. Ιωάννου. Α. Ζητιούλα, "Η συμβολή της Πατερικής θεολογίας εις την έννοια του προσώπου." (Ενώ γίνεται ευρύτατος λόγος για το πρόσωπο και την προσωπικότητα διαχρονικά, ωστόσο παραβλέπεται η αναγνώριση ιστορικά και υπαρξιακά η έννοια του προσώπου σε σχέση με τη θεολογία. (Το πρόσωπο ως έννοια και ως βίωμα είναι γέννημα και θρέμμα της Πατερικής θεολογίας.....!).

Η έννοια του προσώπου στο απόλυτο και οντολογικό της περιεχόμενο γεννιέται ιστορικά από την προσπάθεια της Εκκλησίας να εκφράσει οντολογικά την πίστη της εις τον Τριαδικόν Θεό. Τα συμπεράσματα που απορρέουν μέσα απ' αυτή την εργασία, οδηγούν σε κατευθύνσεις όπως εξελίχθηκαν στη διάρκεια της χρόνο-ιστορίας. Το αρχαιοελληνικό πνεύμα των αιώνων εκείνων με φιλοσοφική εμβάθυνση, έδωσε την έννοια του προσωπίου επιδιώκοντας μέσα από φιλοσοφικές αναζητήσεις να δώσει την εικόνα του προσώπου.

Οι ερμηνείες και αναζητήσεις των σοφών της εποχής εκείνης κατέληξαν στις θεωρίες (Πλατωνική και Αριστοτελική), που ουσιαστικά έλειπε από αυτές η οντολογία του προσώπου με αυτήν του Θεού Πατέρα. Το υποστατικό στοιχείο απόλυτα ουσιαστικό, ισχνό έως ανύπαρκτο σε έρευνα και ερμηνεία, ακόμη και από Πατέρες της Εκκλησίας επηρεασμένους εκ της θύραθεν παιδείας, είχε ως αποτέλεσμα θέσεις και απόψεις αιρετικές, οι οποίες επέδρασαν δυσμενώς στη χριστιανική διαδρομή και εξέλιξη. Η ελευθερία του λόγου και έργου στο αρχαιοελληνικό και ρωμαϊκό πνεύμα, δεν έδωσε ποτέ το μεταφυσικό μεγαλείο της **γένεσης** των πάντων, στοχεύοντας σε μεθόδους και ερμηνείες μίας διαδρομής με αστήρικτο το πνευματικό αφετηριακό σημείο εκκίνησης. Το σημείο αυτό που δεν είναι άλλο, από το **Τρισυπόστατον, (Θεός-Πατέρας, γενόμενος Υιός και Ζωοποιό πνεύμα)**. Η Τριαδική ύπαρξη ήταν το ακατανόητο και αυτό γιατί η ελευθερία που απορρέει από το Τριαδολογικό Δόγμα, έχει **ά- --χρονη** απόσταση από την ελευθερία του πνεύματος αυτών των πολιτισμών. Αυτού του είδους η ελευθερία ήταν περιχαρακωμένη και ελεγχόμενη μόνο από την ανθρώπινη προστασία. Τελικώς οι Πατέρες έδωσαν την έννοια της Θείας αγάπης περιχαρακώνοντας το οντολογικό στερώνμα , το οποίο απορρέει και προσφέρεται από το Θεό Πατέρα. Συνέπεια αυτών είναι η αγάπη κατά Χριστόν η οποία σαφώς ταυτίζεται με την οντολογική ελευθερία.

1.5.Κρίση ταυτότητας:

Το άτομο και γενικότερα ο άνθρωπος ευρισκόμενος και διαβαλλόμενος από διάφορα κέντρα πολύμορφης και πολυσύνθετης επίδρασης, **«επικοινωνία της κοινωνίας»** δέχεται από τις συναναστροφές γενικότερα πολύπλευρες γνώμες και απόψεις του κοινωνικού ευρύτερου γίνεσθαι. Τότε ενεργοποιείται **ο μηχανισμός** του κάθε ατόμου ανάλογα με τη σύνθεση και ιεράρχηση των διαφόρων επιδράσεων, με συνέπεια τη συνταύτιση με τις ισχυρότερες επιδράσεις προσδοκίες και κρίσεις των **σημαντικών άλλων**. Αποτέλεσμα όλων αυτών **η σύγχυση των ρόλων**. Κατά τον Erikson, σε πορεία διάλυσης και εξάρτησης της ταυτότητας από τα κέντρα εξουσίας, με επίλογο τον προσανατολισμό σε ατέρμονες κατευθύνσεις.³¹

Η συμμετοχή του ανθρώπου στο ευρύτερο κοινωνικό γίνεσθαι καθορίζεται από την ικανότητα και τα όρια της κοινωνικής επίγνωσης στη σύναψη αμοιβαίων διαπροσωπικών σχέσεων. Το ερώτημα είναι πως εκλαμβάνεται ο Θεός από το βάθος της πίστης του ατόμου αξιολογώντας τη σπουδαιότητα ή όχι της Παντοδυναμίας Του, σε σχέση με ότι άλλο υπάρχει προς εκτίμηση και αξιολόγηση. Το κρίσιμο σημείο επομένως είναι κατά πόσο μία δυναμική επίδραση στην ταυτότητα του ανθρώπου, θα τον προσανατολίσει στην κοινή ευθεία γραμμή οδηγώντας αυτόν στο απεριόριστο βάθος της κοινωνίας του με το Θεό. **«Πώς είναι δυνατόν να προχωρήσει αυτός ο κόσμος χωρίς τον σαρκί φανέντα Θεόν»**. Στην αφήγηση μας αυτή αναφερόμαστε αναλογιζόμενοι την Παγκόσμια ακτινοβολία της δόξας

31 . Εμ. Π. Περσελή, *Πίστη και Χριστιανική Αγωγή*. (σ. 226-227)

του Θεού καθώς και την πρόνοια του για όλη την ανθρωπότητα, διότι δεν διαχωρίζει ο Θεός την κοινή ανθρώπινη φύση. Ο δρόμος της σωτηρίας όλου του κόσμου είναι κοινός με κοινό προορισμό ! Θεμελιώδης αρχή της Χριστιανικής πίστης, είναι ότι ο Θεός ακατανόητος και απρόσιτος στην ουσία Του. Η ουσία του Θεού είναι άγνωστη, όμως ο Θεός αποκαλύπτεται διά των ενεργειών του στον κόσμο και ουσιαστικά στο σύμπαν. Ο Θεός αποκαλύπτεται μέσω διαφόρων Θεοφανειών επισφραγίζοντας τη δόξα του ! Η δόξα του Τριαδικού Θεού αγκαλιάζει το σύμπαν, υπ' αυτή την έννοια ο άνθρωπος ουσιαστικά μπορεί να απορροφήσει αυτήν μετέχοντας στην αγάπη Του. Τέλος σημειώνεται ότι καμία αντίδραση, ανυπακοή, όπως και κανένας πόλεμος καθολικής μορφής του ανθρώπινου γένους δεν ανέκοψε την ακτινοβολία της δόξας του Θεού, η οποία εξακολουθεί να προστατεύει Ουρανό και Γή.³² Τριαδολογικό αξίωμα στην Ορθόδοξη παράδοση σημαίνει ότι όλα τα προβλήματα είναι ασήμαντα υπό την έννοια της Θείας πρόνοιας πάντα. Η Ανατολική Εκκλησία πιστεύει ότι η χάρη του Θεού, ενεργεί και πέραν των ορίων **της ορατής Εκκλησίας** και «ου μόνον οι Χριστιανοί γίνονται συγκληρονόμοι» συμμετέχοντας της επαγγελίας εν Χριστώ Ιησού, (Εφεσ. 3:6) στην Εκκλησία στην οποία μπορούν να ανοίκουν.³³

32. « Ίχνη από την αναζήτηση του Υπερβατικού», (βλπ. σ. 420-424).

33. *Ι.Ν.Καρμίρης, Η Παγκοσμιότητα της εν Χριστώ σωτηρίας, Πρακτικά της Ακαδημίας Αθηνών, έτος 1980, τομ.55, Αθήναι 1981, σ.σ.261-289.*

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ

1.1. Κοινωνία του Θεού με τον όσιο Μάρκο: Κάθε τι στη Γή κινείται μέσα στη σφαίρα της επιρροής του Θεού, του νοητού Ηλίου της Δικαιοσύνης. Ο Ιησούς είναι σαν **υαλοπίνακας του Θεού, υάλινο διαχωριστικό που πυρπολεί ο Ήλιος της αγάπης**. Ο άνθρωπος διατηρώντας μετά την **πτώση το κατ' εικόνα** εξακολουθεί να είναι δέκτης των μηνυμάτων του Θείου θελήματος συχνά δεν αντιλαμβάνεται ορθώς συμβαίνοντα και προβαλλόμενα συμπαντικά γεγονότα και καταστάσεις με επιλογή κόστους ανάλογο σε κοινωνικές εξελίξεις και αντίστοιχες συνέπειες. **«Εάν έχετε πίστην ως κόκον συνάπεως ερείτε τω όρει τούτο, μετάβηθι εντεύθεν εκεί και μεταβήσεται» !** (Ματθ. ιζ'20), και **«Άρθητι και βήθητι εις την θάλασσαν και γεννήσεται»**,(Μτθ. κα'21).**Αγιασμένη μορφή:** Το σημείο αυτό της αγιασμένης μορφής του οσίου, κρύβει το μεγαλείο της Ορθόδοξης Χριστιανικής επικοινωνιακής θεολογίας, κατά πάντα και διά πάντα. Το τέλειο και απόλυτο της επικοινωνίας του Θεού με τον κόσμο, η προβολή των άπειρων ενεργειών του Παντοδύναμου στο κτιστό δημιούργημα του τον όσιο Μάρκο ! Προϋπόθεση η βαθειά πίστη και η αγάπη του δέκτη της τον πομπό, Θεό – Πατέρα. Αμφίδρομη η σχέση ελευθερίας Θεού και οσίου, μετοχή του οσίου στη Θεία ενέργεια, με μεταφορική σημασία την διατυπώνει ο Γρηγόριος Παλαμάς.Ο όσιος Μάρκος διατηρεί την προσωπικότητα του μετέχοντας κατά χάρη στη Θέωση, συγχρόνως δε ο άγιος είναι μία πνευματική οντότητα απείρου οντολογικού αναστήματος. Ο άγιος της ανάλυσης επέβαλλε ελεύθερα την πίεση στην οντότητα του, με σκοπό την ελευθερία των παθών του σε όλο το χρόνο του επί της Γής βίου του. Βίωνε της αποχρώσεις δυσκολιών που επέτρεπε ο Θεός στην διαδρομή του, μέχρι της εντολής συνάντησης από τον αβά Σεραπίωνα, προσδοκώντας την **ύψιστη ελευθερία ως δουλεία** μαζί με τον Χριστό.³⁴

34. (ΠΕΜΠΤΟΥΣΙΑ), Άγιος Ιωάννης Δαμασκηνός, (Χαρακτηριστικές ιδιότητες της ψυχής είναι η ευσέβεια και η νόηση, είναι οι αρετές που αποτελούν κοινές ιδιότητες της ψυχής και του σώματος, αποδίδονται της στην ψυχή διότι η ψυχή κυβερνά το σώμα. Οι δυνάμεις της ψυχής, διαίρονται σε λογικό και άλογο.....!).

Συνεχίζει ο Άγιος Ιωάννης της κλίμακας λέγοντας, ότι αναλύοντας τα χαρακτηριστικά της ιδιότητας του ανθρώπου, στην κίνηση όλου του σώματος συμπεριλαμβάνονται η φωνή και η αναπνοή.

Στην ορμέμφυτη κίνηση ανήκει η ικανότητα να μεταβαίνει από τόπο σε τόπο, η ικανότητα όλου του σώματος. Ο άνθρωπος συνδέεται με το λογικό του με της ασώματες και νοερές φύσεις, διότι συλλογίζεται, σκέφτεται και κρίνει το κάθε τί, επιδιώκει της αρετές και ποθεί την κορωνίδα των αρετών, εννοώ την **ευσέβεια** δια τούτο και ο άνθρωπος είναι της μικρός κόσμος.

Ο θείος φόβος και η αγάπη πλημύρισαν την ψυχή του Μάρκου, και το γεγονός των θαυμάτων που βίωσε ο Σεραπίων στο σπήλαιο, ήταν το αποκορύφωμα της μεγαλουργίας του Πντοκράτορα.³⁵ Η αναφορά των λόγων εκ στόματος του οσίου, «εάν έχγτε πίστιν ως κόκον συνάπεως» φανερώνει το άπειρο των ενεργειών του Θεού, της και την πίστη του Αγίου ! Η απάθεια του οσίου Μάρκου χαρακτηριστικό της αγιότητας , έδωσε ανάγλυφα τη θαυματουργική εικόνα της μετακίνησης του βουνού, ως φυσικό αποτέλεσμα της αγιοπνευματικής του οντότητας. Η αόρατη νοερά αυτή δύναμη της **κοινωνίας Δέκτη-Πατέρα και κτιστού του οσίου Μάρκου**, ήταν η καθηλωτική έμπρακτη μαρτυρία του αβά Σεραπίωνα, στην αγιότητα του προσώπου του Αγίου Μάρκου !

*35.Σ.Κ.Τσιτσιγκου,(ΦόβοςκαιΤρόμοςκατάτουςτρείςΙεράρχες). **Αμφιθυμία** , ο φόβος του Θεού, είναι ο κυβερνήτης του πλοίου της μετάνοιας που οδηγεί στο θεϊκό λιμάνι της αγάπης. Η παρουσία της τέλειαι και ανιδιοτελούς αγάπης συνοδεύεται και από αισθητά σημεία θείας αλλοιώσεως.Οι Πατέρες της πληροφορούν, ότι τα σημάδια της θείας αγάπης γίνονται εμφανή και στο σώμα του Χριστιανού. «Γίνεται το πρόσωπον του ανθρώπου πυρρόν, περιχαρές και το σώμα αυτού θερμένεται, αφίσταται απ' αυτού φόβος και η αιδώς και γίνεται ως εκστατικός». Στην κατάσταση αυτή αποχωρεί ο εισαγωγικός φόβος και ο φόβος του θανάτου.*

1.2.Κοινωνία των προσώπων: Η κοινωνία των προσώπων των δύο Αγίων με το Θεό Πατέρα, έχει την έννοια και την αιώνια σφραγίδα, της επικοινωνίας Τριαδικότητας στον κόσμο. Το σημαντικό στην ανεξίτηλη αυτή εικόνα είναι η επιλογή του Θεού στο πρόσωπο του αβά Σεραπίωνα, επιβεβαιώνοντας την πνευματική δωρεά σε ολόκληρο τον κόσμο. Το θαύμα αυτό φανερώνει ουσιαστικά το μεγαλείο και την άπειρη αγάπη, προσθέτοντας ένα λιθαράκι στην Παντοδυναμία, (όλων όσων έχουν την ανάγκη, επιθυμία, θέληση, υπομονή και απόθεμα αγάπης στο Θείο «πάσλ») του τέλειου και αγνού φόβου κατά τον Γρηγόριο Σιναΐτη και της ανιδιοτελούς αγάπης.

Ο Θεός φόβος αφυπνίζεται στο πρόσωπο του Σεραπίωνα, στη θαυμαστή εικόνα της μετακίνησης του όρους, διεγείρεται από την ίδια τη Θεία παρουσία, **«Θεοφανία»** με την ταπεινότητα που τον περιβάλλει, βιώνοντας της Θείες ενέργειες διά των πρεσβειών του Αγίου Μάρκου στον Άγιο Θεό³⁶ ! Στο σημείο αυτό πρέπει να διακρίνουμε τη σχέση, (**Θεός ως ο όλως Της**) με τον κόσμο και τον άνθρωπο. Οι ιεροί συγγραφείς της Καινής Διαθήκης ζώντας προσωπικά βιώματα σε ανάλογο περιβάλλον, αξιώθηκαν να γίνουν μάρτυρες. Συνεπώς θεωρούν «ορατή την αγιότητα, τη μοναδικότητα και τη μεγαλιότητα του Θεού», και δεν αισθάνονται την ανάγκη να εξάρουν ειδικώς την ετερότητα του σε σχέση με τον άνθρωπο και την όλη Θεία Δημιουργία.....!

«Άρθητι και βήθητι εις την θάλασσαν και γεννήσεται» (Μτθ.κα'). Αναλογιζόμενοι την πραγματική διάσταση των εξελίξεων στο χώρο – χρόνο που πορευόμαστε, σε σχέση και με τη μεθοδευμένη προβολή των συνεπειών της Παγκοσμιοποιημένης κοινωνίας.

36. Σπ. Κ. Τσιτσιγκου, (Φόβος και Τρόμος κατά της Τρεις Ιεράρχες). «Θεία κίνητρα αφύπνισης και διέγερσης του Θείου φόβου», ο Χριστιανισμός που γεύεται τη μέθη της θείας αγάπης, έχει φτάσει στο τέλος της περίφοβης πορείας. Στο στάδιο αυτό έφτασαν οι Απόστολοι, οι μάρτυρες, οι όσοι και γενικώς όλοι οι Άγιοι της εκκλησίας.

Επιβάλλεται, λοιπόν να επιστρατεύσουμε το πνευματικό ανάστημα της αντιπαράθεσης μεταξύ της εικόνας, της επιβάλλεται μεθοδευμένα από ποικίλα μονοπώλια της κοινωνίας του θεάματος, (θεωρία του Debord) από το πραγματικό **αντικείμενο** το οποίο αντιπροσωπεύει το **πρωτότυπο**, την πραγματικότητα, **το Είναι**. Στη γενικότερη διάσταση το θέαμα εδραιώνει την απομόνωση, αποκοιμίζει της πραγματικές συνθήκες της οντότητας, υποβιβάζοντας το Είναι σε Έχειν.³⁷

1.3.Ιδανική ζωή – δύναμη πίστης: Στην κοινωνία του σήμερα, η πνευματική διάσταση του θαύματος της μετακίνησης του όρους, έχει ουσιαστική αξία και σημασία, γιατί αντλεί αγάπη από το Τριαδολογικό Δόγμα, σε αντίθεση με αυτή της εικόνας του θεάματος, η οποία υποτάσσεται σε ένα ψευδο-ιερό θεό της αλλοτρίωσης. Στο σημείο αυτό επιβάλλεται η Θρησκευτική ζωογόνηση της ψυχικής υγείας του ανθρώπου. Η Ορθόδοξη Ανατολική Εκκλησία ασκεί γενικώς ουσιαστική ευνοϊκή επιρροή στην ψυχική υγεία των ορθοδόξων και μη Χριστιανών, (συνειδητοί και μη) πολύ δε μάλλον στους συνειδητούς Χριστιανούς όπου η πίστη τους είναι ενσωματωμένη στην προσωπικότητα τους. Η μεταλλαγμένη μορφή ιδανικής ζωής επιβάλλεται εφευρίσκοντας και μεταβάλλοντας επιστήμες και τέχνες σε απέχουσες μορφές του αγώνα πραγμάτωσης του παραδείσιου κέρδους. Η πίστη στον Ορθόδοξο Χριστιανισμό δίνει πλήρη εμπιστοσύνη και δύναμη της Θείας υιοθεσίας, προκαλεί την εξαγόρευση των αισθημάτων ενοχής, και συντελεί ώστε οι επιθυμίες που γεννιούνται, εγγυούνται μία ευτυχία ικανή ώστε να στηρίζεται ουσιαστικά η υγεία καθολικά στην ανθρώπινη οντότητα. Συμβαίνει χωρίς αμφιβολία οι ψυχικές καταστάσεις κάθε μορφής, να επηρεάζουν την προσωπική διάθεση της πίστης.

37. (Βλπ. Φ. Ντοστογιέφσκι, *Αδελφοί Καραμαζώφ*).Ο Ντοστογιέφσκι γράφει, «η πρακτική αγάπη, αν τη συγκρίνεις με τη θεωρητική, έχει κάτι το σκληρό και το τρομακτικό. Η θεωρητική αγάπη έχει τη δίψα της άμεσης πραγματοποίησης και της γενικής εκτίμησης....Πρακτική αγάπη είναι η δουλειά, η αυτοκυριαρχία και για της η αληθινή επιστήμη.

Η διαφορά όποιας μορφής **υλιστικής απολαβής** στην οποία οδηγείται ο άνθρωπος προκειμένου να γευθεί το κρυφό μυστικό του κέρδους, τον κατευθύνει σε κενό με διαρκώς επιζητούμενες και ανικανοποίητες ανάγκες απόκτησης αγαθών, με αποτέλεσμα τον εγκλωβισμό και τη δουλεία κάθε μορφής υλισμού. Η ενότητα του ανθρώπου εμπερικλείει αλληλεπίδραση ανάμεσα της διάφορες συνιστώσες και της διαστάσεις της προσωπικότητας.

Αισθήματα της μνησικακίας και γενικά καταπίεση της συναισθηματικότητας, εμποδίζουν στη συμβολή του καλού στο Χριστιανικό κόσμο, προβάλλοντας **«συναισθηματικούς»** παράγοντες απώθησης. Κατά γενική ομολογία η αντίδραση του Ορθόδοξου πνεύματος, σε αναφορά με την πορεία στα δρώμενα της σύγχρονης κοινωνίας της έσχατους καιρούς που βιώνουμε, αναφέρεται στο ασυνείδητο βίωμα της αναμφίβολης αφηρημένης σκέψης.

Το θαύμα της απλής παρατήρησης του οσίου Μάρκου στην **προσταγή του όρου να πάει στη θέση του**, (γίνεται φανερή η ενέργεια της δύναμης του Θεού) παρουσιάζει έμπρακτα τη θεαματικότητα του **εικονομετρικού πολιτισμού σε λογοκεντρικό αντίστοιχο**. Εδώ φαίνεται καθαρά η πνευματική αποκάλυψη της ουσίας στη μαρτυρία της ενσάρκωσης αυτή καθ' αυτή ! Συμπέρασμα όλων αυτών είναι ότι ο Χριστιανός επικαλούμενος το Άγιο Πνεύμα αναγεννά τη Θεία δύναμη στο ανθρώπινο πνεύμα, αποτέλεσμα όλου αυτού είναι η βοήθεια ουσιαστικά του αγώνα για την αλήθεια και την ελευθερία απαραίτητα ζητούμενα εν γένει της ηθικο-ψυχικής προσωπικότητας και όχι μόνον. Προσγειώνοντας τη σκέψη στη πραγματική διάσταση της πραγμάτωσης των γεγονότων μέσα στο ευλογημένο σπήλαιο, χαράσσεται αιώνια μέσα στο **Είναι** της απανταχού ανθρώπινης ύπαρξης, απροκάλυπτα η παρουσία του Θεού διά των ενεργειών επισφραγίζοντας το μεγαλείο της αγιότητας των προσώπων (οσίων, Σεραπίωνα Μάρκου), προσφέροντας συμπαντική κληρονομιά στο κόσμο.³⁸

38.(Πβλ. Ν. Καβάσιλα), *Περί της εν Χριστώ ζωής, Λόγος Β, Ρ. Γ.150,561Α.*

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε

1.1. Λυτρωτική οδός σωτηρίας:

«Δεν είδες τέτοια θαύματα εις τας ημέρας σου»; Είναι η απορία που διαγράφεται στο πρόσωπο της χαριτωμένης ψυχής του οσίου Μάρκου, στην έκσταση και το δέος που κατέβαλε τον αβά Σεραπίωνα, στα θαυμαστά που βίωνε εκείνες τις στιγμές μέσα στο σπήλαιο ! Εμφανές το μεγαλείο του Παντοκράτορα σφραγίζοντας ουσιαστικά με διαχρονική αξία άπαξ διά παντός την Παντοδυναμία Του ! Με απλή αναφορά έδωσε ο Κύριος τη διαχρονικότητα της σημασίας όπως και την αξία της «επικοινωνίας» του πομπού με τον δέκτη, αποκαλύπτοντας την αιώνια επικοινωνία του Θεού με το δημιουργήμα του στο πρόσωπο του Υιού και Λόγου του Θεού Πατέρα.³⁸ Κατά πνεύμα γεννήτορας μας είναι ο Χριστός, επειδή μας αναγέννησε με την άκτιστη χάρη του, μας απελευθέρωσε από την αμαρτία, το διάβολο και το θάνατο , συνδέοντας μας έτσι οντολογικά μαζί του. Η απελευθέρωση σήμανε για εμάς, και την επανάκτηση της χαρισματικής οπτικής δύναμης, έτσι ώστε να αντιλαμβανόμαστε το θείο φώς της χάρης του Θεού ! Το γεγονός της σαρκώσεως του Θείου Λόγου κάνει οντολογικά και υπαρξιακά δυνατή την κοινωνία και ένωση του ανθρώπου με τον απρόσιτο Θεό. Η έμφαση στον οντολογικό χαρακτήρα παραμένει σε όλη τη Χριστιανική παράδοση και της προσφέρει σταθερά τη μυστική της δύναμη.³⁹

38. Ο Μάξιμος Ομολογητής μας δίνει θαυμάσια την αξία και ουσία της επικοινωνίας του Θεού με τον άνθρωπο, τονίζοντας ότι όλα τα μέλη απαρτίζουν ένα αρραγές και αδιάβλητο σώμα, με δεσπότη το Χριστό κεφαλή της Αγίας μας Εκκλησίας. Αυτή είναι η εικόνα του Θεού τυπωμένη στις ψυχές αδιακρίτως ταυτότητας ή ιδιώματος. Η εικόνα αυτή παρουσιάζει το φυσικό και αδιάλλακτο τρόπο της πραγμάτωσης και ένωσης του κόσμου, δίχως σύγχυση της ουσίας των όντων. (Βλπ. Μ. Ομολογητού, Μυσταγωγία, Ρ.Γ. 55 – 60 και 80-85.

39.+Α. Γιαννουλάτου, Η Χριστιανική εμπειρία έχει πάντοτε αφετηρία και κινητήρια δύναμη, όπως και κριτήριο την Αγία Γραφή. Ο Άγιος Ιωάννης Θεολόγος πορεύθηκε πνευματικά σε μυστικά Χριστιανικά ρεύματα. (Μυστικισμός της Θείας «εικόνας» που τείνει προς το καθ' ομοίωσιν και ο μυστικισμός της αγάπης.(Βλπ.Χριστιανικός Μυστικισμός,(σελ.343-350).

Ο Άγιος Παΐσιος μας δίνει πλήρη εικόνα διά των λόγων του, με άπειρα παραδείγματα σε ότι αφορά την οντολογική πλήρη διάκριση στην Ορθόδοξη Θεουργία, απ' αυτή της κοσμικής μαγείας. Η σημασία της επικοινωνίας του Θεού, επιβεβαιώνει την οντολογική υφή η οποία πάντοτε υφάινεται από τον Υιό και Λόγο στην κτίση του, χωρίς να την αλλοτριώνει. Ο Θεός προσφέρει και μεσολαβεί στο κόσμο μέσω της Αποκάλυψης, αλλά συγχρόνως δωρίζει στον αγώνα της αποδοχής των ενεργειών Του, το μεγαλείο του Αγίου Πνεύματος. Συμπέρασμα όλων αυτών είναι ότι ο Χριστιανός με επίκληση του Αγίου Πνεύματος, αναγεννά τη θεία δύναμη στο ανθρώπινο πνεύμα, με αποτέλεσμα τη βοήθεια του στον αγώνα για ελευθερία και αλήθεια που είναι τα ζητούμενα της ηθικο-ψυχικής προσωπικότητας και όχι μόνον. **«Απόπλυνον το ρυπώδες, άρδευσον το άγονον, επανάγαγε το πλανηθέν, θεράπευσον το τετρωμένον....»**, το Άγιο Πνεύμα είναι η πραγματικότητα η οποία υπό συνθήκες επισκέπτεται το πνεύμα του ανθρώπου.....! Ο Άγιος Μάρκος δια των ενεργειών του Θεού συνδέθηκε ως ουράνιο τόξο μεταξύ Θεού και ανθρώπων. Η δύναμη αυτή του Θεού στο θαύμα του όρους, επιβεβαιώνει και ακτινοβολεί στο σύμπαν τυφλώνοντας κάθε θέαμα στην υποταγή της συνείδησης, με αποτέλεσμα την ανικανότητα της **συν-δεκτικής σκέψης**, σε συσχετισμούς ανώτερης πνευματικής πραγμάτωσης. Ο όσιος Μάρκος έφτασε σε **«θεωρία»** Θεού, υπερβαίνοντας τη φύση χαρητώθηκε με τις θείες ενέργειες, θυμίζοντας μία νέα **«καιόμενη»** βάτο όπου δια των ενεργειών του Θεού αναπηδά εκ του σώματος του αγίου και φωτίζει από τότε και αιωνίως όλο τον κόσμο με το άκτιστο Πανάγιο φώς....! Οι χαρισματικοί και οι Άγιοι δεν αλλοτριώνονται, μεταρσιώνονται δια των ενεργειών του Αγίου Πνεύματος αυτό γίνεται γιατί ο Χριστός είναι το μέσο και το μήνυμα ταυτόχρονα, μεσολαβώντας στον κόσμο μέσω της Αποκάλυψης. Ο Μέγας Αθανάσιος το δείχνει ακριβώς **«οι γαρ πάντες, εκ του αυτού μεταλαμβάνοντες, εν γινόμεθα σώμα, τον ένα Κύριον έχοντες εν εαυτοίς»**. Το συμπέρασμα είναι ότι η ύψιστη μορφή επικοινωνίας είναι η αγιότητα και ο όσιος του θέματος μας μέσα στον κόσμο, όντας θεοειδής ζωογονεί μέσω του Χριστού όλη την ανθρωπότητα. Ο Άγιος

Γρηγόριος Παλαμάς μας γράφει ότι ο άνθρωπος **«γίνεται όπως και ο Θεός»** μέσω των Θείων ενεργειών. Έχουμε λοιπόν σαφώς ζωντανή την εικόνα μέσα στο σπήλαιο την Παντοδυναμία των ενεργειών του Θεού μέσω του Αγίου Μάρκου. Γράφει ο Άγιος Ιωάννης Δαμασκηνός, **«το νοερόν δηλοί και αυτεξούσιον, το δε καθ' ομοίωσιν την της αρετής κατά το δυνατόν ομοίωσιν».**⁴⁰

1.2. Εικόνα,Ομοίωση,Ελεύθερη βούληση: Αναλογιζόμενοι και εμβασθύνοντας ακόμη περισσότερο τη σημασία του καθ' ομοίωσιν, καταλήγουμε στην ύψιστη διαπίστωση πως είμαστε **«γένος»** (Πραξ.17,28) του Θεού συγγενείς Του ! Αυτό σημαίνει ότι μεταξύ Αυτού και ημών υπάρχει ένα σημείο επαφής και ομοιότητας. Κάνοντας και σωστή χρήση αυτής της ικανότητας για κοινωνία με τον Θεό, τότε θα γίνουμε **«ως»** θεοί, δηλαδή θα γίνουμε όμοιοι με τον Θεό μέσω αρετής. **«Είπα θεοί εστέ και υιοί Υψίστου πάντες»** (Ψλμ.81,6). Ο όρος εικόνα δηλώνει τις δυνάμεις με τις οποίες μας προίκισε ο Θεός με την ύπαρξη μας. Η ομοίωση είναι στόχος που αποκτάμε βαθμιαία, είναι χάρισμα το οποίο όμως εξαρτάται από τις ηθικές ή άλλες επιλογές, την αρετή μας και με τον κίνδυνο έκπτωσης από την αμαρτία. Το γεγονός ότι το ανθρώπινο πρόσωπο πλάστηκε κατ' εικόνα Θεού σημαίνει μεταξύ άλλων πως διαθέτει ελεύθερη βούληση. Ο Θεός θέλει υιούς και θυγατέρες , όχι σκλάβους ! Η καλύτερη εικόνα του Θεού είναι το ανθρώπινο πρόσωπο, η Ορθόδοξη εκκλησία απορρίπτει κάθε αντίληψη για τη χάρη που φαίνεται να παραβιάζει την ανθρώπινη ελευθερία. Η συνέργεια μεταξύ Θεού και ανθρώπου είναι το αποτέλεσμα της σχέσης του Θεού με την ελευθερία του ανθρώπου όπως χαρακτηριστικά και ανάγλυφα μας την έδωσε ο απόστολος Παύλος, **«Συνεργοί του Θεού εσμέν»**(Α΄ Κορινθ. 3,9). Τέλος το ύψιστο παράδειγμα συνέργειας μεταξύ Θεού και ανθρώπου είναι η Θεοτόκος!⁴¹

40.ΚάλλιστοςWare,ΕπίσκοποςΔιοκλείας,(ΗΟΡΘΟΔΟΞΗΕΚΚΛΗΣΙΑ).Μετφ. Ιωσήφ Ροηλίδης,Περί Ορθοδόξου Πίστεως,2,12 (PG 94, 920B).

41.+ Αναστασίου Γιαννουλάτου (Βλπ. κεφ. 12, σ. 409-410).

Απολογισμός όλων των προηγούμενων θεολογικών θέσεων των Αγίων της Ορθόδοξης Εκκλησίας μας οδηγούν χωρίς αμφιβολία σε ακράδαντο συμπέρασμα ότι ο Χριστός είναι το **Άμεσο-Μη-μέσο** που αποτελεί την ίδια την οντολογική υπόσταση του μηνύματος της σωτηρίας.⁴²

Ο λόγος του οσίου Μάρκου δείχνει την ανησυχία και την αγωνία του, στην εξέλιξη των γεγονότων της τότε χρονικής περιόδου, (4^{ος} αιώνας,) διωγμοί κ.α.), σε ένα κόσμο ως μη συμμετέχοντα στην ενσαρκωμένη μαρτυρία και όχι μόνο. Στο σημείο αυτό μας δίνεται η δυνατότητα της εκτίμησης της περιόδου εκείνης, σε αντιστοιχία με τον αιώνα που βιώνουμε σε εξελίξεις και γεγονότα ύψιστου αλλοτριωτικού καταποντισμού. Με συντηρητική εκτίμηση της ιστορικής εκείνης περιόδου και της πορείας που βιώνουμε στον τρέχοντα αιώνα, διαπιστώνουμε με επιφύλαξη βέβαια, ότι η κοινωνία της «**μάζας**» ήταν και συνεχίζει να υφίσταται και πορεύεται, σε ατέρμονες περιοχές απραξίας και μηδενισμού ακροβατώντας μεταξύ μη μετοχής και μαρτυρίας στη μοναδική οδό σωτηρίας, που είναι η Ορθόδοξη πίστη και της συμμετοχής στην αλλοτριωτική κατάπτωση με σαφώς απόλυτα καταστροφικά αποτελέσματα. Απορία και προβληματισμός της πορείας ζωής γενικώς του ανθρώπου στις χρονικές εκείνες περιόδους, πως φέρονταν και βίωνε ο κοσμικός επικοινωνιακός λόγος, των μαζικών κοινωνιών σε σύγκριση με τη σημερινή πραγματικότητα, όπου το πολυπολιτισμικό φαινόμενο, (ήθη και έθιμα) πορεύεται και δέχεται επιρροές διαφόρων πολυεθνικών συμφερόντων.

42. (Μεγάλου Αθανασίου, ΒΕΠ 30, 267-269). Το μέσο γίνεται μήνυμα στην Ορθοδοξία. (Οι γάρ πάντες εκ του αυτού μεταλαμβάνοντες, έν γινόμεθα σώμα, τον έναν Κύριον έχοντες εν εαυτοίς).

1.3. Αθέατη πραγματικότητα:

Ποιό μπορεί να ήταν το μέγεθος της αλήθειας σε ένα δρόμο αθέατης πραγματικότητας, στην ορθή αλήθεια της σάρκωσης του σώματος του Χριστού;(Μυστήριο της Θείας Ευχαριστίας).

Ο προβληματισμός έδειχνε το μέγεθος της ανησυχίας και μία εικόνα θλίψης, για μία κουλτούρα της μάζας όπου ο κίνδυνος της πολιτιστικής αλλοτρίωσης έτεινε διαχρονικά στην ανάπτυξη άλλων μορφών δραστηριοτήτων. Το συμπέρασμα που διαφαίνεται με αρμόζουσα ερευνητική διάθεση για τον επιστήμονα θεολόγο ερευνητή, είναι ότι η Ορθόδοξη Χριστιανική ανθρωπολογία ιχνηλατεί το αξιολογικό επίπεδο του ανθρώπου, στη δυνατότητα και ανάγκη επικοινωνίας του με τον Θεό.

Η βιομηχανία της μάζας του σήμερα, ελέγχοντας όλους τους τομείς των ανθρώπινων δραστηριοτήτων έχει εγκλωβίσει σε πολλά επίπεδα εξάρτησης και χειραγώγησης τον άνθρωπο, ως άβουλο αποδέκτη άπειρων καταναλωτικών αγαθών. Σταθμός εδώ η παρεμβολή και εδραίωση σε υπερθετικό βαθμό της Ορθόδοξης θεολογικής επικοινωνίας, συνένωσης σε **«κοινωνία μετοχής»** τον άνθρωπο με τη χάρη του Αγίου Πνεύματος. Ο κανόνας ως απάντηση σε όποια μορφής προβληματισμό είναι απλός, κατανοητός και απερίσπαστος, είναι η δωρεά της οντολογικής δυνατότητας στη συνεχή μετοχή του ανθρώπου στη Θεία χάρη, με προορισμό την ένταξη του στο μυστηριακό σώμα του Χριστού.⁴³ Συνεχίζοντας την ανασκόπηση και ταπεινά αναλογιζόμενος τον προβληματισμό του αγίου Μάρκου στην κοινωνία του σήμερα προσπαθώντας να δείξω ευρύτερα μία διάσταση εν δυνάμει πραγματική της εικόνας του σήμερα στην κοινωνία της νέας γενεάς, (Βλπ. Λόγοι προς τους νέους του Μεγάλου Βασιλείου) κατανοώ την αγωνία του οσίου, εκτιμώντας με διάθεση αγάπης, τις κοινωνίες των νεολαίων σε διαχρονική διάσταση.

43. Βασιλείου Γαϊτάνη), *Μαζικές επικοινωνίες και Ορθόδοξη Παράδοση* (βλπ.οπ.σ.31-32).

Ταύτα δὴ ταύτα λέγειν και περί συγγραφέων έχω και μάλισθ' όταν ψυχαγωγίας ένεκα των ακουόντων λογοποιώσι. Και ρητόρων δε την περί του ψεύδεσθαι τέχνην ου μιμησόμεθα....! Αυτά τα ίδια μπορώ να σας αναφέρω και για τους συγγραφείς και κάθε άλλης τάξεως και μορφής παρουσιαστές, ιδιαιτέρως μάλιστα όταν γράφουν, παρουσιάζουν ή ψυχαγωγούν όσους τους ακολουθούν. Επίσης δεν πρέπει να παρασυρόμαστε από κάθε μορφή έντεχνης και δολερής ψευδολογίας των ρητόρων, γιατί κινδυνεύουμε να παρασυρθούμε μιμούμενοι ακούοντας τους λόγους τους. Ο αληθινός τρόπος ζωής είναι μονόδρομος, γιατί η εντολή στο Ευαγγέλιο είναι ρητή και αναπόσπαστη. Παρατηρούμε ότι ο Μέγας Βασίλειος μας παρουσιάζει με σαφήνεια, την πλήρη και πραγματική εικόνα προς τους νέους και μάλιστα με τη διαχρονική αξία που δικαιώνει το έργο του, **«όπως αν εξ ελλήνων ωφέλοιτο λόγων»** τον κίνδυνο κοσμικού ξεπεσμού με τις ανάλογες αλλοτριωτικές συνέπειες που μπορεί να ακολουθούν. Παρομοιάζει τους νέους κάθε εποχής με το **«μελίσι»** της ουσιαστικής μυστηριακής ζωής, τονίζοντας με έμφαση τους κινδύνους σε ανύποπτο χρόνο, από κάθε μορφής μέλισσες, που ενώ το έργο τους είναι ευεργετικό και άξιο, δυστυχώς παρασύρονται και απομυζούν από τα άνθη επιβλαβή συστατικά, με ανάλογες καταστροφικές συνέπειες. Μεταφέροντας τον λόγο του Μεγάλου Βασιλείου σε μεταγενέστερες εποχές, αντιλαμβανόμαστε την αξία και ωφελιμότητα του παραδείγματος, φέροντας στη μνήμη κάθε ανθρώπου και γενικότερα της μάζας, τις βλάβες που ανακύπτουν κάθε **«κυριευμένης οργής»**. Το τραγικό της υπόθεσης είναι η εμπιστοσύνη, που λέει ότι φυσικά η οργή προς τους εχθρούς οπλίζει το χέρι μας εναντίον τους. Επισφραγίζοντας κατ' απόλυτο τρόπο τη σημασία της έννοιας της οργής, προς αποφυγή κάθε επιβλαβούς ερεθισμού, ζώνουμε χαλινάρι εις τον τράχηλο της ψυχής, αποφεύγοντας όποιας μορφής επηρεασμούς και δοκιμασίες.⁴⁴

44. Μεγάλου Βασιλείου, (Προς τους νέους όπως αν εξ ελληνικών ωφέλοιτο λόγων), σ.σ.32-33, στοιχ. 30-35.

Το ηθικό δίδαγμα του Κυρίου είναι ουσιαστικό και καθοριστικό στον Ορθόδοξο Χριστιανισμό, η κακοποίηση της μίας όψης στο πρόσωπο είναι ημιτελής, άμεσα πρέπει να διαθέσει και την άλλη. Ηθικό δίδαγμα και συμπέρασμα στους λόγους αναφοράς του Ευαγγελίου είναι ότι η υπομονή, η πραότητα, η ανοχή και η αρετή της ταπείνωσης, αποτελούν την άμυνα όποιας μορφής επιβολής κοσμικής παραφωνίας και πνευματικής ανεπάρκειας, στην ευρύτερη διάσταση μίας κοινωνίας στην οποία βιώνουμε το κακό, με την ελευθερία της οντολογικής μας προέλευσης στο Τριαδολογικό Δόγμα της αιωνιότητας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ

1.1 . Η διαδρομή:

Ο δρόμος επιστροφής του αβά Σεραπίωνα, δείχνει καθ' ολοκληρίαν την αγάπη στον Ορθόδοξο Χριστιανό, που έχει τη ζωή του ελεύθερη ταγμένη στην υπηρεσία του Αγίου θελήματος. Η προσωπική μαρτυρία του πάσχοντος ανθρώπου σε αυτή τη διαδρομή μέχρι της παρουσίας του ενώπιον του Θεού, δείχνει από της στιγμής της σύλληψης του ως εμβρύου, τον Γολγοθά της ελευθερίας του, οδηγούμενος στην οδό της σωτηρίας του, που είναι η πραγματική αλήθεια και η ζωή.

Η προσωπικότητα κάθε πάσχοντος «**δέκτη**», συνδεμένη οντολογικά λειτουργεί στις ενέργειες του Θεού, όποτε Εκείνος θελήσει ! Κατ' αυτή την έννοια είναι δυνατόν με φόβο Θεού να εννοήσουμε την απροσδιόριστη διαδρομή του Σεραπίωνα, στη συνάντηση με το Μάρκο, (Γολγοθάς πορείας κάθε πάσχοντος Χριστιανού) αυτό ήταν το σχέδιο του Θεού.

Δύσκολη πορεία αλλά προστατευμένη πάντα, υπό μορφή δοκιμασίας επιβαλλόμενη, που οδηγεί στον προσδοκώμενο σκοπό. Δοκιμασία δύσκολη η πορεία του αβά Σεραπίωνα αλλά προστατευμένη και καθοδηγούμενη από τους προστάτες αγγέλους του, (άγγελος προστάτης και βοηθός) το αυτό επιτάσσει ο Άγιος Θεός και για το τέλειο κτίσμα του τον άνθρωπο. Άγγελος προστάτης και βοηθός ασφάλεια μέχρι τελευταίας αναπνοής στη διαδρομή μας στον κόσμο, εδώ που μας ένταξε ο Πάνσοφος Δημιουργός να υπηρετήσουμε το θέλημα Του. Επομένως σύνταξη στην εν Χριστώ κοινωνία με απολαβή την ελευθερία μας, μαζί με τον Κύριο αιωνίως ! Η επιστροφή πίσω του Σεραπίωνα στο γέροντα του επισφραγίζει κατά θαυματουργικό τρόπο την απόλυτη εικόνα του Άχρονου Θεού όπως και την απανταχού Παρουσία του. Επιβεβαιώνει τελικώς την υποχρέωση της συνοίκησης, συμπόρευσης του κοινού αγώνα της ύπαρξης μας. Το γνώρισμα που αποκομίζουμε τελικά είναι η ελευθερία και η ανύψωση κατά χάρη στο θαυμαστό έργο της Θέωσης. Η διαδρομή κάθε

πάσχοντος ανθρώπου είναι προδιαγεγραμμένη όπως και αν φαίνεται, ο δρόμος είναι αξιολογημένος μέσα στις δυνατότητες μας.

Η επικοινωνία επομένως του οσίου Μάρκου του Αθηναίου, μαρτυρά σαφώς την υπέρβαση του τρόπου αλλοτριωτικής επικοινωνίας διαχρονικά, επισφραγίζοντας με το παράδειγμα της επίγειας αγιασμένης ζωής του την «κοινωνία» με τον Χριστό απανταχού της Ορθόδοξης θεολογίας για πάντα.

Χαλεποί καιροί:

Η κοινωνία γενικότερα στο πέρασμα της σύμφωνα με τις εξελίξεις που αναφύονται, είναι υποδουλωμένη σε ένα είδος αιχμαλωσίας συνεπειών, με δυσοίωνες αλλοτριωτικές διαστάσεις. Η συνεπικουρούμενη από την πλημυρίδα του πολυπολιτισμικού φαινομένου των καιρών μας πολιτιστική κοινωνία, σε όλο το φάσμα ενός καταναλωτικού πνεύματος έχει περιορίσει τις αξίες και τα ιδανικά, οδηγώντας σε απόλυτη παθητική κατευθυνόμενη διάδοση πνευματικών απορριμμάτων.

Το υποκείμενο δέκτης βομβαρδίζεται από έναν αφαιρετικό όσο και καταστροφικό έλεγχο στο διαδίκτυο, οδηγούμενο σε εκφυλισμό αξιών της κοινωνίας του Χριστού. Η κοινωνία στους δύσκολους καιρούς που βιώνουμε, προτάσοντας ως ελπίδα τη νεολαία του παρόντος και του μέλλοντος, διαπιστώνει δυσοίωνες προβλέψεις διαχείρισης μίας ισορροπημένης καθ' όλα υγείας κοινωνίας. Οι στόχοι δίχως τη σημασία και την αξία του μεγέθους της αγάπης, εκτοξεύονται δίχως έλεγχο και με ροπές ταχύτητας καθολικής καταστροφής οδηγούμενες σε ατέρμονους κύκλους μαζικής αποξένωσης και αφανισμού. Η κονσερβοποίηση της τηλεκατευθυνόμενης απραγμάτιστης βιομηχανικής ηθικής, μεθοδεύει ένα παγκόσμιο γίνεσθαι επιβάλλοντας ένα σύγχρονο εκμοντερνισμό, βωμό ενός άλλου Ιωσήφ, ψευδεπίγραφου, που οδηγεί στον εγκλωβισμό του αληθινού νοήματος της αγάπης. Το υπερβατικό θείο αντίδοτο του επικοινωνιακού αυτού ολισθήματος είναι υποκάτω της γής.⁴⁵

45. Βασιλείου Γαϊτάνη, (Δοκίμια Επικοινωνιακής Θεολογίας), σσ.162-163.

1.2. Τέλεια αγάπη:

Αναλύοντας σημείο προς σημείο την εικόνα στο σύνολο της, με δεδομένο την ουσιαστική και απόλυτη θέση ως έκφραση της αποκάλυψης του Θεού (η αναφορά εστιάζεται στην αφήγηση της ζωής του οσίου Μάρκου) διαπιστώνουμε τη δυνατότητα του οσίου σε κοινωνία Θεού μέσω του σώματος Ιησού Χριστού. Αυτό ακριβώς επιβεβαιώνει την τέλεια αγάπη του Θεού προς τον άνθρωπο, μεταλλάσσοντας σε κοινωνία την **αγαπητική σχέση ουσιαστικά του ανθρώπου με τον συνάνθρωπο του.**

Εάν τις είπη ότι αγαπώ τον Θεόν, και τον αδελφόν αυτού μισή, ψεύτης εστίν, ο γάρ μη αγαπών τον αδελφόν ον ενώρακε τον Θεόν ον ουχ εώρακε πψς δύναται αγαπάν;

Ο όσιος μεταλαμπαδεύει θαυμάσια όπως όλοι οι Άγιοι της Εκκλησίας του Χριστού, την επικοινωνία μεταξύ των ανθρώπων προς τον Θεό. (Ιωαν.Α΄). Επιγραμματικά τονίζεται ότι η τελειότερη δογματική έκφραση επικοινωνίας του Θεού με τον κόσμο είναι η ίδια η Αποκάλυψη του.

Στον κόσμο του σήμερα πόσο είναι δυνατόν να εξοστρακιστεί η αγία αυτή μορφή της εικόνας του αγίου Μάρκου και να αλλοτριωθεί το μέγα αυτό θαύμα της ζωής του; Ποία συνείδηση εκτός Θεού θα συμπορευθεί σε μέγεθος ήθους και ανθρωπιάς, όταν η παραγόμενη έλλειψη πληροφόρησης οδηγεί σε σκόπιμη απογύμνωση του πραγματικού;

Ο Postman μας λέει ξεκάθαρα ότι μόνο η έμπρακτη ενσαρκωμένη αγάπη, αποτελεί την πραγματική επικοινωνία, επομένως το συμπέρασμα είναι ότι η έκφραση της φωνής του Θεού διά μέσου των ανθρώπων, είναι η πραγματική εικόνα αδιάβλητη, ανόθευτη γιατί εκφράζεται ως φωνή του Θεού εντός του ανθρώπου ! Αν δεν υπάρχει Θεός τα πάντα επιτρέπονται.⁴⁶

46. Β. Γαϊτάνη, (Βλπ.οπ.σ. 310-312). Δοκίμια επικοινωνιακής θεολογίας.

Γράφει ο Κύριος Γαϊτάνης, ότι το θαύμα πλέον πάνω στο σώμα μας, όχι μόνο ως ουσία αλλά ως **ιατρική πράξη**, ως μία ανώτερη λύτρωση, θα προκύπτει μόνο από **τη διαδρομή του αγίου πόνου που διατρέξαμε !**

Υπάρχουν τελικώς διαχωριστικές γραμμές οι οποίες απαγορεύουν συνδυαστικά θεραπείες (παθολογικές, ψυχιατρικές, ή πνευματικές) όπου το υποκείμενο έχει την ανάγκη βοήθειας; Ο τομέας της **ποιμαντικής ψυχολογίας** εντρυφώντας μας ικανοποιεί με επαρκεί πανεπιστημιακή κατάρτιση, (ψυχολογία, ψυχανάλυση, θεολογία) απαντώντας με καθαρή θέση επί του θέματος πάντα σε σχέση με τον Θεό. Το τελικό προσδοκώμενο αποτέλεσμα είναι η συμμαχία των διακρινόμενων λειτουργιών, με περισσότερο όφελος ως κατάλληλα ενδεδειγμένη.

Η σύγκριση διαφορετικών θέσεων αποβαίνει παραπλανητική γενικώς στην ψυχή του ανθρώπου, το περισσότερο ή λιγότερο, (ψυχιατρική, θεολογία). Η Θεία χάρη δεν συναγωνίζεται τις ψυχικές νομοτέλειες. Ο Απόστολος Παύλος έχει ερμηνεύσει πνευματικά το ασυναγώνιστο. (Βλπ. Ρωμ. 7 -8). Αυτό ακριβώς είναι το παράδειγμα στα εκατόν είκοσι χρόνια της ζωής του Αγίου μας και αυτό ασφαλώς βεβαιώνεται από τον Άγιο Θεό, ως έκφραση άγιας παραχώρησης στην εκούσια παράδοση του σπαταλήματος της αγάπης του οσίου Μάρκου. Ο Άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος μας λέγει, ότι η αγάπη εκφράζεται ως αγάπη προς τον Θεό, μόνο όταν εκφραστεί ως πραγματική αγάπη προς τον πλησίον, γιατί τότε ο πλησίον έρχεται σε μία ανώτερη συνειδητοποίηση της θέσης του αγαπώντος. Η κοινωνία του σώματος Χριστού αίρει την ίδια την ατομικότητα, η αγάπη καταργεί την οικειοποίηση των υπαρχόντων και η ταξική αλλοτρίωση αναιρείται ως ανυπαρξία ανισότητας. Συνοψίζοντας κατανοούμε τη σημασία της επικοινωνιακής θεολογίας, ως αντιπαράθεση στους επιβαλλόμενους τρόπους και μεθοδεύσεις του παγκόσμιου γίνεσθαι, σε μία επικοινωνία μετάδοσης κοσμικών γεγονότων του «κόσμου».

«Αν μας διώξουν το Θεό από τη γη, εμείς θα τον υποδεχθούμε ακόμα και κάτω από τη γη»!

Η Αγία μαρτυρική πορεία της Ορθοδοξίας έχοντας ως πνευματική διαθήκη την αγάπη του Θεού, έρχεται στην πραγματική γνώση της αιώνιας αλήθειας. Μοναχική μέσα στον ορυμαγδό της παγκοσμιοποίησης, αλλά πάντα αναστάσιμη θα θυσιάσει το αίμα της μαρτυρώντας, έχοντας βαθειά ριζωμένη την αντιστροφή και τη λύτρωση των πάντων. Αυτός είναι ο σκοπός και ο δρόμος της Ορθοδοξίας, μία νέα κοινωνία σε αντιπαράθεση της άθλιας νεομοντέρνας πραγματικότητας.

1.3. Επικοινωνία του Μάρκου του Αθηναίου ως κοινωνία Χριστού:

Η ολοκλήρωση της ανάλυσης απολογιστικά, δεν χρειάζεται αποδείξεις του (τύπου) τεκμηρίωσης της αγιασμένης μορφής του οσίου, από τον Πανάγαθο Θεό. Η περιγραφή όπως και η ανάλυση του αγιασμένου βίου του οσίου Μάρκου, όπως και όλων των Αγίων της Ορθόδοξης του Χριστού Εκκλησίας, είναι η δωρεά που ο Θεός δια του Υιού του προσφέρει αδιαλείπτως σε όλο το φάσμα της δημιουργίας του, κατά πάντα και δια πάντα ! Η παραχώρηση των θείων ενεργειών του Θεού προς όλους τους Αγίους του θείου οικοδομήματος της Εκκλησίας, είναι η επιβράβευση της διάθεσης της ζωής τους, στο μεγαλείο της αγάπης του Πανσόφου δημιουργού στο τέλει δημιούργημα του διαχειριστή των επί της γης αγαθών, τον άνθρωπο.

Έτσι και για τον όσιο Μάρκο φανερώνει θαυματουργικά τις ενέργειες Του, επιβραβεύοντας τη μοναχική αποστεωμένη μορφή του, στολίζοντας την ψυχή του και διαθέτοντας τη ζωή του ως παράδειγμα και δωρεά στον κόσμο αιώνια. Ο Άγιος έθεσε με ταπεινωση και βαθειά πίστη τη ζωή του στο άγιο θέλημα του Θεού, σε μία πορεία δύσβατη με άπειρους κινδύνους και δοκιμασίες που επέτρεπε ο Θεός, στο απομονωμένο πέρασμα της ζωής του. Το αποτέλεσμα αυτού του παραδείγματος στη ζωή του οσίου Μάρκου, σφραγίζει με απόλυτη σαφήνεια την υπέρβαση της αντίθεσης στην αλλοτριωτική επικοινωνία της μάζας, σε σχέση με τα μέσα μαζικής επικοινωνίας όλων των παραμέτρων, εκμηδενίζοντας καθοριστικά όποια μέθοδο ή εξελιγμένη εικόνα και πρακτική μηχανεύονται. Η ιερότητα και το άγιο στοιχείο που επιτρέπει ο Κύριος δια της δωρεάς των ενεργειών του,

συνθλίβει την αμφιβολία, την καχυποψία και αφανίζει κάθε σχέδιο επίπλαστης αντίληψης και επιβλαβούς επιβολής, στο αλλοτριωτικό πρόγραμμα του σύγχρονου μοντέρνου κόσμου που βρισκόμαστε. Το θαύμα της κίνησης του όρους προς τη θάλασσα, εξατμίζει κάθε μορφή ψευδεπίγραφης πραγματικότητας στο αβέβαιο και τεχνολογικά επεξεργασμένο σχέδιο διαρροής και επιβολής, κακότροπο και καταστροφικό πρόγραμμα αποπροσανατολισμού της αλήθειας. Διαχρονικά το εν λόγω θαύμα σφραγίζει το αιώνιο παρόν, σε μία κοινωνία όπου η Ορθόδοξη επικοινωνία επιβάλλεται να επιτελέσει το έργο της, στην άθλια νεομοντέρνα ψεύτικη πραγματικότητα.⁴⁷ Αγαπώ την ανθρωπότητα έλεγε (Αδελφοί Καραμάζοφ), αλλά διαπιστώνω προς μεγάλη έκπληξη ότι όσο περισσότερο αγαπώ την ανθρωπότητα στο σύνολο της, τόσο λιγότερο αγαπώ τον άνθρωπο ειδικότερα. Παρατηρώντας ο άνθρωπος την πραγματική αξία του πνεύματος και της αγάπης, διαπιστώνει τη χυδαιότητα στο μικρό αυτό πέρασμα της ζωής μας στον κόσμο που βιώνουμε, με συνειδητοποιή- -ση της ανάγκης να κρίνουμε αδιαπραγμάτευτη την Ορθόδοξη θεολογία, εκ της οποίας αυτής καθ' αυτής απορρέουν η υπέρτατη καλοσύνη και αγάπη, σε αντιδιαστολή της βρωμιάς από τους υποταγμένους νόμους του δαιμονικού πνεύματος που αναβλύζει απ' αυτούς. Το να κάνεις λάθος με τον δικό σου τρόπο είναι καλύτερο, από το να κάνεις το σωστό με τον τρόπο κάποιου άλλου ! Η υποβαθμισμένη τελικά αξία της ουσιαστικής πορείας στον αιώνα που πορευόμαστε, μαρτυρά το κατάντημα δυστυχώς της πτώσης σε ένα κόσμο καταβαλλόμενο από ένα απύθμενο μίσος, το οποίο πηγάζει εξ αυτής της αιτίας, που δεν είναι άλλη από τη χυδαιότητα, αθλιότητα και προδοσία έναντι του Θεού και των εκλεκτών ανθρώπων της αγάπης !

47. Neil Postman, (*Η Πυξίδα του Μέλλοντος*). Μετάφραση Στ. Παπαθανασόπουλου, ο συγγραφέας στοχάζεται μία επικοινωνία βαθύτερου πνευματικού πολιτισμού, όπου στην τεχνολογική εξέλιξη της εποχής μας, είναι το ισχυρότερο αντίδοτο αυτής της εξέλιξης. Επιμέλεια στην εισαγωγή στην ελληνική έκδοση του Neil Postman, Αθήνα 2002, δοκίμια επικοινωνιακής θεολογίας, Β. Γαϊτάνη, σ. 233-234.

Τα άγια και ιερά κείμενα αντιστέκονται στο αλλοτριωμένο και επιβεβλημένο αυτό καθεστώς του χαμού, του ατομισμού και της ψευδεπίγραφης πολιτιστικής κοινωνίας, επιδρώντας αφαιρετικά αρνούμενα την πίστη και έκφραση στους θεσμούς και τα ιδανικά της επικοινωνίας, στην πραγμάτωση καθολικής ισοπέδωσης της ανθρώπινης ανεξαρτησίας. Η αρνητική προβολή προωθεί επίπλαστες εξουσίες μηδενισμού, απεικονίζοντας ως αναγκαία κάθε εικόνα καταναλωτικού επιτεύγματος. Αποτέλεσμα αυτού του διασυρμού είναι ο βιωματικός Γολγοθάς ενός εκάστου και όλων μαζί, των εκλεκτών του πόνου και της Αγίας Αγάπης.

«Είμαστε πεθαμένοι μόλις γεννηθούμε....μας γεννούν πατέρες που δεν είναι ζωντανοί»⁴⁸

48. (Φιόντορ Μιχάηλοβιτς Ντοστογιέφσκι). Μαέστρος της ψυχολογικής διορατικότητας. Οι αφηγήσεις του είναι μία ενδοσκόπηση απάτης των ψυχικών τοπίων του ανθρώπου. Μέσα από τα μυθιστορήματα του αποκαλύπτει την πολυπλοκότητα της ηθικής, της πίστης και του υπαρξισμού. Οι χαρακτήρες του είναι ενσάρκώσεις της ανθρώπινης αδυναμίας αλλά και του μεγαλείου. Τα έργα του παραμένουν αριστουργήματα της ρώσικης λογοτεχνίας, όπως και διαχρονικές εξετάσεις του ανθρώπινου πνεύματος. Στο έργο του «Υπόγειο» εμβαθύνει στον βασανισμένο ψυχισμό ενός ανώνυμου αφηγητή. Η αφήγηση διερευνά την υπαρξιακή απελπισία, την αποξένωση και τη σύγκρουση μεταξύ λογικής και παραλογισμού στο άτομο. (Ο Υπόγειος άνθρωπος), και κάθε «υπόγειος άνθρωπος» καταπιάνεται με τους περιορισμούς της κοινωνίας και την απομόνωση. Η εξερεύνηση της εσωτερικής διαταραχής και της πολυπλοκότητας της ανθρώπινης φύσης, εξακολουθεί να βρίσκει απήχηση στο ευρύτερο κοινωνικό γίγνεσθαι, όλων των μορφών της κοινωνικής διαστρωμάτωσης.

1.4. Επιστήμη Επιστημών: Είναι η θέση και η έκφραση της Ορθόδοξης Χριστιανικής Θεολογίας, μπροστά σε κάθε ουσιαστικά αστήρικτη εικονική πραγματικότητα. (Πάνω απ' όλα, μην λές ψέματα στον εαυτό σου). Ο άνθρωπος που λέει ψέματα στον εαυτό του και ακούει το δικό του ψέμα, φτάνει σε σημείο να μη μπορεί να διακρίνει την αλήθεια μέσα του ή γύρω του και έτσι χάνει κάθε σεβασμό για τον εαυτό του και για τους άλλους. Μην έχοντας κανένα σεβασμό παύει να αγαπάει ! (Αδελφοί Καραμάζοφ). Στόχος της επικοινωνιακής θεολογίας είναι η αξιολόγηση όλων των μορφών και θέσεων των μέσων μαζικής επικοινωνίας, αποδιώχνοντας κάθε μορφή επιβεβλημένης δήθεν ανάγκης και συνθήκης παροχής βιοτικών αναγκών. Κανόνας अपαράβατος και αδιαπραγμάτευτος η αδυναμία υπέρβασης των δυσκολιών της ανθρώπινης οντότητας, η οποία οδηγεί το υποκείμενο να ψηλαφήσει βαθύτερα οντολογικά πραγματιστικά αίτια, αυτά δεν είναι άλλα από την θέση της άφθαρτης ψυχής στην αιωνιότητα! Ότι συμβαίνει ή πρόκειται να προκύψει στην ανθρώπινη διαδρομή και πορεία μέχρι της παρουσίας ενώπιον του Υψίστου, είναι προδιαγεγραμμένο κατά θεία βούληση να συμβεί, και η υπακοή είναι η λυτρωτική ελευθερία σε όλες τις εκφάνσεις εμπεριέχοντας πόνο, αγωνία, με τελικό προορισμό τις ευεργεσίες της αγάπης του Θεού συμπαντικά! Αυτός ήταν και ο προορισμός της θείας επιλογής του Θεού στον αβά Σεραπίωνα, όπου υπακοή και προσήλωση μέλλει να εισπράξει το θείο δώρο της αιωνιότητας. Συμπέρασμα τελικό της αδυναμίας υπέρβασης των δυσκολιών υπαρξιακά, οδηγεί το υποκείμενο να αναλογισθεί τα βαθύτερα οντολογικά αίτια της πραγματικότητας, με απώτερο στόχο την θέση της άφθαρτης ψυχής στην αιωνιότητα. **«...Και είπεν ο Θεός ποιήσωμεν άνθρωπον κατ' εικόνα ημετέραν και καθ' ομοίωσιν...»** (Γεν.1,25-27). Το τελειότερο δημιούργημα του Θεού, **«εικόνα του Λόγου Του»** ο άνθρωπος κορωνίδα άπασας της δημιουργίας, με την πτώση των πρωτόπλαστων αμαύρωσε το κατ' εικόνα με συνέπεια τη στέρηση της θείας χάριτος με ότι αυτό συνεπάγεται. Η ενανθρώπιση όμως του Λόγου, ευτυχώς με την αγάπη του όπως Εκείνος μας την δίδαξε, μας προστάτεψε υποσχόμενος τον ερχομό της Δεύτερης

Παρουσίας Του, και αλίμονο τότε...! Η άπειρη αγάπη του Κυρίου και Θεού μας δεν εγκατέλειψε, δεν τιμήρησε, δεν εκδικήθηκε. Η ασύνορη αγάπη του Θεού τώρα και πάντα, αντανακλά την προστασία Του σ' ολόκληρη τη φύση. Η ύψιστη ανώτερη δογματική έκφραση επικοινωνίας του Θεού με τον κόσμο, είναι η Αποκάλυψη Του ! Η τέλεια μορφή της επικοινωνίας μεταλλάσσεται σε **κοινωνία** και μεταπλάθεται σε κοινωνία του ανθρώπου με τον συνάνθρωποτου.⁴⁹

Στη ζωή της Εκκλησίας Θεός και άνθρωπος συναντώνται καθημερινά σε «Κοινή Τράπεζα» με τα δώρα της θείας δημιουργίας. Η Εκκλησία δια των Αγίων της σε όλους τους καιρούς **ως άρτιοι του Θεού άνθρωποι** (Β' Τιμ. 3,17), βλέπουν τον κόσμο στις πραγματικές του διαστάσεις, αντιστεκόμενοι σε όποια κακοποίηση της δημιουργίας του Θεού. Οι Άγιοι της Ορθοδοξίας μας **“διακρίνουν”** τον ίδιο τον Θεό, τον αγαπούν και προσφέρονται σ' αυτόν.⁵⁰ Η παρουσία των Αγίων στο χώρο της εκκλησίας μας διεγείρει τη συνειδητοποίηση στο μέγεθος των ευθυνών μας ως προς το περιβάλλον, και ουσιαστικά μας προβάλλουν δια μέσω των Ενεργειών Του, το αδιάλειπτο φώς και την Αγάπη της θυσίας του Χριστού μας ! Η «Κλίση και η Κλήση» θεία χαρίσματα ως διαθήκη προστασίας στις ευεργεσίες του Θεού, μας ακολουθούν θωρακίζοντας μας από όποιας μορφής επιβουλές που είναι δυνατόν να μας προσβάλλουν, επιχειρώντας την αλλοτρίωση της συνείδησης μας. Στη σύγχρονη μεταλλαγμένη εικόνα την οποία τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και επικοινωνίας μας προβάλλουν, δεν επιτυγχάν- -ουν τίποτε περισσότερο από το να δείχνουν τις αδυναμίες τους και όποιες μορφές μεταβολών μίας αποστεωμένης πληροφόρησης.

49. Ν. Ματσούκα, (Η αγάπη αυτή δεν συγκροτεί μόνο την κοινωνία Θεού και ανθρώπου, αλλά κάνει και Θεό τον Φιλόθεο...). σσ.258.

50. (Σοφ. Σολμ. 13,3 και 5). «Εκ μεγέθους καλλονής κτισμάτων αναλόγως ο γενεσιουργός θεωρείται .....ο γάρ του κάλλους γενεσιάρχης έκτισεν αυτά....».

Μόνο η εμπράγματη ενσαρκωμένη αγάπη αποτελεί την πραγματική επικοινωνία, διότι μόνο αυτή πραγματώνει μέσω των έργων της την αγαπητική κοινωνία των προσώπων εν Χριστό. Εντός των πλαισίων της αλλοτρίωσης και αποσύνθεσης της εικόνας, (Θεός-άνθρωπος) διαφαίνονται και επιστρατεύονται ανάγκες διαβίωσης πολλών μορφών εξουσίες δήθεν απαραίτητες, εμπεριέχοντες την ψευδαίσθηση της υπαρξιακής οντότητας στο ευρύτερο γίνεσθαι.

Ο αιώνιος αγώνας στο θέμα αυτό των αγίων της εκκλησίας μας, είναι αιώνιας διάρκειας (επιτρέποντος του Κυρίου μας) κηρύσσοντας και προσευχόμενοι, επιβεβαιώνοντας ότι ο σκοπός κοινωνίας Θεού και ανθρώπου είναι διαχρονικά και κοινωνία του Αγίου Πνεύματος. Στη σύγχρονη κοινωνία που βρισκόμαστε η επικοινωνία με ανάλογους όρους, (πομπός Θεός και δέκτης άνθρωπος) γίνεται κατά χάρη μέσω της Παρουσίας του Αγίου Πνεύματος.⁵¹

Τα μέλη του μυστηριακού σώματος του Χριστού, το πλήθος των αγίων της εκκλησίας μας με την μετοχή τους στις θείες ενέργειες, όπως φαίνεται και στο πρόσωπο του αγίου Μάρκου φανερώνουν ζωντανά την παρουσία της εξουσίας και δύναμης των ενεργειών του Θεού. Φανέρωσε ο Άγιος θεός σε χώρο – χρόνο που Εκείνος επέλεξε την αγία πονεμένη μορφή του βίου του οσίου. Στο σύνολο της περιγραφής εκ του αβά Σεραπίωνα επισφραγίζεται σαφώς η επικοινωνιακή θεολογία μεταξύ Θεού και αγίων εντός του σπηλαίου, δείχνοντας το θαύμα της Θέωσης στα εκλεκτά του τέκνα. Στο σημείο αυτό φαίνεται καθαρά η χιάσμα αντίθεση όπως και απόσταση της κοσμικής επικοινωνίας (αλληλοπεριχώριση) μεταξύ πομπού και δέκτη. Το θαύμα της γνώσης του βίου του οσίου στον κόσμο σε μία νύχτα όπως και άπειρων αγίων είναι η δωρεά στον κόσμο του μεγαλείου των ενεργειών στο αγαπημένο κτίσμα τον άνθρωπο.

51. (Βλπ. Γρ. Παλαμά), (Περί Θεοποιού μεθ'έξω, 1). Π. Χρήστου, (τομ. Β',σ.137-150).

Επιχειρώντας να παρουσιάσομε ως εικόνες τα οφέλη που κερδίζει ουσιαστικά ο άνθρωπος, προφανώς αναδύεται η διαπίστωση ψυχοκοινωνικής φθοράς με την παρουσία εικόνας σε φθίνουσα κλήση πνευματικής ροής, της ανθρώπινης ύπαρξης γενικώς. Η διαπίστωση οδηγεί σύμφωνα μάλιστα με τα ΜΜΕ, σε επιβαλλόμενη μοντελοποίηση όλων των μορφών εξουσίας, προσβλέποντας στον εκχριστιανισμό και τον αφανισμό των αξιών όπως τις παρέδωσε ο Κύριος στο χρόνο της Παρουσίας Του, όπως επίσης και της θυσίας Του, επάνω στον σταυρό του μαρτυρίου Του. Η παρουσία της άρχουσας τάξης πραγμάτων πολιτεύεται με γνώμονα την αξία του υλικού κέρδους και κατ' επέκταση τον αφανισμό της οντολογικής ανθρώπινης ύπαρξης και αξίας επιβάλλοντας την απόλυτη οικονομική κυριαρχία στα πάντα. Στόχος στα προγράμματα εξουσίας είναι η χειραγωγή της εκάστοτε εξουσίας σε ατέρμονες κατευθύνσεις με σκοπό την οικονομική εξαθλίωση της ανθρώπινης μάζας στο σύνολο της. Οι τεχνολογικές εξελίξεις – εφαρμογές οδηγούν τελικώς σε μία **«ανελεύθερη ελευθερία»**, με συνέπεια την απόγνωση, την απελπισία, και την ψυχο – πνευματική αδράνεια την ανθρωπότητα. Η πραγματική απελπισία του Χριστιανού είναι η οντολογική απώλεια της ίδιας της ταυτότητας του, της ύπαρξης. Μορφές απελπισίας στο ουσιαστικότερο περίγραμμα της βιωματικής παρουσίας του ανθρώπου στον κόσμο είναι η ζωική απελπισία, η οποία εκφράζεται με την έλλειψη βιωματικών αναγκών επιβίωσης. Η έννοια της απελπισίας στη μεταφυσική της διάσταση άμεσα συνδεδεμένη με το Τριαδικό δεδομένο, οδηγεί σαφώς στην οδό της ελευθερίας. Αυτή είναι αντιφατική έννοια επομένως είναι ως να μη υπάρχει.⁵²

52. Β. Γαϊτάνη, (Η έννοια της απελπισίας) στον Κίρκεγκωρ και στον Ντοστογιέφσκι, (Βλπ.σ.51 και (Βλπ. σ. R. Garandy, Hegel, s. 84).

Η πορεία ζωής της ανθρώπινης οντότητας σε αντίθεση με τα ζώα, είναι εκ διαμέτρου αντίθετη σε ότι αφορά τον προορισμό της ύπαρξης του. Η θέληση είναι η δύναμη της ψυχής στην οδό της υπερβατικής πραγματικότητας. Σε αντίθεση με το ζώο που κινείται με γνώμονα το ένστικτο λειτουργώντας βιωματικά, **«άλογα»** συνεπώς στερείται της πνευματικής δυνατότητας μίας ενωτικής ζωής της αγάπης. Η ανύπαρκτη αυτοσυνείδηση εκφράζει και την άπειρη απόσταση μεταξύ των δύο κόσμων σε κοινή πορεία και περιστασιακή συνύπαρξη.⁵³ Η έννοια της φράσης **“ουκ επ’ άρτω μόνο, ζήσεται άνθρωπος”** εννοιολογείται διαφορετρόπως στην κοσμική επικοινωνία σε αντίθεση με την επικοινωνιακή θεολογία. Στη ζωή του οσίου το θέμα ανάλυσης **«υλιστική αναγκαιότητα»** κατέλαβε υποδεέστερη σημασία, σε σχέση με την ανάγκη πνευματικής ταυτότητας, (ολοκληρωμένη εν Χριστό αγάπη) με ουσιαστικό αποτέλεσμα το αιώνιο προσκύνημα της αγίας μορφής του οσίου Μάρκου ! Ο όσιος όχι μόνο δεν επεδίωξε την μεταβολή του άρτου σε θέαμα, αλλά κρατώντας το νού του στην κόλαση ταπεινώθηκε οντολογικά, προσφέροντας με τη ζωή του υπαρκτικά το ουσιαστικό νόημα της συμμετοχής όχι πλησίον αλλά μαζί με τον Θεό. Το απόφθεγμα **“Ο πόνος και τα βάσανα είναι πάντα αναπόφευκτα για μία μεγάλη νοημοσύνη και μία μεγάλη καρδιά. Οι πραγματικά σπουδαίοι άνθρωποι νομίζω έχουν μεγάλη θλίψη στη γή.”** (Εγκλημα και Τιμωρία, Φ. Ντοστογιέφσκι). Προσοχή να μην πέσουμε στην παγίδα να γίνουμε ένας τύπος ανθρώπου που δεν υπήρξε ποτέ. Μην φτάσουμε στο σημείο να περιφρονήσουμε την ταυτότητα μας ως άνθρωποι, μη φτάσουμε σε απελπισία θεωρώντας ότι είμαστε πεθαμένοι μόλις γεννηθούμε, και είναι χρόνια και χρόνια που μας γεννούν πατέρες που δεν είναι ζωντανοί.....! Πόσο δύσκολο είναι να κατανοήσει ο άνθρωπος την αιωνιότητα; Πώς είναι δυνατόν ο ανθρώπινος νούς να ενσαρκώσει το απέραντο, το αιώνιο; Ψυχοπνευματική οντολογική προσγείωση είναι ο μικρός χώρος που μας αναλογεί εντός μας, και πορευόμαστε αντιμετωπίζοντας ότι βδελυρό και άχρηστο στο χώρο που μας έχει θέσει ο Θεός. Ο άνθρωπος στα σύγχρονα μέσα μαζικής επικοινωνίας όχι μόνο δεν ζει

με «**σώμα Χριστού**» , αλλά μεταβάλλει σε πολυμορφία υλιστικών δραστηριοτήτων, ότι οδηγεί παραγωγικά σε κάθε μορφή πρόσκαιρης χυδαίας απόλαυσης, με επινόηση εργαλειοποίησης των ηλεκτρονικών μέσων. Η φιλοδοξία του νεομοντέρνου αποστεωμένου πνευματικά ανθρώπου, είναι η απεγνωσμένη προσπάθεια να επιπλεύσει σε μία εγκόσμια μορφή ή λύτρωση τελειομανίας, που θα έδινε η χάρη του Θεού, με μόνη τη διαφορά ότι επιχειρεί να υποκαταστήσει αυτή την τελειότητα με την αντίστοιχη μορφή της στην εμμένεια και να κατακτήσει μέσα σ' αυτή τα πάντα με την απολυτοποίηση του εγωισμού.

53. (Βλπ. ο.σ.56), (Η έννοια της απελπισίας), στον Κίρκεγκωρ και Ντοστογιέφσκι, σ.52-55, και σ. 129.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ

Ποιμαντική Θεολογία – Ψυχολογία:

1.1.Θεολογικές σκέψεις: Δεν είναι αρκετό να είμαστε ορθόδοξοι κατά την ομολογία για να ατενίζουμε και να αισθανόμαστε το άφθαρτο μεγαλείο της ορθοδοξίας. Έχουμε ανάγκη ορθοδόξων βιωμάτων και **«πεφωτισμένων οφθαλμών της καρδιάς»**, για να μένουμε εκστατικοί ενώπιον του μυστικού μεγαλείου της ορθοδοξίας, της **«Δεσποτικής Νύμφης»**, της **«καλλονής Ιακώβ, ήν ηγάπησεν» ο Κύριος** (Ψαλμ. μστ' 5). Όσοι δεν βίωσαν την ορθοδοξία θαυμάζουν.....τα ύποπτα κάλλη της ρωμαιο - -καθολικής εκκλησίας και μιλάνε περί της τέλειας εξωτερικής οργάνωσης αυτής, κάνοντας συγκρίσεις των δύο εκκλησιών, για να καταλήξουν ότι η ορθοδοξία υπολείπεται σε οργάνωση, σε σοφία, σε πλούτο και επιβολή. Όσοι κρίνουν επιδερμικά βλέπουν μεγαλείο μόνο στη ρωμαιοκαθολική εκκλησία, αδυναμία δε και αφάνεια στην ορθοδοξία ! Όσοι όμως από τους ορθόδοξους και όχι μόνο βλέπουν σε μεγαλύτερο βάθος και συλλαμβάνουν με τον δέκτη της ψυχής τους αυτά που είναι αθέατα, (αόρατα) ατενίζουν έκθαμβοι το μη ορατό πνευματικό κάλλος της ορθοδοξίας, **«ό εστίν ενώπιον του Θεού πολυτελής»** (Α΄Πετρ. γ' 4).

Καμία κοσμική οργάνωση, σοφία, πλούτος, εξουσία δεν μπορεί να είναι τέλεια υπό την έννοια ότι είναι **«αλάθητη»** και έτσι να αποφεύγει την όποια εσωτερική ή άλλης μορφής κρίση. Άς μη πλανώνται οι ανά τον κόσμο διάφορες «χριστιανικές εκκλησίες». Η ορθοδοξία κάτω και πίσω από την «εξωτερική φτώχεια και ασθένεια της», φυλάει ατίμητο πνευματικό θησαυρό πλούτο και δύναμη όπου με αυτά πάντα νικά. **«Η δύναμις μου εν ασθενεία τελειούται»**, γράφει ο Απόστολος Παύλος στην (Β΄Κορ. Ιβ'9). Η ορθοδοξία « εν μέσω των πλανωμένων ανά τον κόσμο εκκλησιών» είναι **«άνθος του πεδίου, κρίνον των κοιλάδων....κρίνον εν μέσω ακανθών»**. (Ασμα Ασμ. β' 1-2). Η ορθοδοξία είναι **«διδασκαλείον»**, έχοντας «τον Νυμφίον μόνον διδάσκαλον».⁵⁴

54 . Κλήμεντος Αλεξ. (Παιδαγωγός), Γ΄, 12, ΒΕΠΕΣ. 7, 231.

Η ορθοδοξία είναι η Νύμφη η αγνή εκ «των εννοιών των εναντίων τη αληθεία των έξωθεν πειραζόντων, τουτ' έστι των τας αιρέσεις μετιόντων και πορνεύειν από του ενός αναπειθόντων.⁵⁵ Στην ορθοδοξία βεβαίως κατέχουμε την ομολογία της πίστεως «αχράντως πεφυλαγμένην».⁵⁶

Η ορθόδοξη εκκλησία η κατέχουσα όλη την αλήθεια, είναι ο παράδεισος του μεγάλου τεχνίτου, η πόλις του Αγίου Βασιλέως, η νύμφη του ασπίλου Χριστού, η παρθένος η αγνή, **μόνω ενί ανδρί εν πίστει μεμνηστευμένη**, η διαφανής και εκκύπτουσα ωσει όρθρος, καλή ως σελήνη, ως ο ήλιος εκλεκτή, θάμβος ως τεταγμένη, η μακαριζομένη υπό των Βασιλίδων...η υπό των θυγατέρων επαινουμένη...η μύρων πνέουσα...η εστηκυία εκ δεξιών του Βασιλέως...η μηδέν σκοτεινόν έχουσα.⁵⁷

Μόνη η ορθοδοξία αποτελεί διαχρονικά την «άμωμον ενότητα» της πίστεως.⁵⁸ και το «αληθινόν και ακαπήλευτον ιατρείον»⁵⁹ , εις το οποίο καλούνται να προσέλθουν προς θεραπεία από την πλάνη «όλοι οι περί την πίστην αστοχήσαντες ετερόδοξοι».

55. Κλήμεντος Αλεξ. (Στρωματείς), Γ'12, ΒΕΠΕΣ. 8, 39.

56. Επιφανίου, Αγκυρωτός, 82 P G 43, 172 A.

57. Επιφανίου, (Περί πίστεως Καθολικής και Αποστολικής Εκκλησίας), Α, Ρ G 42, 776 CD.

58. Ιγνατίου Αντιοχείας, (Προς Εφεσίους, 4, 2, ΒΕΠΕΣ. 2, 265).

59. Κυρίλλου Αλεξανδρείας, (Ομιλία 17 εις την παραβολήν του Αμπελώνος), Ρ G 77,1105 Α.

Η ορθοδοξία διεφύλαξε αλώβητο το ιερό Σύμβολο της πίστεως, της «Εκκλησίας το θεμέλιον» «της αληθούς και ορθοδόξου πίστεως σημείον και στήλην και όρον ασφαλή και ασάλευτον».⁶⁰ Η ορθοδοξία μόνη διαφύλαξε απαραχάρακτο το δόγμα και ανόθευτο το αρχαίο εκκλησιαστικό πολίτευμα όπως το κληρονόμησε από τον Κύριο τότε, το διατήρησε και στερέωσε μέσω των Αποστόλων και το περιφρουρεί μέχρι σήμερα και στο μέλλον. Τέλος οι Πατέρες της εκκλησίας φυλάσσοντας νύκτα και ημέρα το «κάλλος το άρρητον» της ορθοδοξίας, ανεδείχθησαν κήρυκες, κραταιοί απολογητές, μεγάλοι πρόμαχοι, ακαθαίρετοι πύργοι φύλακες της αληθείας σε ολόκληρη την ορθοδοξία. Θείος ο έρωτας των Πατέρων για το αλώβητο της αλήθειας της ορθόδοξης εκκλησίας κατά τον Παλλάδιο.⁶¹ Η ορθοδοξία είναι η «στάμνος η το μάνα φέρουσα» της αληθείας, «το γλυκαίνον τα των ευσεβών αισθητήρια». Η ορθοδοξία είναι το θείο οξυγόνο δίχως το οποίο είναι αδύνατη η ζωή. «Εχάρην ότι συνήθως έπνεες

Ορθοδοξίας». Κλείνοντας αναφέρουμε ότι η ορθοδοξία αποτελεί με την περιρρέουσα ατμόσφαιρα της και συνεχίζει να περιλούζει τις ψυχές των Πατέ - -ρων. Για τους Πατέρες η ζωή έξω από το κλήμα της ορθοδοξίας δεν έχει νόημα και περιεχόμενο. Είναι η ενδοξότερη έπαλξη τους, αγωνιζόμενοι γ' αυτήν ανακαινίζονται αισθανόμενοι αδιάλειπτα την φλόγα να τους καίει και να τους φωτίζει τότε τώρα και εις τους αιώνες αμήν.

60. Συμεών Θεσσαλονίκης, (ερμηνεία εις το Θείον και ιερόν σύμβολον), P G 135, 753 A.

61. Παλλάδιος,(περιγράφει τον βίο του Ιωάννου του Χρυσοστόμου), Διάλογος ιστορικός Κ' P G 47, 77, 78.

1.2. Θρησκευτική παιδεία: Αναρωτιέμαι αν η πίστη στον άνθρωπο έχει σχέση με το πεδίο μόρφωσης, και αν αναλόγως του πεδίου και γνώσεων ο άνθρωπος αποκτά πίστη ανάλογου μεγέθους; Προβληματίζομαι γιατί ζώντας σε μία κοινωνία προσαρμοσμένη σε πρακτικές (οχαδελφισμού), είναι ικανή να αντιμετωπίσει σε χρόνο ενεστώτα τις κοινωνικές υποχρεώσεις και να καλύψει τις πραγματικές ανάγκες. Επιχειρώ ένα οδοιπορικό γνώσης σε χώρες με διάφορους πολιτισμούς, κουλτούρες, θρησκείες, παραδόσεις. Παρατηρώ αυτούς τους λαούς στις βιοτικές τους συμπεριφορές με αναφορά στην καθημερινότητα στον κοινωνικό, εργασιακό, λειτουργικό, θρησκευτικό, ψυχαγωγικό και διαπροσωπικό προγραμματισμό όπως και τις σχέσεις που υπάρχουν ή προκύπτουν στην πολτοποιημένη – κονσερβοποιημένη ανθρώπινη μάζα της εμπορευματοποιημένης κατανάλωσης !

Λαοί όπου η τεχνολογία τους έχει ευνοήσει με συνέπεια την οικονομική ευμάρεια, σε συνδυασμό και με διαρκή επιρροή των μέσων επικοινωνίας, παρασύρονται σε ένα λαβύρινθο δήθεν καταναλωτικών αγαθών – αναγκών με αποτέλεσμα την περιθωριοποίηση των ψυχοπνευματικών αναγκών και υποχρεώσεων μηδενίζοντας οντολογικά τις αληθινές αξίες και αυτόν καθ' αυτόν τον προορισμό τους. Η θεοποίηση του χρήματος έχει οδηγήσει σε μία διεφθαρμένη σπατάλη κατανάλωσης, όπου η άριστη διαχείριση προπαγάνδας από τις χαώδεις δυνάμεις του ιντερνετικού κυβερνοχώρου, έχουν οδηγήσει την ανθρώπινη οντότητα σε ατέρμονες παλινδρομήσεις καθολικής εξάρτησης. Τα ιδεώδη έχουν εξανεμισθεί, η έννοια και η αξία της οικογένειας έχει μηδενισθεί, τα άτομα έχουν απομακρυνθεί, δεν υπάρχει ομοιογένεια, δεν υπάρχει κεφαλή στην οικογένεια, έχει φθαρεί η συμβολική εκπροσώπηση του πατέρα (ως Χριστού και της μητέρας ως Παναγίας). Η συμβολική σημασία της οικογένειας (ως μίας μικρής Εκκλησίας – κοινωνίας) Χριστού, είναι ανύπαρκτη. Σκεφτόμενος τα αναφερόμενα του ο N. Smart σε μία διάλεξη του, αναρωτιέται πως είναι δυνατόν η θρησκευτική παιδεία μπορεί να διαμορφώσει χαρακτήρες και μάλιστα με την άνευ ελέγχου σε όλους τους χώρους εξέλιξη, ποια

μπορεί να είναι η θέση του Χριστού στην κοινωνία γενικότερα «ο έχων δύο χιτώνες να προσφέρει τον ένα». Μιλάει ο N. Smart περί των διαφορών ή των συγκλίσεων των λέξεων (**θρησκευτικότητα και θρησκεία**), πόσο είναι δυνατόν η διαφορετικότητα αυτή να γίνει αντιληπτή από λαούς που δείχνουν τελείως αδιαφορία και αναισθησία στην πορεία της ζωής αφαιρώντας εντελώς από τη μνήμη τον ουσιαστικό προορισμό τους. Η επί της γης πορεία της ανθρωπότητας είναι η πνευματική αναζήτηση προσέγγιση και απολαβή του Θεού. Σπουδάζεται άραγε η πίστη και ποιες οι βαθμίδες της; Πιστεύω ότι ο συγκρητισμός του N. Smart μεταξύ των θρησκειών σε σχέση με τον Χριστιανισμό είναι ωφέλιμος όχι όμως και ελπιδοφόρος και τούτο γιατί σ' αυτή την ομιλία δεν αναφέρει καθόλου την αλήθεια για την οποία σταυρώθηκε ο Χριστός.

Η μόνη αλήθεια είναι η «**Ορθή – Δόξα**» όπως Εκείνος μας την έδωσε με τη Σταυρική του θυσία, με την Ανάσταση του και το Άγιο Πνεύμα, όπου μετά την Ανάληψη του μας άφησε ως Πνευματική Διαθήκη έως της δευτέρας παρουσίας.

1.3. Πνευματική Γεωγραφία: Μας οδηγεί στην αναζήτηση, στις ανάγκες και στον προβληματισμό της ιστορικής και πνευματικής διαδρομής της ζωής των Αγίων, Οσίων, και Μαρτύρων της Ορθόδοξης Χριστιανικής Εκκλησίας. Στην αναζήτηση αυτή ανιχνεύουμε στοιχεία πνευματικής και ιστορικής αξίας, στην οποία αναδεικνύονται ως κοινωνία του σήμερα, η οποία οσμίζεται το άνθος της αναισθησίας της....! Θα μπορούσαμε νοερά να ταξιδέψουμε με την βοήθεια τους, στην εποχή, στην περιοχή, στο χώρο που έζησαν και έδρασαν η κάθε μία από τις μορφές αυτές, (Γέροντας Ιωάννης, αβάς Σεραπίων, όσιος Μάρκος) βάζοντας την πνευματική τους σφραγίδα ιστορικά και πνευματικά στις ψυχές των ανθρώπων τώρα και πάντα. Χρέος μας λοιπόν η ευθύνη και υποχρέωση εντός του χώρου της πνευματικής χωροταξίας της ιστορίας της Εκκλησίας, η προβολή και κατά το δυνατόν παρουσίαση της **εικόνας** των θαυμάτων μέσω των ενεργειών του Άναρχου Παντοκράτορα. Τα οφέλη αυτής της προσπάθειας σε αρκετά μεγάλο βαθμό πιστεύω ότι θα αποκαλύψουν

στον ορθόδοξο Χριστιανό τον παλίμψηστο κώδικα εικόνας και μνήμης διαχρονικά και ανεξίτηλα. Η Θεία Θωπεία στο κεφάλι των Αγίων, ο αυχμός και το καύμα της ψυχής, μαρτυρούν την εγγύηση στον απλό Χριστιανό, της προς τους Ουρανίους θαλάμους πορείας τους ! Η ποιμαντική θεολογία εντάσσει στο χώρο της ως τέχνη τεχνών και επιστήμη επιστημών τον ορισμό, (Πνευματική Γεωγραφία) έχοντας ως στόχο την ανάπτυξη και ανάδειξη των χαρισμάτων του πληρώματος της Εκκλησίας. Θα μπορούσαμε ίσως να χαρακτηρίσουμε ως θρησκευτικό θεραπευτικό τουρισμό το οδοιπορικό στο σήμερα του ζωντανού εχθές, το «σπήλαιο»⁶² και κάθε σπήλαιο βιωτής όχι μόνο του οσίου Μάρκου, αλλά του ανθρώπου οντολογικά που πορεύεται επιζητώντας ανάπαυση σώματος και ψυχής.⁶³ Η παρουσία των ιερών εικόνων των αγίων αποτελεί θαυμαστή επικοινωνία κάθε ανθρώπου. Ο πιστός μέσω των εικόνων βλέπει και αισθάνεται την συμπαράσταση της Θριαμβεύουσας Εκκλησίας και αυτό γιατί ζει έχοντας στο βάθος της ψυχής «σκεύος» διαποίμανσης την εικόνα κάθε αγίου στο χώρο του. Σαφώς όμως η εικόνα ουσιαστικά έχει και παιδαγωγική αξία όπως χαρακτηριστικά μας την αποδίδει τιμητικά και προσκυνηματικά ο Ιωάννης Δαμασκηνός.

Στο έργο του (Έκδοση ακριβής της Ορθοδόξου Πίστεως), με σαφήνεια καθορί- ζει τη θρησκευτική – παιδαγωγική διάσταση και το σκοπό της προσφοράς και εκδήλωσης τιμής και προσκύνησης γενικώς στις σεπτές εικόνες.

62. (Μέγας Συναξαριστής), Όσιος Μάρκος ο Αθηναίος, Πνευματική εικόνα αφήγησης στα θαύματα με τις ενέργειες του Θεού στο χώρο του σπηλαίου από Σεραπίωνα.

63. Α.Μ. Σταυρόπουλου, (Σύγχρονοι Ποιμαντικοί Προβληματισμοί), εκδ. Αποστολ. Διακονίας Αθήνα 1988, σελ. 56.

Αναλογιζόμενος την αξία όσο και ενδεχόμενες μεταπτώσεις οι οποίες δημιουργούνται ή προκύπτουν στην καθημερινότητα της βιωτής του κάθε ανθρώπου και ιδιαίτερα του Χριστιανού, υποχρεωτικά έρχεται στην επικαιρότητα το ερώτημα πόσο μπορεί ο ψυχισμός του καθενός να επηρεάζεται, διαβάλλεται, διαφοροποιείται, μέσα σε μία πολυμορφική κοινωνία όπως είναι στις ημέρες μας η καθημερινότητα, η οποία καταπιέζεται από κάθε μορφής τεχνολογικές εξελίξεις. Μέχρι ποίου βαθμού είναι δυνατόν να αντέξει την εμπορευματοποίη- -ση και αποπροσανατολισμό η ψυχή του ανθρώπου, σε μία επίπλαστη εικόνα κοινωνικής αναρχίας και επιβολής ενός κοινωνικού αποχρωματισμού από την πραγματικότητα;

1.4. Ποιμαντική ψυχολογία:

Οι ανάγκες του αντικειμένου της ποιμαντικής ψυχολογίας είναι πλέον κανόνας συμπαράταξης στη ζωή του Χριστιανού. Ο πνευματικός εμπλουτισμός των αναγκών της θεολογίας με συνεργασία της επιστήμης της ψυχολογίας, επιστρατεύονται για την αντιμετώπιση ψυχοπνευματικών διαταραχών στο σύγχρονο άνθρωπο. Η θέση της Εκκλησίας και κατ' επέκταση της επιστήμης της θεολογίας προσπαθεί πάντα να εντάσσει την Αλήθεια της Αποκάλυψης, σε σχέση με την επιστημονική πρακτική ανάλυση του βάθους και της επιρροής διαφόρων παραγόντων στην καθημερινότητα της ανθρώπινης παρουσίας προσγειώνοντας οντολογικά το αγαπημένο κτίσμα του Θεού τον άνθρωπο. Η ψυχολογία σαφώς και μπορεί να συνευρεθεί και συνεργαστεί με τον αντίστοιχο τομέα της θεολογίας σε μία διαχρονική βάση. Επεξεργασία, ανάλυση και αξιολόγηση των διαφόρων παραμέτρων ασφαλώς θα προσφέρουν το επιθυμητό αποτέλεσμα σε μία βάση δεδομένων με θετικά αποτελέσματα με αντικείμενο πάντα την ανθρώπινη οντότητα. Στην εξέλιξη των κοινωνικών προκλήσεων σήμερα, της πολυπολιτισμικότητας, της οικολογίας, της τεχνολογικής έρευνας σε νεομοντέρνες εφευρέσεις, (τηλεμετρία, τηλεματική, μηχαντρονική, βιοτεχνολογία, τεχνητή νοημοσύνη). Η κοινωνική συνοχή γίνεται πολύ ποιο σύνθετη, δεδομένου δε ότι τα μέσα επικοινωνίας προσανατολίζονται με

γνώμονα το κέρδος, κατευθύνουν την κοινωνία σε συγκεκριμένους δρόμους έχοντας ως σκοπό και στόχο την έννοια της «ανάγκης» επιβάλλοντας ως απαραίτητα αγαθά, μελλοντικές δυσοίωνες εξελίξεις στην ευρύτερη κοινωνική συνοχή με αβέβαιο μέλλον. Η μοντέρνα ανθρωπολογία δεν διακυβεύεται το Δόγμα, αλλά ο άνθρωπος και η ψυχολογία αποτελούν σημαντική πηγή αναγκαίας γνώσης στην προσφορά των απαιτήσεων της ανθρώπινης ύπαρξης. Δεν πρέπει όμως να ξεχνάμε ότι **«Όταν επισκέπτεται ο πόνος τον άνθρωπο, τότε του κάνει επίσκεψη ο Χριστός»!** (Αγ. Παΐσιος).

Ο Θεός επιτρέπει την είσοδο στον άνθρωπο όμορφες απολαύσεις αλλά και μυστηριώδεις, όσο και τρομερές. Αυτό ακριβώς είναι το μυστήριο αλλά και η νίκη ή όχι, στη μάχη του οντολογικού κέρδους στη ζωή ! (Φ. Μ.Ντοστογιέφσκι). Τέλος η ηθική, η ελεύθερη βούληση και η λύτρωση είναι τα κεντρικά στοιχεία διαχείρισης των έργων ζωής κάθε ανθρώπου, τα οποία εικονίζουν τη διαχρονική πραγματικότητα της ψυχοπνευματικής του κληρονομιάς.

«Πόσες λευκές νύχτες», αρκούν έτσι ώστε να χτίσουμε την ευτυχία μας, στον χρόνο που μας έχει χαράξει ο Κύριος; (Φ. Μ. Ντοστογιέφσκι).

Συμπερασματικά οδηγούμαστε στη θέση ότι ο θεολογικός λυτρωτικός λόγος έχει ουσιώδη αξία και η αξία αυτή αναδεικνύεται με την ευχέρεια διαλεκτικής σε ενδοκοσμικές ανθρωπογνωσίες. Αυτό ακριβώς προκύπτει και με την επιστήμη —μη της ψυχολογίας, η οποία στην ανάλυση και ερμηνεία της προσωπικότητας γενικώς του ανθρώπου, συνεπικουρείται αναγκαία και αναπόσπαστα από τον χώρο της θεολογίας, και ποιο συγκεκριμένα της Ποιμαντικής θεολογίας, με αποτέλεσμα στη συνεργασία αυτή να επιτυγχάνεται ένα σύγχρονο επιστημονικό ψυχοπνευματικό πεδίο όπου επιδιωκόμενος στόχος είναι η ουσιαστική δομή και εξερεύνηση των βαθύτερων αιτιών του τέλματος της κοινωνικής απραξίας.

Η ποιμαντική ψυχολογία αποτελεί μία νέα εξειδίκευση, ανήκοντας στον πρακτικό κλάδο της Θεολογίας. Διαπραγματεύεται σύνθετο

γνωστικό αντικείμενο όπου μέσω της Ποιμαντικής παραπέμπει στη Θεολογία και μέσω της ψυχολογίας, στη βιωματική Θεολογική και ψυχολογική εκπαίδευση. Η Ποι - -μαντική ψυχολογία αξιοποιεί τη σύγχρονη ψυχολογία στο ποιμαντικό έργο της Εκκλησίας έχοντας δομή αδιαπραγμάτευτη το ορθόδοξο Δόγμα, την ορθόδοξη ανθρωπολογία και σωτηριολογία.⁶⁴ Ο τομέας αυτός καθαρά ψυχοπνευματικός συμβάλλει στο πνευματικό και ανθρωπολογικό εμπλουτισμό της ψυχολογίας, όπου σε συνεργασία με αυτήν εισπράττει επιστημονικές γνώσεις και πρακτικές κατανόησης στο σύγχρονο άνθρωπο. Πρέπει ασφαλώς να δεχθούμε ότι η ψυχο- -λογία ως **«εργαλείο»** εμβαθύνει με επιστημονικές μεθόδους στην ενδόψυχη κατανόηση σε πολλά θεολογικά δεδομένα.

Οι επιστήμες (θεολογία- ψυχολογία) φαινομενικά είναι δύο χώροι αντίθετοι σε απόλυτες συντεταγμένες, όμως κατά τον Ιωάννη Δαμασκηνό **«ουδέν της γνώσεως εστί τιμιώτερον, η γαρ γνώσης φώς εστί ψυχής λογικής το έμπαλιν η άγνοια σκότος....αλόγων μεν γαρ η άγνοια ίδιον, λογικών δε η γνώσις».**⁶⁵

Οι σύγχρονες ανάγκες οι οποίες γεννώνται από πολλούς παράγοντες, επιβάλ - -λουν εκ των γεγονότων πρακτικές (επιστημονικής συμπόρευσης) των δύο εμπλεκόμενων χώρων. Για την Εκκλησία ο λόγος του Κυρίου **«ουκ ερωτώ ίνα άρης αυτούς εκ του κόσμου, αλλ' ίνα τηρήσης αυτούς εκ του πονηρού».**⁶⁶

64. Ιωαν.Κορναράκης, (Βιβλικά ψυχογραφήματα). Συμβολή εις την Ποιμ. Ψυχολογία, Θεσσαλονίκη 1975.(Αλ. Σταυρόπουλου) , Συμβουλευτική ποιμαντική, Λύχνος, Αθήνα 1984

65 , 66, Ιωάννου Δαμασκηνού, Διαλεκτικά P. G. 94, 529 A.

παραπέμπει σε ένα σταυρό, που μας υποχρεώνει σε διάλογο και κοινωνία με το κόσμο ανάλογα με τα δεδομένα του κόσμου. Ένα σοβαρό πρόβλημα που απασχολεί το κόσμο είναι η συσσώρευση γνώσης σε όλα τα επίπεδα του επιστητού και στο χώρο της ψυχολογίας που είναι στα ζητούμενα. Οι ενδοκοσμικές ανθρωπογνωσίες κεντρίζουν το ενδιαφέρον και προκαλούν προς μία κατεύθυνση διαλεκτικής το Θεολογικό λυτρωτικό λόγο ! Η ζύμωση Θεολογίας και ψυχολογίας συμβάλλουν στην προβολή της μεταμορφωτικής δύναμης της ανθρώπινης οντότητας της Εκκλησίας, ως μοναδικής οντολογικής κατηγορίας, με τη συμβολή τους εναρμονίζονται και καταλήγουν σε μετατροπή σημαντικών αλλαγών εντός του εσωτερικού ψυχικού πεδίου μίας ψυχοθεραπείας, με ικανή την ατομική προσπάθεια σε ουσιαστική ελπίδα στον άνθρωπο. Επομένως η εξοικείωση των σύγχρονων θεολόγων με την επιστημονική γνώση που προκύπτει από το χώρο της ψυχολογίας είναι ιδιαίτερα σημαντική και απαραίτητη. Η βοήθεια της Ποιμαντικής ψυχολογίας μπορεί να δράσει και να συμβάλλει τα μέγιστα προς την κατεύθυνση υγιούς ψυχοπνευματικής ανάπτυξης, στα άτομα για υγιείς διαπροσωπικές σχέσεις, στο (οικογενειακό, εκπαιδευτικό, εκκλησιαστικό και κοινωνικό περιβάλλον).

1.5. Διάλογος Θεολογίας - Ψυχολογίας:

Ένα σοβαρό πρόβλημα που απασχολεί τον κόσμο, είναι η συσσώρευση γνώσης σε όλα τα επίπεδα του επιστητού και στο χώρο της ψυχολογίας που είναι το ζητούμενο. Οι ενδοκοσμικές ανθρωπογνωσίες κεντρίζουν το ενδιαφέρον και προκαλούν προς μία κατεύθυνση διαλεκτικής το Θεολογικό λυτρωτικό λόγο. Η ζύμωση Θεολογίας και ψυχολογίας συμβάλλουν στη προβολή της μεταμορφωτικής δύναμης της ανθρώπινης οντότητας, και η θέση της Εκκλησίας, ως μοναδικής οντολογικής κατηγορίας με τη συμβολή της εναρμονίζεται και καταλήγει σε μετατροπή σημαντικών αλλαγών εντός του εσωτερικού ψυχικού πεδίου, μίας ψυχοθεραπείας με ικανή την μετατροπή της ατομικής προσπάθειας σε ουσιαστική ελπίδα στον άνθρωπο. Επομένως η εξοικείωση των σύγχρονων θεολόγων με την

επιστημονική γνώση που προκύπτει από το χώρο της ψυχολογίας είναι ιδιαίτερα σημαντική και απαραίτητη. Στατιστικά αναφέρεται ότι Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας, σε εκθέσεις της διαπιστώνει ότι περισσότερο από το 20% του πληθυσμού υποφέρει από ψυχικές διαταραχές, ισχυρής ή μέτριας έκτασης. Συνεπώς σε μία κοινωνία πολυχρωματικών και πολύτροπων συνθηκών, (διαφορετικές χώρες, φυλές, θρησκεία, ήθη και έθιμα, μεταναστευτικό) δεν μπορεί να εξαιρεθεί ο Ορθόδοξος Χριστιανός, διότι και αυτός υπόκειται μοιραία στο καθολικό νόμο της φθοράς. Ο Ποιμαντικός θεολόγος επιβάλλεται για το σκοπό αυτό να διέπεται από μία συστηματική ψυχολογική ευαισθητοποίηση και ωριμότητα, έχοντας επιδιωκόμενο στόχο και ψυχωφέλιμο κέρδος τη θεραπεία της φθαρμένης ψυχής. Η βοήθεια της Ποιμαντικής ψυχολογίας μπορεί να δράσει και να συμβάλλει τα μέγιστα, προς την κατεύθυνση υγιούς ψυχοπνευματικής ανάπτυξης στα άτομα με διαταραγμένες διαπροσωπικές σχέσεις σε διάφορους τομείς όπως, (οικογενειακό, εκπαιδευτικό, εκκλησιαστικό και γενικότερα στο ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον που βιώνει. Ο διάλογος θεολογίας ψυχολογίας απαιτεί αξιοποίηση γνώσεων από το σύνολο των θεολογικών κλάδων, (Δογματική, Πατερική ανθρωπολογία, Βιβλική θεολογία, Ορθόδοξη πνευματικότητα κτλ.) Συγχρόνως προϋποθέτει καλή εκπαίδευση στη ψυχολογία και προπάντων προσωπική εμπειρία πνευματικής (εκκλησιαστικής) ζωής και ψυχοθεραπείας (εφαρμοσμένης ψυχολογίας). Στόχος λοιπόν είναι η έρευνα περιοχών επαφής ή και σημείων εισόδου μεταξύ θεολογίας και ψυχολογίας. Το συμπέρασμα που απορρέει από μελέτες σύγχρονων επιστημόνων σε σχέση και με την εξέλιξη των διαφόρων επιστημών, υποχρεώνει τη σύνθεση θέσεων σε ένα διεπιστημονικό πλαίσιο με αναζητήσεις και προβληματισμούς των εμπλεκόμενων φορέων, προς μία προσανατολισμένη κατεύθυνση όπου η κλινική επιμέλεια από θέσεως ψυχολογίας αφενός και η θεολογία αταλάντευτη στα Δογματικά δεδομένα αφετέρου, δοσμένα από τον Τριαδικό Θεό πορεύονται προς το ειδικότερο. Επισημαίνει ο Αλβανίας Αναστάσιος, ότι όταν σκέφτομαι την Ορθοδοξία στους επόμενους αιώνες, την οραματίζομαι ανοιχτή στην εξέλιξη, στις νέες

συνθήκες που διαμορφώνονται από την επιστήμη, την τέχνη, την τεχνολογία. Οι τότε γνώσεις επέβαλλαν συγκεκριμένες αντιλήψεις και πρακτικές. Οι σύγχρονες γνώσεις επιβάλλουν κάποιες άλλες, δίχως αυτό να σημαίνει απαραίτητα παρέκκλιση από το Δόγμα και τα αδιαπραγμάτευτα της πίστης.⁶⁷ Η αρχή της συμπληρωματικότητας ωθεί τις διάφορες επιστήμες σε διάλογο μεταξύ τους. Στην εξέλιξη όμως και στη διαμόρφωση της κοινωνίας του σήμερα, προκύπτει διαπλοκή γνώσης και κατ' επέκταση ολιστικός τρόπος αντιμετώπισης των διαφόρων θεμάτων που προκύπτουν. Επομένως ο διάλογος μεταξύ θεολογίας και ψυχολογίας είναι αναγκαίος και προφανής. Η ψυχολογία και γενικότερα οι επιστήμες δεν είναι δυνατόν να φωτίσουν το νόημα της ύπαρξης του ανθρώπινου προσώπου. Είναι όμως νοητό ότι και η προσφερόμενη από την πίστη οντολογική ερμηνεία επιβάλλεται να λαμβάνει σοβαρά υπ' όψιν τα δεδομένα της επιστήμης. Επίσης και η ψυχολογία στην προσπάθειά της να ερμηνεύσει την προσωπικότητα και συμπεριφορά του ανθρώπου περιλαμβάνει υλικό ανθρωπογνωσίας.⁶⁸ Είναι αυτονόητο ότι ως προς τη σύγκληση θεολογίας και ψυχολογίας «ενεργεί» η Τριαδική Θεότητα, όπου το Άγιο Πνεύμα έχει παρουσία στην Εκκλησία με τέτοιο τρόπο, ώστε αυτό τούτο το γεγονός ερμηνεύει τις θεμελιακές αποκλίσεις.⁶⁹

67. +Αρχιεπισκόπου Τιράνων και πάσης Αλβανίας, (Παγκοσμιότητα και Ορθοδοξία) Αθήνα 2000,270.

68. Π. Κουφογιάννη – Καρκονία, (Ορθόδοξη πίστη και επιστημονική ψυχολογία), Αθήνα 2006,Σύγγραμμα.

69. Πρβλ. J. Moran, «Ορθοδοξία και σύγχρονη ψυχολογία του βάθους», στο συλλογικό τόμο Ζωντανή ορθοδοξία στον σύγχρονο κόσμο (Μτφρ. Ι. Ροηλίδη),Εστία,Αθήνα,2001.

Ο συνδυασμός της επιστημονικής γνώσης σε συνάρτηση με τη θεολογία είναι ιδιαίτερα σημαντικός και αυτό γιατί οι σύγχρονοι θεολόγοι, γνωρίζοντας την ψυχολογία μπορούν να συνθέσουν μεθοδολογία και αντίστοιχο πρόγραμμα, ώστε αφενός να μη εισχωρούν στα ειδικά θέματα ψυχοπαθολογίας με τα οποία ασχολείται η ψυχιατρική, αφετέρου δε να είναι ικανοί να απευθύνουν το λόγο του Θεού εποικοδομητικά σε βαθμό και μέγεθος αναλόγων περιστάσεων, (τοξική διάβρωση της κοινωνίας) σε καθολική κοινωνική διαστρωμάτωση. Το συμπέρασμα επομένως είναι ότι υγιής πίστη σε συνδυασμό με υγιή ψυχισμό είναι ο στόχος και το προσδοκώμενο αποτέλεσμα. Σημαντικό είναι επίσης το γεγονός της αναφοράς των προϋποθέσεων που απαιτούνται στην **ψυχολογική ωριμότητα** των θεολόγων προϊόν των σπουδών τους και όχι μόνον. Δεν είναι επίσης τυχαίο το γεγονός από μία άλλη άποψη, ότι η ψυχολογία και η ψυχιατρική έχουν στραφεί προς την θρησκευτικότητα και πνευματικότητα των ανθρώπων.⁷⁰ Το συμπέρασμα είναι ότι ,αν η ψυχολογία αξιοποιηθεί σωστά και από ανθρώπους που διαθέτουν εκκλησιαστική αυτοσυνειδησία, μπορεί να αποδειχθεί πολύ χρήσιμη έτσι ώστε ο συνδυασμός να αποδώσει μεγαλύτερες προσδοκίες.

1.6. Προσωπικότητα-Πρόσωπο στην Ψυχολογία:

Ο όρος προσωπικότητα χρησιμοποιείται ευρέως στην καθημερινή ζωή, στις περιπτώσεις εκείνες που θέλουμε να εξάρουμε ένα άτομο για κάποια χαρακτηριστικά ή επιτεύγματα. Όμως η έννοια του όρου προσωπικότητα στην επιστημονική ψυχολογία είναι διαφορετική. Στην ψυχολογία ο όρος προσωπικότητα σε γενικές γραμμές αναφέρεται στο σύνολο των σωματικών και ψυχικών χαρακτηριστικών του ατόμου, όπως και στον ιδιαίτερο τρόπο σύνδεσης και οργάνωσης των.

70. Η παγκόσμια ψυχιατρική Εταιρία έχει ειδικό τομέα για τα θέματα της θρησκείας, της πνευματικότητας και της ψυχιατρικής.

Η συστηματική μελέτη της προσωπικότητας έχει αποτελέσει αντικείμενο έρευνας στους χώρους της φιλοσοφίας, της φυσιολογίας, της νομικής επιστήμης και της λογοτεχνίας. Η έννοια της προσωπικότητας αποτελεί κεντρικό σημείο αναφοράς στην εξέλιξη της ψυχολογίας με προεκτάσεις και εφαρμογές σε όλους τους τομείς της, ιδιαίτερα στην εξελικτική, την κοινωνική, την κλινική ψυχολογία και την ψυχοπαθολογία. Ο συστηματικός τρόπος ενασχόλησης με το τί είναι φυσιολογικό και το τί όχι εντάσσονται στη γενικότερη μελέτη της προσωπικότητας.⁷¹ Εδώ πρέπει να τονίσουμε ως ιδιαίτερη παρατήρηση τις διαφορετικές θέσεις των ψυχολόγων και την έλλειψη ομοφωνίας στην αντιμετώπιση της προσωπικότητας, με αποτέλεσμα την διατύπωση διαφορετικών ορισμών. Πρέπει επίσης να τονισθεί ότι οι διάφορες θεωρίες αντανakλούν και επηρεάζονται από την προσωπικότητα του μελετητή ψυχολόγου και την προσωπική κοσμοθεωρία του. Το σημαντικό είναι ότι οι διαφορές ανάμεσα στους θεωρητικούς οδηγεί σε διαλόγους αναζήτησης της αλήθειας. Παράδειγμα σαφές οι σχολές ψυχολογίας με την ουμανιστική-υπαρξιακή προσέγγιση να εστιάζεται περισσότερο σε μία φιλοσοφική θεώρηση του ατόμου, την ψυχαναλυτική θεωρία στο ασυνείδητο και τις συγκρούσεις στον ψυχισμό του ατόμου, τον συμπεριφορισμό ο οποίος περιορίζεται στη συμπεριφορά ως προϊόν μάθησης, την γνωσιακή συμπεριφο- - ριστική προσέγγιση στις γνωστικές διεργασίες του ατόμου κ.ο.κ.

Συνοψίζοντας η ποικιλία των θεωρητικών προσεγγίσεων όπως και η πλειάδα των ορισμών της προσωπικότητας επιβεβαιώνουν το γεγονός ότι η έννοια της προσωπικότητας είναι από τις πιο δύσκολες στην ψυχολογία.

71. Γ. Ποταμιάνου και συνεργατών, (θεωρίες προσωπικότητας και κλινική πρακτική), Ελληνικά γράμματα, Αθήνα 2002, 5η έκδοση, 11-12.

Η ρήση του Ηράκλειτου, «**Ψυχής πείρατα ιών ουκ αν εξεύροιο, πάσαν επιπορευόμενος οδόν, ούτω βαθύν λόγον έχει**» ισχύει και στην περίπτωση της προσωπικότητας. Επομένως σε ευρύτερη έννοια η προσωπικότητα είναι το πεδίο μίας συνεχούς δυναμικής πάλης του εαυτού μας και του περιβάλλοντος, με σκοπό την ποιο επιθυμητή εκ του εαυτού μας και του περιβάλλοντος προσαρμογή. Η έννοια του προσώπου κατέχει κεντρική θέση στη φιλοσοφία, την ψυχολογία και τη διανόηση γενικότερα. Η ιατρική και η ψυχολογία συζητά πλέον για το πρόσωπο, για το βαθύτερο άνθρωπο. Αλλά ενώ γίνεται εκτενής λόγος για το πρόσωπο, την προσωπικότητα και το σεβασμό της ανθρώπινης προσωπικότητας, δέν αναγνωρίζεται πάντα ότι ιστορικά και υπαρξιακά η έννοια του προσώπου συνδέεται στενά με την θεολογία. Η ορθόδοξη ανθρωπολογία με τον όρο πρόσωπο δεν αναφέρεται μόνο στην ιδιαίτερη ψυχοσωματική υπόσταση του κάθε ανθρώπου, η οποία παραπέμπει στην έννοια της προσωπικότητας της ψυχολογίας, αλλά συνεκτιμά και την πνευματική του διάσταση. Το πρόσωπο για την Εκκλησία είναι οντολογική κατηγορία. Η πατερική ανθρωπολογία συνδέει το ανθρώπινο πρόσωπο με την Αγία Τριάδα. Στη θεολογία του Γέροντα Σωφρονίου **“πρόσωπο”** είναι ο άνθρωπος που συνεχώς επεκτείνεται να προσλάβει το Θείο είναι με την τήρηση των εντολών και την εξομίωση του με τον Χριστό.⁷² Ο άνθρωπος ακολουθώντας τον Χριστό γίνεται πρόσωπο κατά χάριν όμοιο με το μοναδικό πρόσωπο Εκείνου ! Σε αντίθεση με την ψυχολογία όπου η αντίστοιχη έννοια της προσωπικότητας ή του προσώπου, όταν μάλιστα αυτή χρησιμοποιείται από την υπαρξιακή ουμανιστική κυρίως προσέγγιση, κατανοείται όλως αυτόνομα από το Θεό. Η προσωπικότητα ή το πρόσωπο για την ψυχολογία έχει καθαρά ανθρωποκεντρικό και ατομικό χαρακτήρα.

72. Αρχιμ. Ζαχαρία (Ζάχαρου), *Αναφορά στη Θεολογία του Γέροντα Σωφρονίου, Ιερά Μονή Τιμίου Προδρόμου, Έσσεξ Αγγλίας 2000, 23.*

Τα γνωρίσματα του ανθρώπου γίνονται κατανοητά ως φυσικά και μόνο γνωρίσματα του ανθρώπου και τον διαφοροποιούν από τα ζώα. Το άτομο παρά τις σοβαρές ατομικές προσπάθειες για ανάπτυξη και αυτοπραγμάτωση, παραμένει στην κατάσταση της πτώσης, δηλαδή της άγνοιας και της άρνησης του Θεού, θεωρώντας την φθορά και τον θάνατο ως την φυσική του εξέλιξη. Το πρόσωπο στην ψυχολογία έχει να κάνει με τη σχέση, με την κοινωνία. Το πρόσωπο στην εκκλησία προσδιορίζεται κατ' αρχήν από τη σχέση με τον Θεό, η οποία προσδιορίζει στη συνέχεια και την ποιότητα της κοινωνίας με τους άλλους. Δηλαδή η θεολογία μας μιλάει για την οντολογία της σχέσης.

Ο αυθεντικός άνθρωπος δεν είναι εγωκεντρικός αλλά εξωκεντρικός. Η εν Χριστό ζωή προσδοκά **την αλληλοπεριχώρηση** των Θείων προσώπων στο άτομο και όχι μόνο, ενώ η ψυχολογία επιδιώκει μόνο τη λειτουργική κοινωνία και σχέση μεταξύ των προσώπων.⁷³ Συνάγεται λοιπόν ότι η ψυχολογία δεν είναι σε θέση να εξηγήσει τα πάντα για την προσωπικότητα, όπως και η χριστιανική ανθρωπολογία αδυνατεί να προσδιορίσει το πλήρες εννοιολογικό περιεχόμενο του προσώπου. Θεμελιακή επομένως είναι η απόκλιση από απόψεως της ορθόδοξης ανθρωπολογίας στο θέμα του προσώπου ή της προσωπικότητας, (της απόλυτης προσωπικής ταυτότητας) έχει να κάνει με την οντολογία του ανθρώπινου προσώπου και τον υπερβατικό του χαρακτήρα. Η διαφοροποίηση αυτή εξηγεί και πολλές επί μέρους αποκλίσεις μεταξύ της θεολογίας και της ψυχολογίας. Η ψυχολογία και η επιστήμη γενικότερα δεν πιστεύει στο οντολογικό περιεχόμενο της ανθρώπινης ύπαρξης, αντιλαμβάνεται δηλαδή διαφορετικά τη σχέση του ανθρώπου με τον εαυτό του, τους άλλους και τη φύση.

73. Καλλίστου Ware, " Το ανθρώπινο πρόσωπο ως εικόνα της Αγίας Τριάδος", στο συλλογικό τόμο *Ενότης εν τη ποικιλία. Επιλογή κειμένων από το θεολογικό περιοδικό Sobornost* (Μτφρ. Ι. Ροηλίδη), Ακρίτας, Αθήνα 1997, 93.

Τέλος η εκκλησιαστική ασκητική αποσκοπεί στην αναμόρφωση και όχι στην κατάργηση της ιδιαίτερης προσωπικότητας. Για να υπάρξει αγιότητα πρέπει να προηγηθεί η προσωπικότητα. Το ζητούμενο είναι να συνειδητοποιή - -σει ο θεολόγος και ο πιστός γενικότερα με τη βοήθεια της ψυχολογίας, να γνωρίσει την προσωπικότητα του, τους ιδιοσυγκρασιακούς και περιβαλλοντι - -κούς παράγοντες που επέδρασαν και εξακολουθούν να επιδρούν στη διαμόρφωση της, με στόχο την εν Χριστώ αναμόρφωση και τον εξαγιασμό της. Στην ψυχαναλυτική θεωρία γνωρίζουμε πως ο Θεός σε ψυχολογικό επίπεδο γίνεται αντιληπτός ως μία μεγεθυμένη εικόνα του πατέρα. Δηλαδή γνωρίζουμε ένα Θεό όπως τον βιώνουν οι γονείς. Στην ποιμαντική με όρους ψυχαναλυτικούς στόχος της είναι να παίρνει την θέση των «**εσωτερικευμένων αντικειμένων**», δηλαδή αυτή την θέση έχει ο Χριστός. Ο χώρος της πίστης προσφέρει κάτι μοναδικό και από απόψεως ψυχολογικής προβάλλει ένα σταθερό «καλό αντικείμενο» τον Χριστό, που διδάσκει την αγάπη, τη θυσία, τη συγχώρηση και την ελευθερία ! **Ο φιλών πατέρα ή μητέρα υπέρ εμέ ούκ εστί μου άξιος.**⁷⁴

1.7. Ψυχική υγεία στους χώρους της ψυχολογίας και θεολογίας:

Επιχειρώντας μία αναδρομή στις ψυχολογικές θεωρίες όπως επιστημονικά έχουν καθιερωθεί, παρατηρούμε ότι κάθε μία από αυτές προσεγγίζει τα ζητήματα της ψυχικής υγείας και της παθολογίας από διαφορετικές κατευθύνσεις προβάλλοντας σύνθετες παραμέτρους οι οποίες συνδέονται άμεσα με τον ψυχισμό του ανθρώπου. Ο Freud για παράδειγμα ορίζει την ψυχική υγεία ως έννοια κατά την οποία η αγάπη εκφράζεται και αντιπροσωπεύεται από την σεξουαλική ικανότητα του ατόμου και του έρωτα. Νεώτεροι Ψυχαναλυτές διευρύνουν αυτή την αντίληψη τονίζοντας την κοινωνι- -κή ένταξη του ατόμου, επιχειρώντας τη δημιουργία ισχυρής ταυτότητας.

74. (Ματθ. 10, 37), Βλπ.και Ιωάννου Ζηζιούλα, (Από το προσωπίον εις το πρόσωπον). Η συμβολή της πατερικής θεολογίας εις την έννοια του προσώπου.

Στην ουμανιστική ψυχολογία, ψυχική υγεία σημαίνει αυτοπραγμάτωση, (όλων των εγγενών δυνατοτήτων του ατόμου. Η γνωσιακή-συμπεριφοριστική προσέγγιση προβάλλει την αυτορρύθμιση, την προσαρμογή του ατόμου στη ζωή. Σε γενικές γραμμές συμπεραίνουμε ότι η ψυχολογία και η ψυχιατρική ενδιαφέρονται για την ψυχολογική αρτιότητα του ατόμου, τις διαστρεβλώσεις και την αποκατάσταση όλων των συνεπειών που προκύπτουν από αυτές. Σε αντιδιαστολή προς την ψυχολογία, η θεολογία προβάλλει την πνευματική διάσταση του ανθρώπου. Μας μιλάει για την οντολογική ολοκληρία της ανθρώπινης φύσης. Το σημαίνον ζήτημα στην προκειμένη περίπτωση είναι η έκπτωση από αυτήν την ολοκληρία και η εν Χριστώ αποκατάσταση της.⁷⁵ Την απώλεια της ολοκληρίας της ανθρώπινης φύσης την αιτιολογεί η εκκλησιαστική ανθρωπολογία, ως συνέπεια της αμαρτίας και την κατανοεί ως ασθένεια. Η οντολογική έκπτωση της ανθρώπινης φύσης ερμηνεύει τη φθορά του ανθρώπου σε όλα τα επίπεδα, όπως φθορά της προαιρέσεως, άρνηση του Θεού, αδιαφορία για την αρετή και πολλά άλλα (πνευματικά συμπτώματα), σωματικά και ψυχοσωματικά, (ψυχικά συμπτώματα). Η πτώση του ανθρώπου επέφερε δύο δεινά στο ανθρώπινο γένος, την ροπή προς το κακό, (φθορά της προαιρέσεως) και την σωματική φθορά (αρρώστια και το θάνατο). Στο σημείο αυτό πρέπει να τονίσουμε τη σημασία και τα επακόλουθα της φθοράς της προαιρέσεως. Αυτή συνδέεται άμεσα με την ποιμαντική και εκκλησιαστική ασκητική, ενώ στη φθορά των ενεργειών της φύσεως, (βιολογικό και ψυχολογικό μέρος τη πτώσης) συμβάλλει και η διεπιστημονική σύνθεση ανάλογα. Ένα σημαντικό στοιχείο που πρέπει να διακρίνει τον πνευματικό είναι η διάκριση στον πάσχοντα, μεταξύ πνευματικών και ψυχικών διαταραχών από τις οποίες διακατέχεται.

75. Μελέτη, Β. Θερμού, (Προς μία θεολογική κατανόηση της ψυχοπαθολογίας και της θεραπείας), στο θέμα, "θεολογία και ψυχιατρική", σε διάλογο, βλπ. 96-132.

Επομένως διαφαίνεται κοινός τόπος μεταξύ ποιμαντικής και κοσμικής θεωρίας. Είναι η φθορά των ενεργειών της φύσεως, (σωματικές, ψυχικές ή ψυχοσωματι - -κές) δια των οποίων ενεργείται το γεγονός του προσώπου. Ένα σημαντικό τεκμήριο μέσα από αυτή την ανάλυση, είναι μία σύγχρονη ποιμαντική προϋπόθεση ποιμανσης μετ' επιστήμης, που σημαίνει διαρκής διάλογος σε διεπιστημονικό πεδίο δράσης. Η εκκλησία για τα ζητήματα της σωματικής ή της ψυχικής υγείας παραπέμπει στους ειδικούς επιστήμονες. Η εκκλησία δεν αποκαθιστά την υγεία όταν η ιατρική έχει εξαντλήσει τις δυνατότητες της. Σκοπός της είναι να προωθεί συνεχώς τον άνθρωπο στην αγάπη και την ζωή του Χριστού ! Η οριστική και αδιαπραγμάτευτη πρακτική που συμπεραίνεται από όλες τις ψυχολογικές μεθόδους θεραπείας των ασθενούντων ατόμων, οδηγεί στην προσέγγιση της πνευματικής – εκκλησιαστικής προσφοράς και αυτό αποφαίνεται από την ουσιαστική σχέση του οντολογικού στοιχείου, που έχει συγγενή και απόλυτη σύνδεση με την Τριαδική Παρουσία του Θεού Πατέρα με την ανθρώπινη ύπαρξη! Το υπαρξιακό κενό των επιστημονικών θεωριών σε ότι αφορά την ανθρώπινη παρουσία και τα βιώματα της, όπως αυτά δημιουργούνται και εξελίσσονται γενικώς στην κοινωνία , τα μεθοδεύει, αναλύει και τεκμηριώνει ο σύνδεσμος και η πνευματική κλίμακα, στην θετικά αξιολογημένη πορεία του ανθρώπινου όντος, εντός του κόσμου του Κτήτορα!⁷⁶ Η διαπίστωση τελικώς είναι ότι στην ανθρώπινη ψυχοσύνθεση επιβάλλεται να παρέχεται σταθμισμένη διεπιστημονική θεωρία και πράξη, αλληλοσυμπληρώνοντας κενά ή παραλείψεις της μίας ή της άλλης μεθόδου όταν αυτές κρίνονται απαραίτητες σε πάσχοντα άτομα.

76. Ιωάννου Χρυσοστόμου, *Fragmenta in Reatum Iob*, PG.64, 512A.

Η διακριτικότητα, η μή εμβόλιμη προσέγγιση, η ανιδιοτελής αγάπη όπως την δίδαξε ο Χριστός είναι χαρακτηριστικά της συνολικής θεραπευτικής αγωγής που επιβάλλεται να παρέχεται στον άνθρωπο σε βαθμό τέτοιο, όπου εξερχόμενος θα αισθάνεται μετά την θεραπεία του ίσος και θωρακισμένος από τα προσφερόμενα μίας διεπιστημονικής προσφοράς.

Γιά την πατερική ανθρωπολογία το αποφασιστικό στοιχείο στον άνθρωπο είναι ο αιώνιος και άρρηκτος δεσμός μετά του Θεού, η κατ' εικόνα και καθ' ομοίωσιν του Τριαδικού Θεού δημιουργία του. Για την πατερική θεολογία και ανθρωπολογία, η αποσύνδεση του ανθρώπου από τον Θεό σημαίνει και αλλοίωση της οντολογικής ταυτότητας του. **Ο ιερός άνθρωπος, ο την εικόνα σώζων, ο το θεόσδοτον κάλλος μη αφανίζων.**⁷⁶ Συνεπώς χάνοντας ο άνθρωπος την αίσθηση του Θεϊκού, χάνει και την αίσθηση του όντος ανθρωπίνου, λόγω ακριβώς της οντολογικής συγγένειας του με τον Δημιουργό.

Ακριβώς αυτό εκφράζει την απόλυτη θεμελιακή θέση περί της οντολογικής συγγένειας Θεού και ανθρώπου, βασιζόμενη στην πατερική άποψη ότι ο λόγος του Θεού είναι και λόγος περί του ανθρώπου. **«Ο γάρ δυνηθείς επιγνώσαι το αξίωμα της εαυτού ψυχής, ούτος δύναται επιγνώσαι την δύναμην και τα μυστήρια της Θεότητος, και μάλλον εντεύθεν ταπεινωθείναι».**⁷⁷

Για την ορθόδοξη πατερική παράδοση η ανθρώπινη φύση, παρά το γεγονός της φθοράς της αλλοτρίωσης και πτώσης, δεν έπαψε ποτέ να είναι φορέας του κατ' εικόνα, είναι κατ' ουσίαν αγαθή.⁷⁸ Ο Άγιος Νεκτάριος γράφει, ο άνθρωπος φύσει επιζητεί το αγαθό, επειδή η πρώτη εντύπωση που είχε ήταν η όψη του Άκρου αγαθού, **«ναί ήτο αδύνατον να γίνει άλλως, διότι το αγαθόν εναπέλιπεν εν τη καρδία τας πρώτας εντυπώσεις, άς βαθύτατα ενεχάραξε και διά τούτο έσονται αιώνιοι».**

Γράφει ο άγιος Μάξιμος ο Ομολογητής η εν Χριστώ ζωή του πιστού βασίζεται και προσδιορίζεται και από τη φύση. (Οντολογική

συγγένεια του ανθρώπου με τον Θεό και προπάντων στην εν Χριστώ πρόσληψη και ανακαίνιση της καθολικής ανθρώπινης φύσης).⁷⁹

Επιθυμία: Ο άγιος Μάξιμος ο Ομολογητής θεωρεί την επιθυμία ως μία δύναμη που συνέχει όλα τα άλλα φυσικά ιδιώματα της ανθρώπινης φύσης. **«Την επιθυμίαν έχων εις το αναλύσαι και σύν Χριστώ είναι»** (Φιλπ. 1, 23).

Η Φρανσουάζ Ντολτό γράφει ότι για να φθάσουμε τον Θεό πρέπει να **«αγγίζουμε»** το σώμα του άλλου, (Ευαγγέλιο της μελλούσης κρίσεως) , να επικοινωνίσουμε μέσω των αισθήσεων με τον άλλο, (όσφρηση, ακοή κ.λ.π.) ο Θεός ενσαρκώνεται παίρνει σάρκα και οστά για να **«αγγίξει»**, να συναντήσει τον άνθρωπο. Η επαφή μας με τον Θεό είναι ο Υησούς! Ο μόνος τρόπος να συναντήσουμε τον Θεό είναι να περάσουμε από τον άλλο διαφορετικά είναι αυταπάτη.⁸⁰ Κατά τον άγιο Μάξιμο τον Ομολογητή **«ής (της εφέσεως τέλος αυτός εστιν ο Θεός...ως απόλαυσις αγαθών αυθυπόστατος»**.⁸¹

Η επιθυμία (το φυσικό θέλημα) και κυρίως το περιεχόμενο της επιθυμίας (γνωμικό θέλημα) κατά την φρανσουάζ Ντολτό, όπως και στην πατερική θεολογία, υπό την έννοια ότι συμβάλλει αποφασιστικά στην ανάδειξη του προσώπου.

77. Μακαρίου Αιγυπτίου, Ομιλ. ΚΖ', ΡG 34, 693B.

78. Β. Γιαννακοπούλου, Η ποιμαντική θεολογία του αγίου Νεκταρίου Πενταπόλεως. Πράξη και θεωρία (διατρ.), Αθήνα 2003, 217.

79. Μαξίμου Ομολογητού, Πρός Θαλάσσιον, ΡG90, 408B.

80. Φ. Ντολτό, σπ. 222, «ο γάρ μη αγαπών τον αδελφόν όν εύρακε, τον Θεόνόν ούχ εύρακε πώς δύναται αγαπάν»; (Ιωαν.Α'4, 20-21).

81. Μαξίμου του Ομολογητού, Προς Μαρίνον επιστολή, ΡG 91, 9Α.

Όταν οι άνθρωποι έχουν ανεσταλμένη την επιθυμία τους, δεν γνωρίζουν τι νιώθουν ή τι θέλουν. Έτσι χωρίς προσωπική άποψη και θέληση γίνονται έρμαια των απόψεων και επιθυμιών των άλλων. Με την επιθυμία θα κινηθούμε στην κλήση του Χριστού. Γ'αυτό η ορθόδοξη ασκητική δεν αποβλέπει στον παροπλισμό της επιθυμίας, αλλά στη δημιουργία του γνωμικού θελήματος κατά το φυσικό. Η άσκηση στα πλαίσια της εκκλησιαστικής ζωής δεν αντιμάχεται την επιθυμία, στόχος είναι η πορεία προς το οντολογικό αγαθό της επιθυμίας και έκπτωση από ότι επιβλαβές περισφίγγει την ανθρώπινη οντότητα. Ανάδειξη της επιθυμίας σημαίνει διατήρηση της επίγνωσης του ανικανοποίητου και της δυνατότητας του αιτήματος.⁸² **«Αιτείτε και δοθήσεται υμίν, ζητείτε και ευρήσετε, κρούετε, και ανηγήσεται υμίν».** (Ματθ. 7,7).

Η ηθική αναμόρφωση του ανθρώπου κατά τους Πατέρες προϋποθέτει την οντολογική ακεραιότητα. Νεκρώνοντας ο άνθρωπος «τα συστατικά» της φύσεως», δηλαδή τις φυσικές δυνάμεις της επιθυμίας (έρωτας, χαρά, μίσος, θυμός, υπερηφάνεια κ.λ.π.) τότε όπως γράφει ο άγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς, **«ουδέ γάρ άν σχοίεν ότω αν ερώνεν του αγαθού και μισοίεν το πονηρόν, ουδέ δί'ού τού μέν αλλοτριωθειέν,οικειωθειέν δέ τώ Θεώ».**

Γιά την πατερική ανθρωπολογία η φύση από μόνη της δεν είναι αρκετή, αλλά απαιτείται ως αναγκαία προϋπόθεση για την εν Χριστώ ζωή. Ο αυθεντικός Χριστιανός δεν περιφρονεί την ανθρώπινη φύση αλλά φροντίζει να την τιμά και να την αναδεικνύει. Ο άγιος Μάξιμος ο Ομολογητής γράφει πώς η τελειοποίηση του ανθρώπου δεν σημαίνει άρση της αρτιότητας της φύσεως.

82. *«Αιτείτε και δοθήσεται υμίν, ζητείτε και ευρήσετε, κρούετε και ανηγήσεται υμίν»*,(Ματθ. 7, 7). Πρβλ. Βασιλείου Θερμού, *(Ποιμένοντες μετ'επιστήμης)*, Αρμός, Αθήνα 1996, 170.

Ψυχολογία του βάθους:

Ένα από τα σημεία σύγκλησης ανάμεσα στη Χριστιανική πίστη και την ψυχολογία είναι η αναγνώριση της πολυπλοκότητας και του βάθους της ανθρώπινης ύπαρξης και συμπεριφοράς. (Η Ευρωπαϊκή ψυχολογία είναι γνωστή και ως ψυχολογία του βάθους). Για την θεολογία η δίψα του βάθους αυτή καθ' εαυτή συνδέεται κατ' αρχήν με την κατ' εικόνα και καθ' ομοίωσιν του Θεού δημιουργία του ανθρώπου. Ο προσανατολισμός προς το βάθος έχει βαθειά χριστιανική αξία.

Ο ίδιος ο Κύριος υπαινίχθηκε το βάθος του ανθρωπίνου προσώπου, όταν τοποθέτησε εκεί τη βασιλεία του Θεού. **«ιδού γάρ η βασιλεία του Θεού εντός υμών εστιν»** (Λουκ. 17, 21). Ακόμη όταν θεώρησε τον έσω άνθρωπο ως πηγή κάθε αμαρτίας, **«εκ γάρ τής καρδιάς εξέρχονται διαλογισμοί πονηροί, φόνοι, μοιχείαι, πορνείαι, κλοπαί, ψευδομαρτηρίαι, βλασφημίαι»** (Ματθ. 15, 19). Το υπαρξιακό θέμα εντοπίζεται επομένως στο βάθος. Συνεπώς από χριστιανικής απόψεως ο προσανατολισμός προς το βάθος, είναι κατά βάση αγιοπνευματικός η δε ψυχολογία, στο βαθμό που προωθεί αυτό τον προσανατολισμό αποτελεί ένα ιδιαίτερο πεδίο του Αγίου Πνεύματος, το οποίο πάντα ερευνά και τα βάθη του Θεού, (Α΄ Κορ. 2, 10). Προσοχή στην αυτονομημένη ενδοστρέφεια και αυτοσυνειδησία (λατρεία του εαυτού), η οποία οδηγεί σε ενασχόληση με τον εαυτό (απολυτοποίηση), (ουμανιστική ψυχολογία). Ενδοστρέφεια στην ορθόδοξη πνευματικότητα σημαίνει πνευματική εγρήγορση (νήψη), ως προς τα πάθη με απώτερο στόχο την μετάνοια, «την προς τα κρείττονα στροφήν».⁸³

83. Αγίου Γρηγορίου Θεολόγου, (Έπη ηθικά), PG 37, 962 A.

Η μετάνοια στη συνέχεια οδηγεί σε μία αυξανόμενη κάθαρση και ταπείνωση, όπου αυτό στην εξέλιξη του οδηγεί σε προοδευτική ανάδειξη του προσώπου (καινός άνθρωπος), εν Χριστώ. Βασική επιδίωξη της χριστιανικής ανθρωπολογίας και ασκητικής είναι η ανάδειξη του Θεϊκού πυρήνα του ανθρώπινου προσώπου (οντολογική γνώση του εαυτού), αυτού που συγγενεύει τον άνθρωπο με το Θεό και που τον ωθεί να μοιάζει με το Θεό. Από την άλλη μεριά η ψυχολογία καταγίνεται με το πώς αυτός ο προσωπικός πυρήνας (εγώ ή εαυτού) λειτουργεί σε επίπεδο ψυχολογικό, σωματικό, διαπροσωπικών σχέσεων και συμπεριφοράς. Η συμπληρωματικότητα των δύο χώρων είναι προφανής στα πλαίσια μάλιστα μίας διεπιστημονικής έρευνας. Οι επιδράσεις σε θεραπευτικές αγωγές (ψυχοθεραπεία) επηρεάζουν θετικά το ψυχολογικό, οικογενειακό και κοινωνικό σύστημα του ατόμου, εμμέσως δε και το βιολογικό. Αυτές οι θετικές αλλαγές είναι δυνατόν να λειτουργήσουν στον πάσχοντα πιστό, προωθητικά στην εν Χριστώ ζωή του με τη βοήθεια της εκκλησίας διά μέσω της ποιμαντικής. Η μετάνοια η οποία συχνά συγχέεται με τη θεραπευτική διαδικασία, ενώ αρχίζει στο ψυχολογικό-ανθρώπινο επίπεδο, ολοκληρώνεται στο πνευματικό-οντολογικό, (επίπεδο θείας ζωής και αγάπης) με τη δύναμη του Αγίου Πνεύματος. Τέλος η διαδικασία και συνέργεια ψυχολογικής και πνευματικής σύμπλευσης επιδρούν εποικοδομητικά στη συγκρότηση και θετική αντιμετώπιση του εαυτού, με αποτέλεσμα την σωτηρία της εν Χριστώ μεταμόρφωσης της ανθρώπινης οντότητας. Κανόνας अपαράβατος οι διαφορετικοί δρόμοι Εκκλησίας-ψυχολογίας προς τη βοήθεια του πάσχοντος, αλλά με κοινό επιδιωκόμενο στόχο, την ψυχο- πνευματική αποκατάσταση και ένταξη του ανθρώπου στο ευρύτερο κοινωνικό γίνεσθαι. Ο άγιος Γρηγόριος ο θεολόγος μας τονίζει τη διάκριση ανάμεσα στην «καθ' ημάς ιατρικήν» (την εκκλησιαστική) όπως μας λέει, και την επιστημονική περιγράφοντας τον θεραπευτικό στόχο ανάλογα.⁸⁴

84. Γρηγορίου θεολόγου, Λόγος Β', PG 35, 432B.

Ο απόστολος Παύλος το ονομάζει **(μέτρο του τέλειου αναστήματος)** του Χριστού, δηλαδή να κατορθώσουμε όσο καλύτερα γίνεται , τη μεταμόρφωση σε αναλλοίωτες εικόνες Θεού. Ο Θεός μας κάλεσε να γίνουμε αληθινά πρόσωπα και πρέπει να ανταποκριθούμε στην κλήση αυτή, πρέπει να προσεγγίσουμε όσο μπορούμε. Τελικώς το ζητούμενο στον άνθρωπο είναι η **αυτοπραγμάτωση** μας (εσωτερική καλλιέργεια ψυχής, πνεύματος, σώματος ολοκληρωμένα), σε κάθε στιγμή της ζωής μας.

1.8. Φόβος και Αγάπη:

Είναι ο Θεός τιμωρός; Η αλλοτρίωση της εκκλησιαστικής ζωής που συντελέστηκε κατά τη διάρκεια των προγενέστερων αιώνων με τις δυτικές επιδράσεις δικανικού χαρακτήρα, συνέτεινε στη δημιουργία ανάλογης σύγχυσης και στην Ανατολική εκκλησία. Αποτέλεσμα αυτού η δημιουργία διαφόρων θεολογικών τάσεων, με ανάλογες ποιμαντικές πρακτικές. Προβάλλεται όμως έτσι η αγάπη, η φιλανθρωπία και το έλεος του Θεού; Είναι δυνατόν ο Θεός να είναι συγχρόνως δίκαιος και τιμωρός (άτεγκτος δικαστής και δίκαιος κριτής), και ταυτόχρονα να είναι κριτής (ελεήμων, συμπαθής), και φιλάνθρωπος πατέρας; Αναρωτιέμαι σε ποιιά αδιέξοδα μπορεί να οδηγήσει μία σωφρονίζουσα ποιμαντική θεολογία των απαγορεύσεων, των απειλών, των τιμωριών εν γένει. Αλλά πάλι μία ποιμαντική θεολογία είναι δυνατόν να βρίσκεται έξω από το πνεύμα της ορθόδοξης διδασκαλίας, όταν δεν προάγει την εν Χριστώ **«ελευθερία»**; Στη σημερινή πραγματικότητα όπου η κοινωνία γενικώς βάλλεται από αντίχριστες άυλες δυνάμεις, οδηγείται σε μία ελευθεριότητα και ασυδοσία από την παντοδυναμία των μέσων μαζικής ενημέρωσης και επικοινωνίας, με επιδιωκόμενο στόχο και σκοπό τον αποπροσανατολισμό του ορθόδοξου χριστιανού και όχι μόνον, κολακεύοντας και ωραιοποιώντας το **«φαίνεσθαι»** μίας βιτρίνας **επιδερμικής** στη μορφή της άμεσης ανάγκης επιβίωσης.⁸⁵

85. Β. Γαϊτάνη, *Επικοινωνιακή θεολογία*, σπ.σ.28, (4-5).

Γράφει ο κύριος Β. Γαϊτάνης, η σχέση επικοινωνίας Θεού και ανθρώπινου δεν είναι όπως συμβαίνει στα μέσα μαζικής επικοινωνίας ,(αγοραστική πράξη ενός καταναλωτικού συμφέροντος) παρά αλληλοπεριχωρούμενη σχέση άκτιστου και κτιστού, που ωστόσο θεμελιώνεται στην απόλυτη προσφορά της μαρτυρίας του Θεϊκού «μέσου» του Λόγου ως σαρκωμένου Θεού, έτσι ώστε ο αποδέκτης – άνθρωπος να οδηγηθεί στην Αναστάσιμη ζωή του καινούργιου κόσμου. Είναι μία συμπληρωμένη ανάλυση στη βιοποριστική διαδρομή της ανθρώπινης οντότητας, στον χρόνο που έχει δρομολογήσει ο Θεός ! Το παράδοξο είναι ότι οι έννοιες του φόβου και της αγάπης εμφανίζονται αντίθετες, αλλά και αλληλένδετες. Ο φόβος του Θεού γεννά την αγάπη, ενώ η αγάπη υπερβάλλει το φόβο. Ο λόγος περί αγάπης είναι λόγος περί Θεού, αλλά και ο λόγος περί Θεού είναι λόγος περί αγάπης. Η αγάπη είναι κατεξοχήν αρετή του Θεού. Ο άνθρωπος αγαπά στο μέτρο που μετέχει στην αγάπη του Θεού. Η ανθρώπινη αγάπη παρουσιάζει διάφορες μορφές και διαβαθμίσεις. Ο άγιος Μάξιμος ο Ομολογητής παρατηρεί ότι η αγάπη ανάλογα με τα κίνητρα του ανθρώπου μπορεί να είναι ανιδιοτελής, φυσική και ιδιοτελής. Η πρώτη χαρακτηρίζεται ως επαινετή, η δεύτερη ως μέση και η τρίτη ως ψεκτή.⁸⁶ Ανιδιοτελής και πραγματική είναι η αγάπη την οποία έδωσαν οι άγιοι (**Ιωάννης, Σεραπίων, Άγγελοι, Μάρκος**) στις ενέργειες του Θεού, διά της υπακοής στο άγιο θέλημα του, υποταγμένοι και ταπεινά οδηγούμενοι, στον άγιο προορισμό της «**κοινωνίας**» εντός του σπηλαίου και όχι μόνον ! Σε όλη τη διαδρομή της αφήγησης του αβά Σεραπίωνα διαπιστώνουμε το αποφασιστικό στοιχείο του άρρηκτου δεσμού του με τον Θεό, όπως και των αγίων της συμμετοχής στη φανέρωση του Θαύματος. Για την πατερική ανθρωπολογία το αποφασιστικό στοιχείο στον άνθρωπο είναι η κατ' εικόνα και καθ' ομοίωσιν του Τριαδικού Θεού δημιουργία του.

86. Άγιος Μάξιμος ο Ομολογητής, «Περί αγάπης κεφαλαίων εκατοντάς Δευτέρα», Θ' φιλοκαλία , Τόμος Β',15.

Για την πατερική θεολογία και ανθρωπολογία, η αποσύνδεση του ανθρώπου από τον Θεό σημαίνει και αλλοίωση της οντολογικής ταυτότητας του. Ο ιερός Χρυσόστομος γράφει, «Μόνος δέ αληθής εκείνος εστιν άνθρωπος, ο την εικόνα σώζων, ο το θεόσδοτον κάλος μη αφανίζων».⁸⁷ Επομένως χάνοντας ο άνθρωπος την αίσθηση του Θεϊκού χάνει και την αίσθηση του όντος ανθρωπίνου, λόγω ακριβώς της οντολογικής συγγένειας του με τον Δημιουργό.

Τα ιστορικά δρώμενα της αφήγησης του βίου του αγίου Μάρκου εκφράζουν ακριβώς την απόλυτη θεμελιακή θέση περί της οντολογικής συγγένειας Θεού και ανθρώπου, βασιζόμενη στην πατερική αποκρυσταλλωμένη θέση, ότι ο λόγος περί του Θεού είναι και λόγος περί του ανθρώπου. **«Ο γάρ δυναθείς επιγνώναι το αξίωμα της εαυτού ψυχής, ούτος δύναται επιγνώναι την δύναμην και τα μυστήρια της Θεότητος, και μάλλον εντεύθεν ταπεινωθήναι».**⁸⁸

Τελικώς οι πραγματικές διαστάσεις της αγάπης γίνονται γνωστές στον άνθρωπο, μόνο με τη χάρη του Αγίου Πνεύματος και η αγάπη προς τον Θεό εκφράζεται με την στροφή όλων των δυνάμεων της ψυχής προς αυτόν.

Αγάπη, Απάθεια, Υιοθεσία: Ο χριστιανός που πέρασε μέσα στην πορεία της ζωής του όλες τις δοκιμασίες τις οποίες επέβαλλε ο Θεός, έγινε κατά χάριν υιός του Θεού. Αγαπά τον ως Θεό ως υιός και φοβάται μόνο την έκπτωση και την εγκατάλειψη της Θείας αγάπης Του.

87. Αγίου Ιωάννου Χρυσοστόμου, *Fragmenta in Reatum Iob*, PG 64 , 512A.

88. Μακαρίου Αγυπτίου, *Ομιλ. ΚΖ'*, PG 34, 693B.

Τα χαρακτηριστικά στοιχεία που μας παρουσιάζει ο αείμνηστος (Φ. Κόντογλου), περιγράφοντας και σχεδιάζοντας την εικόνα του οσίου, μας δίνουν άμεσα την εικόνα ενός αγίου απαθούς με αισθητά τα σημεία της Θείας παρουσίας.⁸⁹ Η εικονογραφημένη απεικόνιση των δύο αγίων, (Σεραπίωνα και Μάρκου) εκφρασμένη παραστατικά αποδίδει το μεγαλείο της Θείας αγάπης στον Πανάγαθο Δημιουργό. Οι πατέρες μας πληροφορούν ότι τα σημάδια της θείας αγάπης γίνονται εμφανή και στο σώμα του κάθε χριστιανού. **«Γίνεται το πρόσωπον του ανθρώπου πυρρόν, περιχαρές και το σώμα αυτού θερμαίνεται, αφίσταται απ' αυτού ο φόβος και η αιδώς και γίνεται ως εκστατικός.** (Χαρακτηριστική παρουσία η αλήθεια της ψυχής του αβά Σεραπίωνα, η **έκσταση** την οποία βίωσε μέσα στο σπήλαιο από την αφήγηση του Μάρκου, και οι **ενεργής παρουσία του Θεού** εκείνες τις ώρες. Αυτό το γεγονός καταγράφεται ως αξιολογούμενη διαχρονική σημασία και αξία επισφραγίζοντας την κοινωνία των αγίων του σπηλαίου, με την κοινωνία του ανθρώπου αιωνίως. Στην κατάσταση αυτή αποχωρεί ο εισαγωγικός φόβος και ο φόβος του θανάτου. Ο χριστιανός που γεύεται τη μέθη της θείας αγάπης έχει φτάσει στο τέλος της περίφοβης πορείας.

89. Μέγας της Ορθοδόξου Εκκλησίας Συναξαριστής, (Μάρτιος, τομ. Γ', σ. 95-109). Επί τριάκοντα έτη ευρίσκομαι εις τον τόπον τούτον και δεν εύρον ποτέ ούτε μίαν ρίζαν χόρτου, από την υπερβολικήν δε πείναν έφαγον χύμα εκτης της γής και από την πολλήν δίψαν έπιον ύδωρ πικρόν εκ της θαλάσσης, και ήμην γυμνός και ανυπόδητος μέχρι σημείου, ώστε απεσπάσθη το δέρμα από μέλη του σώματος μου, εξ αιτίας του ψύχους της νυκτός και του καύσωνος της ημέρας. Ευρισκόμην δε εξηπλωμένος ως νεκρός, και οι δαίμονες με επολέμουν ακαταπαύστως ημέραν και νύκτα σύροντες με εδώ και εκεί εις το όρος και με εγκατέλειψεν ο Θεός επί τριάκοντα έτη εν πείνη και δίψη καταταραννούμενον εκ του ψύχους και του καύσωνος και ούτε θηρίον είδον ούτε όρνεον εις το όρος τούτο. Από τα ενενήκοντα πέντε δε έτη από τα οποία έχω εδώ, κατά τα πρώτα τριάκοντα δεν είδον ει μη δαίμονας . Αφού δε συνεπληρώθησαν τα τριάκοντα έτη, αφ'ότου ευρισκόμην εις τόσον βαρείς κινδύνους, επρόσταξεν ο Θεός και ανεφύησαν τρίχες εις το σώμα μου, καθώς βλέπεις, αίτινες εσκέπασαν όλα τα μέλη μου. Από τότε και έως σήμερον ούτε δαίμονες, ούτε, πείνα, ούτεδίψα, ούτε καύσων, ούτε ψύχος, ούτε η ελαχίστη ασθένεια με προσέβαλε....!

Μορφές του θείου φόβου:

(Δουλικός, Ανταποδοτικός, Υικός). Δύο είναι οι μορφές θείου φόβου που κρί--νουμε ότι μας είναι περισσότερο αναγκαίες να σχολιάσουμε. Ο ανταποδοτικός θείος φόβος και ο υικός θείος φόβος αντίστοιχα. Ο ανταποδοτικός θ. φόβος είναι μία καταναγκαστική και ωφελιμιστική (χρησιμοθηρική) θεοσέβεια. Ο λάτρης χρησιμοποιεί το θείο φόβο για τις ψυχικές του (συνειδητές ή ασυνείδητες) ανάγκες, με το φόβο του προς το θείο, (φαρισαιϊκός φόβος). Ο υικός (ευσεβής) θείος φόβος, είναι ο πλέον εξευγενισμένος-ανθρώπινος θείος φόβος (ευλάβεια) του (κτιστού) προσώπου έναντι του προσωπικού του Δημιουργού. Εδώ ο κατά χάριν υιός του Θεού, δεν φοβάται τόσο την τιμωρία εκ μέρους του Θεού (κόλαση), όσο μήπως άθελα του (αμάρτημα-αστοχεία του) λυπήσει το πρόσωπο που υπεραγαπά (το πρόσωπο του Θεού-Χριστού)⁹⁰ Φοβάται από υπερβολική αγάπη μήπως χάσει την εκτίμηση και εμπιστοσύνη του (Θεοεγκατάλειψη), λόγω πιθανής **πτώσης** του, και μάλιστα λίγο προ του θανάτου του (φοβοαπόγνωσης). Επομένως το είδος αυτό του φόβου στρέφεται προς τον εαυτό μας. Τελικώς κατά τους Πατέρες της Εκκλησίας ακόμη και τα δύο πρώτα είδη του θείου φόβου (δουλική, ανταποδοτική) μορφή, μπορεί να γίνουν αποδεκτά, και έτσι προσωρινά να λειτουργήσουν ψυχοπαιδαγωγικά, υπό την προϋπόθεση ότι ο άνθρωπος θα καταβάλλει κάθε δυνατή προσπάθεια ως προς τις προθέσεις, τα κίνητρα, την επίγνωση, τη διάθεση και το ζήλο, δεδομένου ότι κάθε μορφή θείου φόβου βιώνεται ανάλογα με το βαθμό πνευματικότητας του πιστού. Ο υγιής θείος φόβος (το δέος και το θάμβος) προκύπτει αβίαστα από τη συνειδητοποίηση εκ μέρους του σώφρονα νού, αφενός μόν του «απείρου», «μεγαλειώδους», και «υψηλού» του θείου, σε σχέση με το σχετικό και πεπερασμένο της κτιστής ανθρώπινης φύσης, όπως επίσης και από την άβυσσο της «οντολογικής» τους διαφοράς, και αφετέρου της θείας αγιότητας, παντοδυναμίας, παντογνωσίας και πανταχού παρουσίας.

90. (βλπ. Ιουστίνου), Αποκρίσεις προς Ορθοδόξους 98, ΒΕΠΕΣ, 4, 117.

Όσο κανείς αναγνωρίζει (αυτογνωσία) τη μηδαμινότητα του, τόσο γνωρίζει καλύτερα το Θεό (θεογνωσία) και τανάπαλι. Όσο περισσότερο ταπεινώνεται (κενούται), τόσο ποιο πολύ εξυψώνει (πληρούται) μέσα του το Θεό. «Μεγαλώνει η ψυχή μου τον Κύριον», ο Θεός γίνεται γ' αυτόν ποιο «υψηλός», ποιο θαυμαστός, ποιο σεβαστός. Η βιβλική έννοια της ταπεινοφροσύνης ενέχει οντολογική και όχι ηθική σημασία.

Ως δημιουργήματα, ούτε μπορούμε να (προσδιορίσουμε, γνωρίσουμε απόλυτα ως προς την ουσία-φύση), το Δημιουργό μας ούτε μπορούμε να αισθανόμαστε υπαρξιακά ασφαλείς απέναντι Του όσον αφορά κάποια τυχόν «πτώση» μας απ' Αυτόν. Ο Θεός ορθόδοξα δεν ορίζεται ως προς την ουσία Του (Αποφατισμός), γ' αυτό και μόνο περιγράφεται συμβατικά με κραταιά ονόματα ή έννοιες, (πύρ καταναλίσκον, σεισμός, θύελλα κ.λ.π.). Ο Μέγας Βασίλειος επεξηγεί στην Αγία Γραφή το **«Κύριος, ουκ ουσίας εστίν, αλλ' εξουσίας όνομα»**,⁹¹ κατά τον ίδιο, ο «φοβούμενος τον Κύριον» ταυτίζεται με τον «φτωχό» της Καινής Διαθήκης (δίκαιο, ευσεβή). Επομένως ο θείος φόβος μη όντας ένας φυσικός φόβος, οφείλεται στο συναίσθημα της δυναμικής απόστασης Θείου και ανθρώπινου. Τέλος στην Ορθοδοξία η απόσταση αυτή, ούτε απομακρύνει απόκοσμα το Θεό από τον άνθρωπο, ούτε αποθαρρύνει μηδενίζοντας τον πιστό, αλλά τον προτρέπει σε μεγαλύτερη προθυμία για ισχυρότερους πνευματικούς αγώνες για «κοινωνία» μαζί Του, με τη χάρη πάντα του Αγίου Πνεύματος.⁹² Συνοψίζοντας καταλήγουμε ότι ο θείος φόβος μη όντας ένας (**ά – Λογος**) φόβος, εισάγει τον πιστό στην αληθινή (επιστημονική) έρευνα, μάθηση και γνώση, παρά στην τυφλή υποταγή.

91. Μεγάλου Βασιλείου, *Εις ψαλμ. ΛΓ', MPG 29, 364. Οπ. Προς Ευνόμιον*, MPG 29, 577.

92. Βλπ. Σ. Κ. Τσιτσίκου, *Το Χρυσοστομικό ήθος*, σ. 161.

Η δύναμη του θείου φόβου αποτελεί πρώτιστο κίνητρο για ενάσκηση και καλλιέργεια τους Πατέρες σε ολόκληρη την πνευματική ζωή τους και όχι μόνο. Όσο περισσότερο ο άνθρωπος βιώνει την αγάπη του Θεού, τόσο περισσότερο θα πρέπει να Τον φοβάται και να Τον υπακούει. Μέσα σε ένα τέτοιο (αμφιθυμικό) συναίσθημα ο πιστός βιώνει το λεγόμενο χαροποίο πένθος. Πράγματι κατά τον Συμεών τον Νέο θεολόγο, κάθε άνθρωπος που εργάστηκε με φόβο Θεού τη **μετάνοια**, θα δοκιμάσει την **οδυνηρή** χαρά. Ο Μέγας Βασίλειος διδάσκει την αντίστοιχη συμπεριφορά μας παράλληλα ως υιών, που αγαπούν τον Πατέρα, αλλά και ως αχρείων δούλων, που με φόβο και τρόμο κατεργάζονται τη σωτηρία τους. Ο προελθών από το διπλό αυτό ιερό συναίσθημα, ο φόβος αντιστοιχεί με την κατάσταση **«ταπείνωσης»** του πιστού, όπως και η αγάπη με την κατάσταση της έκστασης. Καταλήγοντας επιβεβαιώνεται η αλήθεια ότι στον αιώνα που βρισκόμαστε και στην αλλοτριωτική κατιούσα που ολισθαίνουμε όσο ποτέ άλλοτε, ο τρόμος έχει απλωθεί επικίνδυνα παντού. Παρηγορητικό όμως το γεγονός κατά τον ιερό Χρυσόστομο και διαχρονικό συνάμα, ότι ο πιστός δεν θα πρέπει να απελπίζεται από κάθε κοσμικό κακό, **(περιρρέουσα επιβολή και δύναμη εξουσίας των μέσων μαζικής επικοινωνίας)**, αφού και ο Χριστός από βρέφος είχε περιπέσει σε κινδύνους. Ομοίως δεν θα πρέπει να φοβόμαστε κανέναν και τίποτα εκτός του Θεού. **«Έν μόνον φοβώμεθα, την αμαρτίαν».**⁹³

Ο Ορθόδοξος θεός φόβος, διατηρώντας την ψυχοπνευματική ισορροπία που αντιστοιχεί στη σταυροαναστάσιμη προσκύνηση του Τιμίου ξύλου, μπορεί να εμπνέει φόβο συνδυάζοντας έτσι την αυστηρότητα με την επιείκεια και τη δικαιοσύνη με την αγάπη.

93. *Περί Ακαταλύπτου 4, MPG48, 728, του ιδίου, Ότε της Εκκλησίας έξω ευρεθείς....., Ευτρόπιος, MPG, 52, 400.*

Ανθρώπινη επιθετικότητα: Η αύξηση στα φαινόμενα βίας και καταστροφικότητας στην πορεία του ανθρώπινου βίου σε παγκόσμια κλίμακα, (διαπροσωπικές σχέσεις, εθνική και παγκόσμια κοινωνική συγκρότηση), οδήγησε τον χώρο της επιστήμης (τομέας ψυχολογίας) σε αναζήτηση και διεύρυνση έρευνας και ανάλυσης του ανθρώπινου ψυχισμού. Φαινόμενο της εποχής μας στην ανθρώπινη συμπεριφορά, η έννοια και σημασία της «επιθετικότητας», δεδομένου ότι στο χώρο των επιστημών προέκυψε η ανάγκη ανάλογης έρευνας. Η επιθετικότητα κατά τους ερευνητές επιστήμονες, υποδηλώνει ένα σύνολο τάσεων που ενεργοποιούνται, προκαλούμενες από διάφορα γεγονότα ή ερεθίσματα στην καθημερινότητα, με στόχο κυρίως αποπροσανατολισμού και επιβολής κατευθυντήριων δρόμων κοινωνικής ασυμβατότητας. Επίκαιρος βέβαια και πρωταγωνιστικός ο χώρος εκτός άλλων τομέων, και ο τομέας των μέσων μαζικής ενημέρωσης, βασισμένος σε μία (βιομηχανία) μορφοποίησης μίας πολιτισμικής και πολιτιστικής φιλοσοφίας της κοινωνίας του παρόντος και του μέλλοντος, το καταναλωτικό αγαθό επιβάλλοντας σε υπερθετικό βαθμό το δήθεν απαραίτητο ως αναγκαίο. Η ανθρώπινη οντότητα πολτοποιείται από ανάλογες τέτοιες επιθετικές επιδράσεις οι οποίες αποσκοπούν στο οικονομικό όφελος εκμηδενίζοντας υπαρξιακά την κοινωνία γενικώς. Σε γενικές γραμμές αυτού του χώρου η επιθετικότητα, δημιουργεί παραφυάδες έντεχνα και κατάλληλα προωθούμενες εν ονόματι του κέρδους. Η φιλοσοφία της υπερβολής έχει πάρει τη θέση της πραγματικής έλλειψης, σε ουσιαστικές κοινωνικές και βιοποριστικές ανάγκες εξουδετερώνοντας το «Είναι» της κοινωνίας καθολικά με απρόβλεπτες συνέπειες. Το συμπέρασμα που εξάγεται είναι ότι η λέξη επιθετικότητα έχει καθιερωθεί ως η καταλληλότερη για τη μονολεκτική αναφορά σε συγκεκριμένους τομείς ή εκδηλώσεις της ανθρώπινης ζωής. Γενικότερα παρενέργειες της ανθρώπινης οντότητας, όπως θυμός, επιθυμία, καταστροφικότητα, θεμιτός και αθέμιτος ανταγωνισμός, εμπεριέχονται στην εσωτερική δομή της ψυχής του ανθρώπου, με αποτέλεσμα μία διεργασία που έχει κατεύθυνση τελείως άλλη από την πραγματικότητα. Έτσι η αποδόμηση της ανθρώπινης

συμπεριφοράς, η διανοητική και η ηθική πρόοδος, έχουν ως επακόλουθο την απώλεια της σωτηρίας της ψυχής. **Ο πόλεμος που προκύπτει αποδιοργανώνει από τις πραγματικές και απαραίτητες αξίες ,(βιοτικές, βιοποριστικές, πνευματικές) με συνέπεια την υποδούλωση της ανθρώπινης ψυχής, σε ουσιαστική απραξία και αποξένωση από την πορεία προς την κοινωνικο-πνευματική τελείωση.**

Επισημαίνεται λοιπόν ότι το πρόβλημα της ανθρώπινης επιθετικότητας, εστιάζεται στην πολυπλοκότητα του προβλήματος υπό την έννοια της αναγκαίας συνοπτικής αναφοράς, στις διάφορες επιστημονικές θεωρίες με κριτήριο και βάση τις πραγματικές ανάγκες στον άνθρωπο. Η κατάληξη στο σύνολο του φαινομένου (επιθετικότητα), είναι οι αλληλοσυγκρουόμενες ή αλληλοαναιρούμενες θέσεις ερευνητών, χωρίς την ουσιαστική διατύπωση ενός πλήρους και ομόφωνα αποδεκτού ορισμού της εν λόγω έννοιας. Συμφωνούν όμως στο γεγονός ότι το φαινόμενο αυτό είναι ιδιαίτερα σύνθετο, με παραμέτρους που έχουν σχέση με το περιβάλλον, τις βιοψυχοκοινωνικές προδιαγραφές του ατόμου, με τους μηχανισμούς οι οποίοι επιδρούν ενισχυτικά ή ανασταλτικά με βάση την ενιαία ή μη ψυχοσωματική υπόσταση του ατόμου. Το διαχρονικό ερώτημα που αιωρείται είναι η επιθετική συμπεριφορά που φαίνεται σαν επακόλουθο των αποστερήσεων και πόσο αυτό μπορεί να καλλιεργείται από τα διάφορα κέντρα τα οποία ενδεχομένως να δημιουργούν ανάλογες βιομηχανίες; Διφορούμενες επιστημονικές απόψεις κάθε μορφής στέρησης στην κοινωνική ψυχολογία αναφέρονται και σε άλλες κατευθύνσεις. Μία πολύ ενδιαφέρουσα θεωρία επίσης μπορεί να είναι η ύπαρξη κληρονομούμενης ή έμφυτης τάσης προς εκδήλωση επιθετικής συμπεριφοράς (μαθησιακή ψυχολογία). Ολοκληρώνοντας το χώρο που αφορά την επιθετικό --τητα γενικώς συνοπτικά αναφέρονται ότι σύμφωνα με ορισμένες ψυχαναλυτικές απόψεις, η επιθετικότητα είναι το αποτέλεσμα «άπαρτίωσης» αρνητικών συναισθημάτων ή συναισθημάτων αποστροφής, (μίσος, εχθρότητα, θυμός, οργή, απέχθεια, οξυχολία). Παρά το γεγονός ότι η εποχή μας

χαρακτηρίζεται από το ανθρωπολογικό της ενδιαφέρον για αδιάκοπη συσσώρευση ανθρωπολογικών πορισμάτων, η ορθόδοξη δογματική διδασκαλία λίγα εκ των πορισμάτων αυτών βρίσκει σύμφωνα με τις ανθρωπολογικές της αρχές. Ο ποιμαντικός ψυχολόγος ερευνητής, στο πεδίο των δράσεων του αφορμάται από τη δογματική ανθρωπολογική βάση της Ορθόδοξης Χριστιανικής διδασκαλίας.⁹⁴

1.9. Μυστηριολογία των Εκκλησιών: Ο όρος «Μυστήριον»⁹⁵ ή μυστήρια έχουν αγιολογικά και τελετουργικά θεσμο —θετηθεί από την Αγία ημών Εκκλησία από τη σύσταση της έως την αιωνιότητα. Τα μυστήρια έχουν αφενός μὲν συμβολική παρουσία, αφετέρου δε φέρουν και προσφέρουν υπερφυσική και δημιουργική δραστηριότητα, όπου η μεταδοτικότητα τους χαράσσει στις ψυχές και στο σώμα των αξίως μετεχόντων, τα σωτηριώδη αποτελέσματα των, αναμορφώνοντας τους εις, **«καινήν εν Χριστώ κτίσιν»**. Τα μυστήρια αντλούν τη σωτήρια ισχύ τους, από τη θυσία του Κυρίου και προσιδιάζουν στη νέα οικονομία της χάριτος, δεν είναι δε κοινά και στην Παλαιά Διαθήκη, όπως η προσευχή και η γνώση του Θείου θελήματος. **«Έδει γάρ πρότερον προσενεχθήναι την υπέρ ημών θυσίαν», του αμνού του Θεού και τότε «λαβείν την δωρεάν», την διά των μυστηρίων χορηγούμενην.**⁹⁶

94. Βλπ. Ιωαν. Κορναράκη, *Η Ορθόδοξη ανθρωπολογία, Εγχειρίδιο Ποιμαντικής ψυχολογίας* σελ. 33.

95. *Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια*, σ. 234.

96. *Ιωαν. Χρυσοστόμου*, ζ', 39, PG 59, 284.

Οι Θεοσύστατες αυτές τελετές συστήθηκαν αμέσως από τον Κύριο ιδρυτή της Εκκλησίας μας, (βάπτισμα και Ευχαριστία) και έμμεσα συμπληρώθηκαν από τους Αποστόλους, με βάση τους λόγους και τις πράξεις του Διδασκάλου των, υπό τον φωτισμό του Παρακλήτου, όπου το Άγιο Πνεύμα τους οδήγησε στην πλήρη κατανόηση αυτών.⁹⁷

Αυτό όμως δεν είναι αρκετό για τη σωτηρία του ανθρώπου. Προς τούτο είναι απαραίτητη η προσωπική οικείωση της σωτηρίας, με την ελεύθερη συγκατάβαση του καθενός ανθρώπου. Έτσι η (εξ αντικειμένου σωτηρία) γίνεται (εξ υποκειμένου). Αυτό σημαίνει ότι ο άνθρωπος **συνεργάζεται** με τη Θεία χάρη για τη σωτηρία του. Επομένως η σωτηρία του ανθρώπου είναι αποτέλεσμα της συνέργειας δύο παραγόντων, του Θείου και του ανθρώπινου. Ο θείος παράγοντας είναι η προσφερόμενη Θεία χάρη και ο ανθρώπινος η ελεύθερη αποδοχή της, που εκφράζεται μέσα από την πίστη και την αγάπη, που ενεργοποιεί την πίστη. Θεία χάρη είναι η σωτηριολογική ενέργεια της αγάπης του Θεού, που ενεργεί το έργο της προσοικείωσης της σωτηρίας. Επομένως η Θεία χάρη είναι απολύτως αναγκαία για τη σωτηρία μας, επειδή διαδραματίζει τον κύριο και βασικό ρόλο. Ο ρόλος αυτός αρχίζει από την άρση της προπατορικής αμαρτίας, συνεχίζεται στη δυνατότητα του ανθρώπου να συναισθανθεί την αμαρτία του και να μετανοήσει, και τέλος, στην αποδοχή της πρόσκλησης της ίδιας από τον άνθρωπο.

Πίστη και αγάπη, είναι αδιάσπαστες και ενωμένες σε σημείο που να αποτελούν την άλλη όψη του ίδιου πράγματος. Η αγάπη είναι η φυσική και οργανική έκφραση και προέκταση της πίστης. Η πίστη δεν είναι θεωρητική αποδοχή των θείων αληθειών, αλλά «**κοινωνία**» με τον Θεό και τον συνάνθρωπο. (Ρωμ. 3,28)

97. (Πρβλ. Ματθ. ιθ'7, ιστ'19, ιη'18, Ιω. Κ'22, Μαρκ. στ'13). Στα εν λόγω χωρία και στίχους αναφέρεται και εξάιρεται υπό του Χριστού, (το αδυάλυτον του Γάμου, η εξουσία των κλειδών της Ουράνιας Βασιλείας, αλείφονται δε οι ασθενείς από τους αποστόλους με έλαιον) ,όλα τα αναφερόμενα αποτελούν ερείσματα των μυστηρίων, Γάμου, Μετανοίας, Ιερωσύνης, Ευχελαίου.

Δύναμη και ενέργεια των Μυστηρίων, οι Εκκλησίες (Ορθόδοξη και Ρωμαιοκα – -θολική) θεωρούν ότι μέσω των μυστηρίων ενεργεί η χάρη του Θεού, στη βάση της προσωπικής προσοικείωσης της σωτηρίας, τον αγιασμό, καθώς και την ηθική και πνευματική τελείωση. Για να ενεργήσει η χάρη των Μυστηρίων, είναι απαραίτητη και η ανάλογη προετοιμασία του πιστού η οποία αποδεικνύεται μέσα από την πίστη και την ηθική κάθαρση. Αυτό δεν σημαίνει ότι αποτελεί μέρος των Μυστηρίων, εκφράζει όμως την υποκειμενική προσοικείωση της Θείας χάριτος. Είναι αξιοσημείωτο να αναφερθεί ότι η θέση και στάση της λεγόμενης **Αρχαίας Εκκλησίας** είναι αμετακίνητη σε ότι αφορά την πράξη, δηλαδή διαπιστώνει ο αναγνώστης και ερευνητής, ότι η Θεία χάρη μεταδίδεται ακόμη και στα νήπια, τα οποία δεν έχουν διαμορφώσει συνείδηση και πίστη, ούτε ακόμα τη συναίσθηση μετοχής στο τελούμενο Μυστήριο.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η Εκκλησία προσφέρει την πλέον αξιοπρεπή ανθρωπολογία και αποτελεί μία μυστηριώδη δύναμη, μία νοσηματοδότηση της ζωής, που δεν μπορεί να συρρικνωθεί σε καμία άλλη κατηγορία σκέψης, (φιλοσοφική, νατουραλιστική, ουμανιστική, ηθική, ψυχολογική, επιστημονική). Αν οι άνθρωποι την εκτιμή – - σουν ή όχι είναι ζήτημα προσωπικής ελευθερίας. Η Εκκλησία δια του Χριστού προσκαλεί τον άνθρωπο, να υψωθεί στα οντολογικά του όρια, την αγιότητα και τη Θέωση. Η ίδια παρά τις αδυναμίες των μελλών της, αποτελεί προεικόνιση της Βασιλείας του Θεού, αυθεντικό δείγμα ανάστασης και ζωής. Προϋπόθεση ουσιαστικής ανάπτυξης του ανθρώπου η στόχευση σε τρεις κατευθύνσεις, (η διεύρυνση προς τον εαυτό, <αυθεντικότητα του εαυτού> η διεύρυνση προς τον άλλο, και η επέκταση προς τον Θεό). Τονίζουμε με ιδιαίτερη σημασία και οντολογικό βάρος, ότι σύμφωνα με την απαξίωση του ανθρώπου στην έννοια και αξία των Αγίων της Ορθόδοξης Εκκλησίας πορευόμαστε εισπράττουμε το αναμενόμενο. Ο προορισμός εγκυμονεί και δεικνύει πόνο, ταλαιπωρία, θλίψη αυτά είναι **εργαλεία** διαχείρισης στο διάβα της ψυχής, αυτό είναι το κέρδος της αιωνιότητας. Ο δικός μας ο δρόμος είναι αποκλειστικός μονόδρομος, είναι το τάξιμο της πορείας του Γολγοθά μας προδιαγεγραμμένο και ανεπανάληπτο, (Ντοστογιέφσκι). Η κατά Χριστόν αγάπη διώχνει τον πόνο διαχρονικά καλιεργό- -ντας το αιώνιο χωράφι του Παραδείσου. Η οντολογική ποιότητα των αγίων του θέματος που πραγματευόμαστε (αβάς Σεραπίων, όσιος Μάρκος), επιβεβαιώ - - νουν το περίσσευμα της ευδαιμονίας, της χάρης και της χαράς χαρακτηριστικά τα στοιχεία της υπακοής και της ταπείνωσης οι θαυμαστές ενέργειες του Θεού, εντός του σπηλαίου. Η επικοινωνιακή θεολογία είναι ριζωμένη στην κοινωνία υπάρξεων και συνειδήσεων, υπερβαίνει την αλλοτρίωση, συνενώνει υπέργειο και κοσμικό, με τον εσωτερικό υπαρκτικό λόγο της μετοχής στην αποκαλυπτική παρουσία. Η ύψιστη επικοινωνιακή θεολογία της κοινωνικότητας είναι η αγάπη. Η αγάπη κατά τον άγιο Ιωάννη Χρυσόστομο, εκφράζεται ως αγάπη προς τον Θεό, μόνο όταν

εκφρασθεί ως πραγματική αγάπη προς τον πλησίον ! Μόνο η έμπρακτη ενσαρκωμένη αγάπη αποτελεί την πραγματική επικοινωνία. Δεν πρέπει να αγνοούμε ότι οι σταθμοί αναπαραγωγής του Χριστού στη μάζα των ανθρώπων, είναι οι άγιοι και οι οσιακές μορφές των γερόντων, οι οποίοι οι ίδιοι δεν είναι απρόσωποι, αλλά οι ίδιοι οι αναμεταδότες της ενσάρκωσης.⁹⁸ Η μεσιτεία των αγίων είναι ο ύψιστος επικοινωνιακός τρόπος επαφής με τον Θεό, διότι οι ίδιοι μεταφέρουν το αόρατο δίκτυο επικοινωνίας, της πονεμένης έκκλησης των θλιμμένων πιστών. Ο πόνος και η ταλαιπωρία είναι πάντα αναπόφευκτα για κάποιον με μεγάλη νοημοσύνη και με βαθειά καρδιά. Ο πραγματικά σπουδαίος άνθρωπος, πρέπει νομίζω να έχει μεγάλη θλίψη στη Γή. (Ντοστογιέφσκι). Αν από την χριστιανική πίστη καταργηθούν οι δογματικές προϋποθέσεις, εκείνο που απομένει είναι ένα ηθικό σύστημα και μία ψιλή ανθρωπολογία. Δόγμα και ήθος αποτελούν μία ενότητα στην ορθόδοξη θεολογία.⁹⁹ Το τριαδολογικό δόγμα, (Ένας Θεός υπάρχει σε τρία πρόσωπα, σε μία αιώνια κοινωνία αγάπης) έχει άμεση σχέση και αναλογία στη ζωή των ορθοδόξων χριστιανών. Το σύμβολο της πίστεως, επίσης αποτελεί ομολογία πίστης στις ενέργειες του Θεού. Όλα αυτά όμως προϋποθέτουν πλήρη κατήχηση και εκκλησιαστική αυτοσυνειδησία. Ο ήλιος υπάρχει το ζητούμενο είναι πόσο δύσκολο είναι να τον δώ, πόσο ικανή είναι η πίστη στον άνθρωπο για να δεχθεί ότι υπάρχει. Τέλος με το απόφθεγμα, **«Όπως ο Χριστός στη ζωή Του, σήκωσε το θάνατο μέσα από την Ανάσταση»** έτσι και όποιος ζεί τη ζωή του Χριστού, αξιώνεται εν Χριστώ, μίας αχνής κατόπτευσης, **«δί'εσόπτρου εν αινίγματι»** των μυστικών του θανάτου.

98. Βλπ. Β. Γαϊτάνη, *Ο.π. Επικοινωνιακή θεολογία*, σ. 50-60.

99. *«Άπας γάρ ο των αγίων έπαινος και μακαρισμός διά των δύο τούτων συνίσταται, διά δε της ορθοδόξου πίστεως και του επαινετού βίου, και διά της δωρεάς του Αγίου Πνεύματος και των χαρισμάτων Αυτού. Τοίς γάρ δυσί τούτοις το τρίτον συνέπεται».* (Συμεών του Νέου θεολόγου, κατήχησις 10, S. C , 104, 142).

Ο Άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος, μας άφησε ως πολύτιμη παρακατα
— θήκη, υπάρχει μία αίτηση, με την οποία ζητούμε από τον Θεό να
μας χαρίσει μνήμη θανάτου !

Η Ανάσταση του Χριστού διακηρύττει τον ταχύ ερχομό του νέου
κόσμου της αλήθειας και της δικαιοσύνης. Ο απόστολος Παύλος
αναφέρει ότι η Ανάσταση του Ιησού και του κόσμου ολόκληρου,
σήμαινε **επ – ανάσταση** ψυχοκοινωνική. Συνεπώς ολόκληρος ο
Χριστιανισμός αποτελεί μία επανάσταση εναντίον κάθε μορφής
κοινωνικής εναντίωσης.

ΒΡΑΧΥΓΡΑΦΙΕΣ:

1. ΡG.....Patrologia Graeca
2. Ι.Σ .....Ιερά Συνοδος
3. Απκλ.....Αποκάλυψις
4. Βλπ.....Βλέπεις
5. Σελ.....Σελίς
6. Οπ.....όπως
7. Ε Θ.....Επικοινωνιακή θεολογία
8. ΣΑΠ.....Σύγχρονο αστικό περιβάλλον
9. Πρβλ.....Πρόβλεψη
10. Π Θ.....Πατερική θεολογία
11. ΜΕ ΟΠ.....Μαζικές επικοινωνίες Ορθόδοξη παράδοση
12. Χ Α.....Χριστιανική αγωγή
13. Χρ.Μστ.....Χριστιανικός Μυστικισμός
14. Μτφ.....Μετάφραση
15. ΒΕΠ.....Βιβλιοθήκη εκκλησιαστικής πατρολογίας
16. ΔΕΘ.....Δοκίμια επικοινωνιακής θεολογίας
17. ΒΕΠΕΣ.....Βιβλιοθήκη Ελλήνων πατέρων εκλσ. Συγγραφέων
18. Εκδ.....Εκδόσεις
19. Ομλ.....Ομιλία
20. Ψλμ.....Ψαλμοί
21. Θ Η Ε.....Θρησκευτική και ηθική εγκυκλοπέδια
22. Μαρκ.....Μάρκος
23. ΕΕΘΣ .....Επιστημονική επετηρίδα θεολγ. Σχολής Θεσσαλονίκης

ΚΩΔΙΚΕΣ – ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Παπαδόπουλος Κεραμεύς. (Ιεροσολυμίτικη βιβλιοθήκη), Κατάλογος ελληνικών κωδίκων. Αγιολογία 171, τόμος Ι σελίδα 153-66. Τεύχος χαρτών, (0,192* Ό 145), ΙΕ΄ αιώνας, περιεχόμενα 36: << Βίος και πολιτεία του οσίου ημών Μάρκου του Αθηναίου >> φ 338^β. Acta sanctorum, Μάρτ. τόμος ΙΙΙ, Τομ. ΙΙ Αγιολογία, 171 σελ.415, <<Βίος και πολιτεία Μάρκου του Αθηναίου, ΙΗ΄ αιών.

Acta Sanctorum, φ.155, Μάρτιος ΙΙΙ, σελ. 33. Β΄ έκδοση Ιακώβου του Πατμίου του Αναστασίου: Ακολουθία του οσίου και θεοφόρου Πατρός ημών Χριστοδούλου κ.τ.λ. Ενετίησι α ψ ν ε΄, σ. 1*- 7. Μετατύπωσις σμυρναϊκή, ης η επιγραφή. (Διήγησις του αβά Μάρκου του Αθηναίου, ως εύρηται εν μεμβράναις), και ετέρα διήγησις του αβά Αντωνίου και Αγίας Ταϊσίας της αμαρτωλής. Ετέρα διήγησις του γεγονότο θαύματος εν Αιγύπτω επονομαζομένου Ντούρ Ντάγ τουρκιστί. Δαπάνη ως προς όφελος της εν τη ανω συνοικίαν φιλανθρωπικής αδελφότητας). Σμύρνη, 1877, 6-1-15.

Κατάλογος Ελληνικών χειρογράφων:

Σελίδες , 431, σ. 49-γ΄. 498,φ 60 θ΄-19.517, φ.11-δ΄520,φ.121-β. 565, σ. 138-ια΄.

Ιεροσολυμίτικη βιβλιοθήκη:

Κώδικας 390, τόμος ΙΙ. Σελίδα 517, (φ 11-δ΄-φ 20 β-ε΄).<<Βίος του οσίου Μάρκου του Αθηναίου>>, κώδικας 394 τόμος ΙΙ, σελίδα 520, φ121^β. Διήγησις του οσίου Μάρκου του Αθηναίου.

Κατάλογος κωδίκων Σπυρδ. Λαυριώτου:

Μεγίστης Λαύρας 1730-M39, Φ 148^β, Βίος και πολιτεία Μάρκου του Αθηναίου, φ 159^α μέχρι 171^β του αυτού, λόγος καταναυκτικός.

Συμπληρωματικοί κατάλογοι: χειρογράφων, Άγιο όρος, Λίνου Πολίτη. 57. [579], Μονής Κουτλουμουσίου, χαρτ. 23 επί 15, φ 12 αρχ. 19^{ος} αιώνας, βίος του οσίου πατρός ημών Μάρκου του Αθηναίου (ΒΗ61039) Α. Γραφή επιμελημένη εν αρχή, επί τίτλον αστάχτητον.

Κατάλογος Ελληνικών κωδίκων Σπυρδ. Λάμπρου Άγιο Όρος.

Μονή Γρηγορίου 582.35. Βίος και πολιτεία Μάρκου του Αθηναίου(Τ.1, σελ. 49).

Κατάλογος Ελληνικών κωδίκων Σπυρδ. Λάμπρου Άγιο Όρος.

1578.65. Μονή Καρακάλου, χαρτ.8 επί 5. Βίος του οσίου πατρός ημών Μάρκου του Αθηναίου, (τ. 1),σελ. 135.

Κατάλογος Ιεροσολυμίτικων Ελληνικών κωδίκων, Ιεροσολυμίτικη βιβλιοθήκη:

(Φ121^β – 143^β). κωδ. 394. Διήγηση αβά Σεραπίωνα περί Μάρκου του Αθηναίου τεύχος εκ χάρτου ης ιε΄εκατ. Φύλλα 308 τομ. ΙΙ σελ.520.

Κατάλογος χειρογράφων Ολυμπιώτισσα Ε. Σκουβάρα:

Κώδικας (40-10), χαρτ. (0,212 επί 0,160), Φ. Φ. 160 στιχ.20 αιών ΙΗ΄σελ. 246. Διήγηση περί του αβά Μάρκου του Αθηναίου, (Φ.140-Φ.149^υ).

Κατάλογος χειρογράφων κωδίκων των Μετεώρων:

Τ. ΙΙΙ . Μονή Αγίου Στεφάνου, υπό Δ.Ζ. Σοφιανού. Κώδικας 28 (Φ95^α – Φ101^α),σελ.130. Βίος του οσίου Πατρός ημών Μάρκου του Αθηναίου. ΒΗG1040.

**BIBLIOTHECAE DIVI MARCI VENETIARVM CODICES GRAECI
MANVSCRIPTI VOLMEN. II.**

Cod 84. GR VII, 39 (coll1386) olimnanius CLV. XLVII. Βίος του οσίου πατρός ημών Μάρκου του Αθηναίου του ασκήσαντος εν τω όρει της Θράκης, της ούσης επέκεινα των ενδοτέρων μερών της εισόδου Αιθιοπίας επέκεινα του έθνους των Χεταίων (Φ. Φ. 460- 468^υ). Αρχ. Διηγήσατο ημίν ο αβάς Σεραπίων τέλος ικεσίας της παναχράντου Θεοτόκου....αμήν. Acta SS. Mart. III 40-48, BHG 1039.

**Κατάλογος Ελληνικών κωδίκων Σ.Π. Λάμπρου Άγιο Όρος Μονή
Φιλοθέου**

Τόμος Ι σελ. 167, κώδικας 1999. 235. Χαρτ. 16 επί ΥΙ. Βίος του οσίου πατρός ημών Μάρκου του Αθηναίου του εν όρει της Θράκης ασκήσαντος εκείθεν της εισόδου Αιθιοπίας του έθνους των Χεταίων εν τη καθομιλημένη.

**Κατάλογος Ελληνικών κωδίκων Σ.Π. Λάμπρου Άγιο Όρος Μονή
Δοχειαρίου**

Τόμος Ι, σελ. 253, κώδικας 2801. 127. Χαρτ. 16 επί ΥΙΙ. Βίος και πολιτεία του Αγίου Μάρκου του Αθηναίου.

**Κατάλογος Ελληνικών κωδίκων Σ.Π. Λάμπρου Άγιο Όρος Μονή
Διονυσίου**

Τόμος Ι. σελ. 377. Κώδικας 3764. 230. Χαρτ. 8 επί ΥΙΙ. 5 η. Βίος και άσκησις του οσίου πατρός ημών Μάρκου του Αθηναίου του ασκήσαντος εν τω όρει της Θράκης πλησίον Αιθιοπίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αδ. Αυγουστίδη (Η ανθρώπινη προσωπικότητα). Ποιμαντική και ψυχολογική προσέγγιση), στην κλίμακα του αγίου Ιωάννου του Σιναΐτου . Μέρος πρώτο, εκδόσεις Ακρίτας.

+ Αναστασίου Γιαννουλάτου Αρχιεπισκόπου Τιράνων και πάσης Αλβανίας. (Παγκοσμιότητα και Ορθοδοξία), εκδόσεις Ακρίτας, Αθήνα 2001.

+ Αναστασίου Γιαννουλάτου Αρχ. Τιράνων και πάσης Αλβανίας. (ΙΧΝΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΤΟΥ ΥΠΕΡΒΑΤΙΚΟΥ).

Βασιλείου Μεγάλου. (Προς τους Νέους όπως αν εξ ελληνικών ωφελοντολόγων), Εκδόσεις Γρηγόρη, Αθήνα 1966.

Βασιλείου Μεγάλου. (Εις τους ψαλμούς 33,7). P.G. 29, 365C-369D.

Βασιλείου Γαϊτάνη. (Επικοινωνιακή θεολογία), διδακτικές σημειώσεις Αθήνα 2001.

Βασιλείου Γαϊτάνη (Η έννοια της απελπισίας στον Κίρκεγκωρ και στον Ντοστογιέφσκι). Εκδόσεις Επιστημονικών βιβλίων και περιοδικών, Θεσσαλονίκη 1997. UNIVERSITY PRESS.

Βασιλείου Γαϊτάνη . (Δοκίμια επικοινωνιακής θεολογίας). Εκδόσεις Γρηγόρη, Αθήνα 2021.

Βασιλείου Γαϊτάνη. (Θλιμένες φιλοσοφικές σκέψεις), (τετράδιο έκτο). Εκδόσεις Γρηγόρη , Αθήνα 2021.

Βασιλείου Γαϊτάνη. HOMO ME DIATOR AND HOMO THEOLOGICUS. Εκδόσεις Γρηγόρη 2020.

Βλάχου Ιεροθέου, Μητροπολίτη Ναυπάκτου και αγίου Βλασίου. (Ορθόδοξη ψυχοθεραπεία). Ιερά Μονή Γενεθλίου της Θεοτόκου. Έκδοση Η΄ 2004.

Επισκόπου Αχελώου, Ευθυμίου Κ. Στυλίου. (Το σύγχρονον αστικόν περιβάλλον ως ποιμαντικόν πρόβλημα). Μελέτη Ποιμαντικής κοινωνιολογίας. (Διδακτορική διατριβή). Αθήνα 1980.

Εμμανουήλ Π. Περσελή. (Πίστη και Χριστιανική Αγωγή). Εκδόσεις Γρηγόρη, Αθήνα 2005.

Καλλιακμάνη Β. (Φόβος και τρόμος στην εν Χριστώ ζωή). Θεολογική αφετηρία Ιεράς μονής Μητροπόλεως Κιτίου, « Εκκλησιαστικός Κήρυκας », τόμος ζ΄ 2004, Ανάτυπο , 1995.

Κάλλιστος και Ιγνάτιος Ξανθόπουλοι. (Φιλοκαλία), τόμος Δ΄.

Κορναράκης Ι. (Βία η οδός του Θεού). Θεσσαλονίκη , εκδόσεις Κυριακίδη, 1996.

Μέγας Συναξαριστής της Ορθόδοξης Εκκλησίας. (Αναλώμασι και επιμέλεια, υπό του επισκόπου Οινόης Ματθαίου Λάγγη). Ε΄ έκδοση, 1984, τόμος Γ΄.

Μπερντιάεβ Ν. (Η μοίρα της κουλτούρας). Δεύτερη έκδοση ΑΣΤΡΟΛΑΒΟΣ ΑΘΗΝΑ.

Νικολαΐδη Απ. (Προβληματισμοί Χριστιανικού ήθους). Εκδόσεις Γρηγόρη , Αθήνα 2002.

Παπαδερού Ι. Α. Αν.ατυπο, (Πρόσωπον προς Πρόσωπον), ετερότητα και κοινωνία, εισήγηση στο Παγκρήτιο θεολογικό συνέδριο. Νοέμβριος 2002.

(Συνέδριο Πατερικής θεολογίας). Ο Άγιος και ο Μάρτυρας στη ζωή της Εκκλησίας. Εισηγήσεις ΙΒ΄. Αποστολική Διακονία της Εκκλησίας της Ελλάδος , Αθήνα 1994.

Σταυρόπουλου Αλ. (Ειδικά θέματα ψυχολογίας). Εκδόσεις Αρμός Αθήνα 2004.

ERICH FROMM. (Ο φόβος μπροστά στην ελευθερία). Μετάφραση Δημ. Θεοδωρακάτου, έκδοση Ε΄. Εκδόσεις Μπουκουμάνη, Αθήνα

1971. Μετάφρ. από το αγγλικό προτότυπο, *The Fear of Freedom*.
ΦΡΑΝΣΟΥΑΖ ΝΤΟΛΤΟ (ΖΕΡΑΡ ΣΕΒΕΡΕΝ). (Τα Ευαγγέλια και η πίστη).
Ο κίνδυνος μίας ψυχαναλυτικής ματιάς. (Μεταφρ. Ελισάβετ Κούκη).
Βιβλιοπωλείο της Εστίας, Ι.Δ. Κολλάρου & Σια ΑΕ. Αθίνα 2002.